

ŠKOLEGVIJUM

Dvolist za pravednije obrazovanje broj 3

STRESS-CLIPPING

...vjeroučitelja
kongres nastavnika vjeronauke u BiH
Vjeroučitelji su naša snaga

Nema pitanja u kojem je IZBiH jedinstvenija kao što je vjeronauka, kazao reis Cerić

Reakcije na Zakon o osnovnom obrazovanju KS o nastavi

Prvi k...
lja islam...
BiH, koje...
lo više od...
naše zeml...
Hrvatske

SDP i SDA u s...

sukobe u v...

i roditelji uče

OBRAZOVANJE Udruženje vjeroučitelja KS o Prijedlogu zakona **Otvara se prostor za nove zloupotrebe statusa vjeronauke**

Predsjednik Udruženja Zijad Okanović naglasio da je ponuđeni prijedlog izigravanje volje većine građana

Udruženje vjeroučitelja Kantona Sarajeva oglašilo se nakon usvajanja prijedloga...

Reakcije sindikata i roditelja na Zakon o osnovnom obrazovanju

Imamo i većih problema od VJERONAUKE

Klub SDA je, povukavši amandman, dozvolio ograničenje mandata direktorima i to pozdravljamo • Političke oocile treba ostaviti po strani, smatra Penava

...ka nema više izbora...
...u Skupštini kazao da...
...i po njegovom prijedlogu...
...strani da im djeca pohađaju...
...alternativni predmet ž...
...u škole. Tada da se oko...
...društva izjednače sa ova tri...

...slikom nastavnika da iz zakona iz...
...leže treću opciju za vjeronauku...
...Prijedloga općija su izdali na...
...slica i tačba. Inicijativni direktorje...
...podokornih škola, srednjoškolske...
...općije za predmet vjeronauke te da...
...taj predmet, odnosno učivo, bude...
...obavezni i da se ne bježe", rekao...
...je Penava, te dodao da još nije bilo...
...reakcije ostalih udruženja kako bi...
...predmet bio izjednačen.

...glavni protiv zakona usvaj...
...na, što je općini. Ovaj zakon...
...džal Bešlija i verovatno da...
...džal ponaša drugom građanin...
...rijeva, koji va za vjeronauku...
...društveni", rekao je Fazlija...
...Sedjaga je na sjednici ka...

Neđžad Fazlija, iz Kluba zastupnika SDP-a i Skupštine KS, ističe da se bili direktori u toj općini jer se morali biti zadovoljni političkom odlukom koja je predložila nastavak vjeronauke.

Podrška Zakon su podržali Bošnjaci i to nije dobra poruka drugim građanima Sarajeva, rekao Fazlija

У ФБиХ не п...
у Сарајеву је пат о

Бошњаци

ZAKONI Vjerske zajednice pozdravile odluku Skupštine KS

Vjeronauka će doprinijeti boljoj atmosferi u školi i zajednici!

Nema govora o diskriminaciji, kaže ef. Omerdić • Jedino zakonito rješenje, smatra Jukić

Odluka poslanika Skupštine Kantona Sarajeva da podrži izmjene i dopune Zakona o osnovnom obrazovanju i odgoju kojim se utvrđuje status vjeronauke u školama pozdravljena je i u vjerskim institucijama u BiH. Diskriminacije, kaže, nema, jer će roditelji i djeca moći birati između vjeronauke i alternativnog predmeta.

da je ovo najbolje rješenje koje se su od početka predlagali i Islamska zajednica u BiH i Katolička crkva i jedino jedino koje je zakonito. Samo je ministar Eduard Suljagić nastupio varijantu da ne mora ni vjeronauka ni alternativni predmet. To je bilo krivo rješenje koje je min-

Dobar

Rukovodilac svjetske službe islamske zajednice imam ef. Omerdić sa poslanicima u Skupštini Kantona Sarajeva.

Među djecom najljepše

Tako će izgledati nova škola u opštini Utješevik.

Više od hiljadu đaka cvoakođe u klupama

Đaci i roditelji

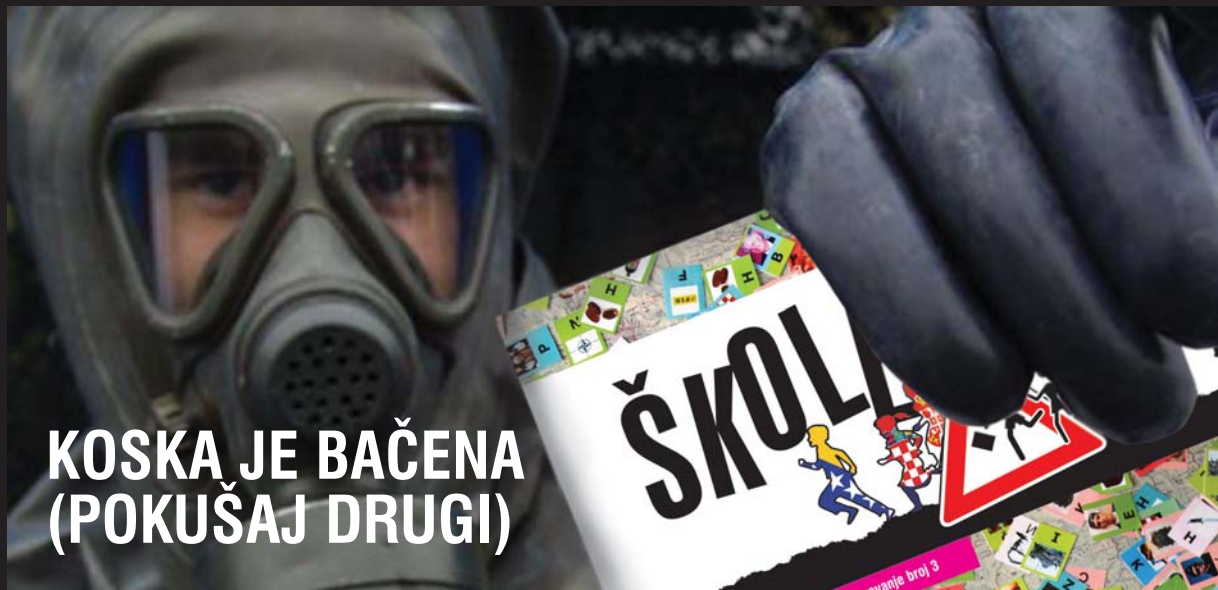
reštaju da lažiraju ratnu stvarnost

evu uče đake da vjedi i viteski

IZETBEGOVIĆ NA KONGRESU

Reafirmirati istinske humane vrijednosti

Prvi kongres vjerskih zajednica islamske zajednice BiH održan je u Sarajevu pod generalnim pokroviteljstvom Islamske zajednice u BiH i Islamske zajednice u BiH. Sudionici Kongresa, koji je okupilo 200 vjerskih zajednica u statusu delegata, te članove iz BiH, istaknute ličnosti iz javnog, političkog i kulturnog života, predložile su niz rješenja i preporuka.

OPREZ PRI LISTANJU!

Možda neko vreba!

Možda je zarazno!

Možda se prepoznaš!

Možda se usudiš!

Možda sebi napraviš problem...

OPREZ, KAD TI LIJEPO KAŽEM!!!

Ako te još zanima, preporučujem:

uzmi ga kad nema nikog (provjeri hodnik da neko ne bahne);

čitaj u zamračenoj sobi (priključaj vrata);

ne pričaj nikome (a i kome bi);

ne razmišljaj dok čitaš (možda uvidiš da je sve istina i da je mnogo nerečenog)...

Izrazite ideje! Izrecite sud! Iskažite kritiku! Pozovite na raspravu! Počnite polemiku! Reagujte! Borite se za bolje! Pobunite se protiv gluposti i lijenosti! Obrazovanje je dijalog ravnopravnih.

Pišite na: skolegijum@gmail.com

SADRŽAJ

07-45 ŠKO-LA-LA + 47-65 STRUKA
STRUKU MIJE + 67-89 OBNAVLJANJE
GADLJIVA + 91-113 DJECA – MUNICIJA
POLITIKE + 115-129 DOGMOLJUBLJE

TRI ŠKOLE POD JEDNIM KROVOM

Po nalogu Ministarstva obrazovanja i prosvete, u skladu s novim zakonom, radnici pripremaju mašinu za genetsku trijažu djece – školskih obveznika na značajnu i beznačajnu manjinu.

ŠKO- LĀ-LĀ

**08 ŠKOLA U BESTEŽINSKOM STANJU + 12 SRCE U
KRŠU + 16 POZIDIVNA GEOGRAFIJA + 18 NADGRAD-
NJA U BAZI + 25 NELINEARNO OBRAZOVANJE + 31
KLOONEY TUNES**

Zumom i drumom

ŠKOLA U BES- TEŽINSKOM STANJU

Namir Ibrahimović / Osman Zukić

Zbunjeno gledajući u objektivne fotoaparata, naši domaćini govore šta bi mijenjali u školi i šta bi učinili da nastava postane korisnija i zanimljivija.

Na vratima jedne od učionica stoji rukom napisano "Kabinet odbrane i zaštite" – predmeta odatno nema, ali je duh prošlosti prisutan u enterijeru škole: sredstava nema za renoviranje, pa još uvijek svijetle stari lusteri, sjedi se u starim klupama...

Naida, Dražena, Kristijan, Emina i Amela pohađaju Ugostiteljsko-trgovinsku školu u Doboju. Učenici su II i III razreda i znaju da im je na nastavi

dosadno. Većina učenika želi ići s časova i svoje vrijeme provoditi na drugom mjestu. Svoje povjerenje pokazuju Radmili Cvijanović, psihologinji i Miroslavi Jerinić-Đukić, pedagogici, pred kojima otvoreno govore i kojima vjeruju. Razgovor s učenicima odvija se u kancelariji psihologa, gdje učenici i učenice nestrpljivo čekaju da im se odgovori na pitanje zašto sjede baš tu, za vrijeme nastave, s ljudima koje prvi put vide.

Promjene su tražene...

Zbunjeno gledajući u objektivne fotoaparata, naši domaćini govore šta bi mijenjali u školi i šta bi učinili da nastava postane korisnija i zanimljivija:

“Neke bih profesore poslala u penziju, jer diktiraju i ispituju kao da ovo nije škola nego ispovjedaonica”, rekla je jedna od učenica, dok je njenoj kolegici bilo važno da napomene kako je učenje stranih jezika zapostavljeno usprkos tome što bi to trebao biti jedan od najbitnijih segmenata obrazovanja. “Iako pohađamo trgovačku školu, nama je strani jezik jednako važan kao i učenicima koji idu u gimnaziju”, rekla je učenica trećeg razreda.

Predsjednica Savjeta učenika škole voljela bi da profesori s učenicima više pričaju o njihovim problemima, da ih razumiju i da više uče. Rado citira jednog od profesora koji kaže da je nivo znanja

koje učenici imaju dno dna. Naravno da, kao i drugdje, postoje profesori koji vode računa o obrazovnoj, ali i odgojnoj strani škole.

Kako razgovor odmiče, nije bilo potrebe za pitanjima. Oslobođeni uvodnog grča, učenici nižu prijedloge i primjedbe, žalbe i pohvale. Spominju profesoricu hemije, koja je, iako u kasnim radnim godinama, spremna da s učenicima podijeli njihove probleme i utiče na njihovo sazrijevanje.

“Profesorica je jedna od rijetkih s kojima pričamo bez straha od posljedica. Ona predlaže puteve kojima treba da idemo kako bismo brzo i efikasno riješili probleme”, rekla je jedna od učenica trgovačke škole. U saradnji s upravom škole, Savjet uče-

nika trudi se organizovati humanitarne akcije i pomoći siromašnim učenicima.

Direktor škole Pašić smatra da bi se obrazovni sistem trebao mijenjati tako da učenici imaju više prakse nego sada, ali i da ne može svako biti zaposlen kao ugostitelj ili trgovac, što je sada slučaj. Svake godine iz ovih klupa izlaze trgovci i ugostitelji, a u prodavnicama i restoranima rade ekonomisti, medicinari... Škola ima kuhinju i restoran, gdje učenici sami spremaju i služe jela te tako uče praksu.

S druge strane, Radmila Cvijanović se požalila kako današnji obrazovni sistem svodi predavanja na obično teoretiziranje, definiranje i formuliranje.

Učenici teoriju gravitacije uče iz udžbenika – i nauče, ali pogrešno. Dobiju dobru ocjenu, ali ta ocjena nije vjerodostojan pokazatelj znanja.

“Nikada nijedan profesor nije podigao olovku iznad stola i ispustio je. Nikada nije rekao da je pad te olovke na stol posljedica sile gravitacije. To je praksa koja mora biti sastavni dio obrazovnog procesa. Nastavnici moraju teorijski dio konkretizirati. Potrebno je primjerom opravdati definiciju, u ovom slučaju, gravitacije.”

...a da li su moguće?

Pomoć od vlasti je jednaka za sve škole. O materijalnim troškovima brine se Općina Doboj, a plaće

dolaze iz Ministarstva prosvjete. Po Zakonu o srednjoškolskom obrazovanju, obrazovne ustanove mogu od učenika naplatiti upisninu do 50 KM; u pravilu je da svi naplaćuju 50. I to ne zato što škole traže, već što Općina insistira prijeteći da neće biti novca za grijanje objekata. Učenici i roditelji su inertni, smatraju da ovo ne mogu promijeniti te daju novac. Ako se zna da je najmanje 3000 srednjoškolaca u dobojskim školama, znači da đaci u općinski budžet uplaćuju najmanje 150 000 KM. Usprkos svim manjkavostima – činjenici da 60 % učenika koristi prevozno sredstvo za dolazak na nastavu, da zanimanje ugostitelja i trgovca nije popularno, da je teško naći posao, da su materijal-

na, tehnička i didaktička sredstva nedovoljna, direktor navodi uspjehe koje na državnom i regionalnom nivou postižu učenici i profesori škole, posebno ističući nedavni uspjeh u Sarajevu: prvo mjesto na Četvrtom takmičenju srednjih ugostiteljsko-turističkih škola BiH. ●

Zumom i drumom

SRCE U KRŠU

Namir Ibrahimović / Osman Zukić

**Bosna. Hercegovina. Blagaj.
Vranjevići. Škola. Život.**

Osam učenika, tri odjeljenja i jedna učionica. "Nekada ih je bilo mnogo više, u dvije učionice su bili smješteni", kaže direktor OŠ "Blagaj", Zlatko Čerkez, dok se vozimo ka Vranjevićima gdje je smještena i područna škola. Usamljena zgrada u hercegovačkom kršu pored koje je smješteno obnovljeno sportsko igralište. Najbliže kuće pogled uhvati tek kad se zagleda pažljivije po okolnim obroncima.

Ni zvona ne zvone

U učionici je mnogo dječijih radova okačenih na štrik koji se dijagonalno proteže iz jednog u drugi kraj prostorije. Amar, Semin, Senaida (I razred); Dino, Naida (III razred); Sanida, Amra i Adil (V razred) vrijedno rade u kombiniranom odjeljenju. Prekidamo njihov čas matematike: jedni računaju, drugi boje skupove, treći rade vježbu. Kažu da im je draže biti u školi nego kod kuće i da posebno uživaju igrati se na školskom igralištu. Dino ispod stolice nogom dodiruje nogometnu loptu i čeka da učiteljica Minela Maksumić kaže da je vrijeme za pauzu.

Zvona nema jer je nemoguće imati klasični oblik nastave u kombiniranom odjeljenju. Voda sa česme nije za piće, pa škola pitku vodu kupuje u prodavnici za učeničke potrebe. Područna škola u Vranjevićima je bila pred zatvaranjem jer prošle školske godine nije upisan nijedan prvčić – no ove godine ih je troje. “Na neki način, ova škola olakšava i povratnicima život jer ne moraju svoju djecu odvoditi do šest kilometara udaljenog Blagaja”, tvrdi direktor. Učiteljica svakodnevno dolazi iz Mostara na posao u Vranjeviće i kaže da uživa raditi s djecom. Četvrtkom joj se pridružuju nastavnici engleskog jezika i islamske vjeronauke.

Krećemo ka Blagaju, ali ubrzo za nama na dvorište izlaze i učenici, trčeći za loptom. Pridružujemo im se i ostajemo duže nego što smo planirali.

Kad đak košta 4 KM

U “matičnoj” školi klasična slika. Zbornica, učionice, smjene, kancelarije uprave... Nastava je razredna, osim informatike. Posjećujemo VIII razred, pet minuta prije kraja časa fizike i pokušavamo razgovarati. Učenici, naravno, žele biti duhoviti i pokazati se, ali istovremeno na postavljena pitanja izbjeći pravi odgovor. Uglas govore da su im časovi dosadni i da jedva čekaju zvuk zvona jer je gradivo dosadno i moraju puno učiti. Škola im je su-

per jer se međusobno družē i svakodnevno se nešto događa. Nastavnik vješto okreće leđa fotoobjektivu, ne želi da mu lice uđe u kadar. Sumnjičav je. Klupe išarane – Arsenal, Real, Liverpool, itd. – tipično za đake. Oni u prvim klupama su najbučniji, otkrivajući zašto sjede baš tu – profesovima blizu.

Na drugoj strani učionice, pojedini bradom naslonjeni na prozore čekaju da odzvoni i ovih dosadnih 45 minuta. Teško je uspostaviti bilo kakav konstruktivan razgovor. Facebook i fudbal su najzanimljivije teme, škola je draga samo kad se o njoj govori kao o nečemu lošem, nastava ih pretjerano i ne zanima.

Učenike sedmog razreda zatičemo na času islamske vjeronauke. Udžbenici na klupi. ("Vjeronauka za sedmi razred osmogodišnjeg obrazovanja", autori M. Omerdić, F. Kalajdžisalihović. Onaj u kojem se opisuju "vandalizmom zadojeni agresorski vojnici"). Išarani su raznim potpisima, natpisima, grbovima. Poneki su i poderani.

Učenici ovog razreda opušteniji su od svojih starijih kolega i stidljivo govore o svojim najdražim predmetima i nastavnicima. Vjeroučitelj se žali što nema dovoljno sredstava u školi da bi se kupio projektor kako bi nastava djeci bila interesantnija. Poslije nam direktor objašnjava kako je OŠ "Blagaj" jedna od 24 osnovne škole u Hercegovačko-neret-

vanskom kantonu i da sredstva dobijaju na osnovu broja učenika. Jedan učenik "vrijedi" 4 KM. Pošto škola nema ni 300 učenika, onda je jasno da za tekuće troškove mjesečno imaju oko 1200 KM. Školu pohađaju i učenici srpske nacionalnosti. Osigurana je i nastava iz pravoslavne vjeronauke te jednom u sedmici teolozi iz Trebinja dolaze u Blagaj i drže nastavu.

Škola je dio zajednice, mjesto gdje i SOS Kinderdorf dva puta sedmično organizuje predškolsku nastavu za najmlađe Blagajce. Također se s lokalnim gradskim prijevoznikom dogovorilo i o pomjeranju autobusne linije iz obližnjeg Malog Polja kako bi učenici na vrijeme dolazili u školu. Do

tada niko nije mogao stići na prvi čas, u prijepodnevnu smjenu. Školu pohađa i šestero djece koja rade po individualnom i prilagođenom planu i programu. Nastavnici su prošli minimalnu edukaciju kako bi bili osposobljeni za inkluzivni oblik nastave.

"Vidite, meni je mnogo stalo do ove dvije škole, jer one svjedoče da je Blagaj živ", rekao je direktor Čerkez na rastanku. ●

poZI Divna geografija

DOBOJ

BRCKO

BIJELINA

MAGLAJ

TUZLA

ZIV

TRAVNIK

ZENICA

SARAJEVO

MOSTAR

Primjeri dobre prakse

NADGRADNJA U BAZI

Foto: Enes Kurtović

Jedan mogući sažetak zbornika *Škola koju volim*(1)

Meksuda Muratović: Adolescenti i zdrava ishrana

Kognitivne, fizičke, socijalne i promjene životnog stila tokom adolescencije mogu uzrokovati duboke promjene u ishrani. Ogromna većina adolescenata konzumira najmanje jednu užinu dnevno. Izbor hrane za užinu je pretežno bogat šećerom i mastima, a relativno siromašan u mineralima i vitaminima. Pošto adolescenti uživaju ono što im je dostupno, potrebno je naglasiti na koji način izabrati zdravu hranu i učiniti je dostupnom. Neadekvatna ishrana u ovom dobu može dovesti do kašnjenja u seksualnom sazrijevanju i može usporiti ili čak zaustaviti rast.

Tokom adolescencije, djeca provode manje vremena sa porodicom, a više sa prijateljima, što uzrokuje povećanje obroka koje konzumiraju van kuće, obično u restoranima brze hrane, koji su omiljeni među adolescentima.

Školska edukacija o zdravoj ishrani je posebno važna jer danas djeca odlučuju šta će jesti, uz vrlo malo roditeljskog nadzora. Škole su bitan dio socijalnog okruženja koje oblikuje navike u ishrani.

(1) Izdavač: Multidisciplinarno društvo za unapređenje mentalnog i socijalnog zdravlja (MDD Sarajevo), Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu. Uredili: Dženana Kalaš i Saša Madacki.

Edukaciju o ishrani neophodno je provesti kroz razvojno i dobno prilagođene aktivnosti, kulturno relevantne, zabavne i aktivnosti s učestvovanjem učenika, a koje u sebi imaju involvirane strategije za grupno učenje.

Pored tematskih časova u sklopu časova odjeljenjske zajednice, kako bi se osnažile poruke dobijene na njima, praktikujem i organizovanje tematskih roditeljskih časova kako bi se i roditelji uključili u aktivno prenošenje poruka o zdravoj ishrani i preuzeli aktivnu ulogu u formiranju zdravih navika u ishrani jer oni imaju najveći uticaj na način ishrane njihove djece. Takođe, iz istih razloga praktikujem i organizovanje tematskih akcija u određenim danima. Naprimjer:

- Dan voća, kada se učenici podstiču da donesu voće za užinu
- Dan bez brze hrane
- Dan pješačenja
- Dan vode
- Dan bez gaziranih pića

Uočljivo je da ova vrsta edukacije nailazi na pozitivan odgovor kod učenika, naročito kod djevojčica koje pokazuju veći stepen zainteresovanosti za zdravu ishranu. Međutim, za trajniji uticaj na svijest djece i mijenjanje loših navika u ishrani neophodno je da poruke i primjere zdrave ishrane imaju na svakom koraku, a ne samo na časovima odjeljenjske zajednice. Učenicima je neophodan i pristup zdravoj hrani i podrška osoba oko njih.

Kako bismo obezbijedili zdraviju budućnost za našu djecu, školski program edukacije o ishrani mora postati nacionalni prioritet. Ovaj program bi trebao biti dio sveobuhvatnog školskog programa zdravstvenog obrazovanja. Uvođenjem i održavanjem ovakvog programa omogućili bismo da naša djeca dostignu svoj puni obrazovni potencijal i budu dobrog zdravlja.

Jadranka Vidović: Primjena stripa u nastavi njemačkog jezika

Da bi učenici ne samo na najbolji mogući već također i na jedan izuzetno zanimljiv način usvojili i primijenili stečeno znanje, jedna od mogućnosti u nastavi njemačkog (ili bilo kog drugog stranog) jezika je primjena stripa.

U našoj školi (*Srednja škola Prnjavor*) ove školske godine odlučila sam da mi jedno odjeljenje trećeg razreda na neki način bude eksperimentalno i da pokušamo na što zanimljiviji način uvesti strip u nastavu kako bi nam učenje stranog jezika bilo jednostavnije i kako bismo, ono što naučimo, znali i da primijenimo, a ne da nam to ostane samo pasivno znanje. Jer, uz pomoć stripa učenici pričaju razne priče, pokazuju svoju kreativnost i učenje njemačkog jezika (u ovom slučaju) postaje im daleko zanimljivije.

Željela bih samo ukratko da vam ispričam na koji način radimo, mada se ovo može sigurno primijeniti i na bilo koji drugi način i smatram da je najbolje poslušati učenike, čuti njihove ideje, jer oni ne moraju da budu profesionalni crtači stripa; u njima svejedno leži kreativnost, a na nama je zadatak da tu kreativnost prepoznamo kako bi je i oni postali svjesni i kako bi onda učenje stranog jezika postalo zabava.

Odlučili smo da, poslije svake obrađene oblasti, to svoje stečeno znanje prenesemo u jednu priču koja će biti ispričana kao strip. Ne primjenjujemo i ne koristimo samo nove riječi već također i gramatičke cjeline koje smo prethodno zajedno obradili.

Kao što sam već rekla, uz pomoć stripa:

- učenici na zanimljiv način usvajaju stečeno znanje;
- ono što su već naučili brže usvajaju, u konkretnim situacijama i na veoma zabavan način;
- iskazuju svoju kreativnost;
- postaju motivisaniji za učenje njemačkog jezika;

- više koriste riječi i izraze potrebne u svakodnevnoj komunikaciji;

- učenici bivaju osposobljeni za snalaženje u sredini u kojoj se govori njemački jezik.

Nama predavačima podsticaj treba da bude njihov trud, zalaganje i rad, a meni je bila dovoljna samo jedna njihova rečenica: "Više smo naučili njemački jezik crtajući stripove nego što smo godinama učili koristeći se samo udžbenikom." Upravo zbog toga treba da im pružimo mnogo više nego što to činimo, jer oni to zaslužuju.

Jazi Bajrić: Facebook u nastavi fizike

Dijete ništa ne uči dobro, osim onoga što čini rado. – Friedrich Wolf

One koji žele učiti najčešće ometa autoritet onih koji kažu da ih poučavaju. – Ciceron

Dva osnovna faktora na kojima se gradi nastavni proces su učenik i nastavnik kao dva živa faktora koja se nalaze u određenom odnosu i nastavnom procesu. Njima treba dodati i sadržaj obrazovanja i odgoja. Odnos između nastavnika i učenika gradi se kroz proces komunikacije.

Roditelji, a i učitelji i nastavnici, većinom puštaju djecu da sami *surfaju* internetom, bez nekog cilja ili teme. Iskoristimo li samo dio njihovog vremena provedenog na internetu u svrhu učenja, možda to proizvede iznenađujuće dobar rezultat.

Ideja učenja fizike putem facebook grupa došla je kada sam vidio neispavanu djecu koja dolaze na jutarnje časove i na pitanje zašto su neispavani odgovaraju da su veći dio noći proveli na facebooku chatajući sa nekim "prijateljima".

Odlučio sam da formiram grupe za sva odjeljenja u kojima predajem fiziku i u njih pozovem sve učenike odjeljenja. Vrlo brzo formirane su grupe i počeli smo sa radom. Nekoliko časova unaprijed postavljao sam program rada, a nakon urađene nastavne jedinice njen šturi sažetak. Učenicima sam otvorio mogućnosti komentiranja, postavljanja pitanja, postavljanja gotovih stvari (youtube, ppt, pdf i sličnih dokumenata) uz lični komentar koji pokazuje da su to pogledali i koliko su shvatili. Učenici su dobili i mogućnost predavljanja svog doživljaja predmetnog gradiva putem postavljanja prezentacija i sličnih radova na besplatan hosting. Također je, putem kolektivnog chata, moguće voditi rasprave o fizici. Moguće je i uraditi neki zadatak iz zbirke koju koristimo i postaviti

ga. Rezultati korištenja u prvih nekoliko dana su bili iznenađujuće dobri. Većina se učenika, čak i oni koji vrlo rijetko uče, oglasila na grupi. Mnogi su istraživali i objavljivali već objavljeno uz lični komentar, neki su samostalno obrađivali gradivo, neki su radili zadatke, a gotovo svi su bili u komunikaciji preko fizike.

Grupa profesora Mješovite srednje škole Kalesija:

Štand zdrave hrane

Kolektiv Srednje mješovite škole Kalesija je prije dvije godine, u saradnji sa CK Općine Kalesija, dobio na korištenje platenik površine 100 m² koji su zajedničkim snagama postavili učenici četvrtog razreda Poljoprivredne tehničke škole, te nam pričali šta znači dobra i pozitivna praksa.

Već krajem novembra 2009. godine zasadili smo luk, a u proljeće 2010. godine sav proizvedeni luk smo, u saradnji sa CK, podijelili korisnicima stalne socijalne pomoći. Nastavili smo vrijedno raditi, pa smo zasadili paradajz i papriku i ponovo sve podijelili starijim osobama kojima je svaki vid pomoći dobrodošao.

Da bismo negdje pokazali svoj rad, odnosno motivisali učenike za još veći angažman, prošle i ove školske godine pojavili smo se kao izlagači sa vlastitim štandom na Sajmu zdrave hrane u Kalesiji. Ove godine smo napravili štand pod nazivom "Plastenička proizvodnja povrća i način konzerviranja povrća", gdje smo se bazirali na ono što smo proizveli u samom plateniku, a to su paradajz i paprike.

"Uspjeli smo", bile su riječi naših učenika. Bili smo pre-zadovoljni posjećenošću našeg štanda. I mi kažemo "Uspjeli smo", jer smo potaknuli naše učenike na razmišljanje, rad, učenje, sticanje plasteničkih vještina, kreativnost, zahvalnost...

Potaknuli smo i naše pekare da se uključe u Sajam zdrave hrane. Ideja je bila više nego prihvaćena. Rekli smo im da i oni mogu biti proizvođači sa svojim proizvodima koje mogu proizvesti u školskoj mini pekari gdje i obavljaju praktičnu nastavu. Podijelili smo se u timove. Svi smo trebali donijeti nešto sirovina od kuće za pravljenje različitih recepata. Ideje su bile fantastične. Dogovorili smo se da postavimo štand pod nazivom "Zdrava hrana". I taj štand je bio dobro posjećen i pojavili su se degustatori, a ocjenjivačka komisija dala je najbolje ocjene i pohvalila javno naše učenike.

Zatim smo htjeli napraviti i proračun utrošenog i dobijenog. Šta da smo morali sve kupiti za jedan i drugi izložbeni štand? Rezultati su više nego dobri. Po za-

vršetku sajma dogovorili smo sastanak sa svojim učenicima – učesnicima, gdje smo iznosili svoje mišljenje o onom što je bilo dobro, a naravno i o onome što nije zadovoljilo, s pitanjem: kako prevazići loše?

Razmišljali smo i dalje. Kako nagraditi učenike za njihov rad i angažman? U Breškama se odražava Poljosa-jam. Kontaktirali smo organizatore i oni su nam omogućili da besplatno odemo na taj sajam, a uz to će učenici imati obezbijeđen i ručak. Dogovorili smo da pošu najaktivniji učenici i da ih na taj način nagradimo. I bili smo tamo i pokazali kako se uz kvalitetan rad dobro rezultira.

Jelena Štrbac, Tijana Mikerević: Savjet učenika savjetuje dobru praksu

Savjet učenika prnjavorske Gimnazije je osnovan prije devet godina na inicijativu učenika. U početku ga nisu shvatili ozbiljno profesori i uprava škole. Međutim, učenici nisu odustajali. Raznim projektima i aktivnostima radili su na unapređenju škole i vremenom se pokazali kao ozbiljna grupa koja želi da zastupa interese svih srednjoškolaca naše škole. Dobili smo povjerenje direktora, pedagoga, kao i većine profesora, iako se i danas može naići na negodovanje pojedinih. Od samog početka se pridržavamo suštinskog pravila da nikad ne odustajemo kad naiđemo na prepreku. Pridržavajući se toga, danas smo ozbiljna učenička organizacija koja drugima može dati savjete kako da djeluju i osmišljavaju aktivnosti.

Shvatili smo da je suština napredovanja rada Savjeta učenika apliciranje za projekte. Članovi Savjeta učenika su se prijavljivali na seminare za pisanje projekata i tako se usavršavali u toj oblasti koja nam je od izuzetne važnosti. Radom na projektima su provedene mnoge aktivnosti koje su finansirane malim grantovima, te su omogućile Savjetu učenika da afirmiše svoju ulogu u školi. Opremili smo prostor za dežurnog učenika, pregradili smo hodnik te tako dobili kabinet informatike, a takođe i fotokopirni aparat za prostoriju Savjeta učenika. Uredili smo školsko dvorište, kao i holove škole.

Pokazali smo da možemo ubrzati proces reforme obrazovanja. Pozvali smo stručnjake, koji su držali predavanja na teme: "Depresija", "Zdrava seksualnost mladih", "Polno prenosive bolesti", itd. Pokrećemo i humanitarne aktivnosti. Tradicionalna akcija jeste "Jedan slatkiš – jedno dijete" u kojoj prikupljamo paketiće za djecu štitićenike Centra

za socijalni rad i djecu invalida. Nekoliko godina smo bili volonteri u Domu za nezbrinutu djecu "Rada Vranješević", Banja Luka. Organizovali smo mnoge humanitarne turnire, karaoke, kao i humanitarne koncerte. Sredstva koja su prikupljena namijenjena su učenicima lošijeg materijalnog stanja i učenicima kojima je potreban veći iznos novca za liječenje. U saradnji sa Centrom za socijalni rad dijelili smo pakete hrane i sredstva za higijenu starim i nemoćnim licima.

Kroz naše djelovanje nailazili smo na mnoge prepreke, kao što su nezainteresovanost mladih, ubjeđivanja predstavnika firmi da nas prime da volontiramo i sl., ali upornošću i istrajnošću ostvarili smo svoje ciljeve.

Amna Kopic: **Kako poboljšati komunikaciju u razredu**

Ako želiš da učiniš dobro koje će trajati godinu dana, posadi žito. Ako hoćeš da ono traje desetine godina, posadi voće, a ako hoćeš da traje vječnost, odgajaj i obrazuj ljude! – Kineska poslovice

Mnogi nastavnici nastoje da uspostave dobru komunikaciju s učenicima, za što im treba duži period. Nekada se na interesantan način, odnosno kroz jednostavne igre, mogu uočiti vještine učenika kao npr. na času engleskog jezika, kada preuzi-

mamo ulogu neke potpuno druge osobe i pokušavamo što više razviti usmenu komunikaciju.

Kao dobar primjer može poslužiti i čas historije na kojem uspijevamo usvojiti čak i ono što je vezano za našu svakodnevicu, pored redovnog gradiva, tražeći uzrok ili povod nekim historijskim događajima. S obzirom da mnoge ulice nose nazive po poznatim historijskim ličnostima, to nam pomaže da "slažemo kockice", odnosno povezujemo prošlost i sadašnjost i kao rezultat dobijemo uspješan čas.

Na času bosanskog jezika se sjedinjuju dvije važne stavke koje pomažu razvoju naših vještina kao što su stvaranje i izražavanje. Standardni jezik je forma koja se koristi u javnim ustanovama, televiziji, itd. Negativan primjer prakse daju nam pojedinci koji često vulgarno iznose svoje stavove, što znači da je naše izražavanje i čitanje preduslov življenja uopće, a ne samo pitanje bosanskog jezika ili nekog drugog predmeta.

Odnos između učenika i nastavnika se na različite načine može poboljšati. Postoje teme o kojima ne možemo razgovarati s roditeljima ili na časovima odjeljenjske zajednice, pa bi novi predmet koji bi se odnosio na ovakve teme dosta poboljšao njihovu relaciju. Jedan od takvih predmeta je i seksualno obrazovanje srednjoškolaca. U mojoj sredini su

teme takvoga tipa tabu. Zato bih voljela da moji vršnjaci i ja budemo informisaniji o ovoj temi koja bi uveliko doprinijela sprječavanju različitih bolesti, prije svega, a zatim i zaštiti od neželjene trudnoće i većem broju informacija o vremenu i potrebi upuštanja u svijet odraslih. Zbog ovih i mnogih drugih razloga roditelji nekada ostaju nedorečeni kada su u pitanju ovakve ili slične teme.

Jedno od pitanja koja se često postavljaju jeste i koji su ciljevi učenika i nastavnika. Odgovor nije samo u pravednom ili objektivnom ocjenjivanju nego i u rješavanju problema s kojima se učenici suočavaju.

Senada Kurtović: Škola kojoj je učenik u centru

Budući da imam izuzetno pozitivno iskustvo u saradnji s Obrazovnom ustanovom "Sarajevo College", čiji je đak već četvrtu godinu moja kćerka, odlučila sam pisati o primjerima dobre prakse, znajući da je to u bh. društvu skoro nemoguće. Prije svega sam bila potaknuta rečenicom moje kćerke, tri mjeseca nakon upisa: "Mama, oni nas ne doživljavaju kao tuđu djecu, nego kao svoju!" Prije svega, osnovni postulat koji važi na relaciji škola – učenik je postavljanje učenika u centar, analiziranje njegovih sposobnosti, interesovanja, afiniteta, kreativnosti, različitosti, razmišljanje o tome kako se učenik osjeća i, prije svega, ljudski odnos prema njemu i njegovim roditeljima. Istaknut ću samo nekoliko primjera koji karakteriziraju rad ove škole.

Kao konkretan primjer ljudskog angažmana nastavnika može se izdvojiti angažovanost prilikom učešća na jednoj međunarodnoj olimpijadi u Istanbulu u maju mjesecu 2011. Naime, samo takmičenje je trajalo tri dana i na takmičenju su pravo učešća imale četiri učenice škole. Prof. fizike Merve Kevser Coskun, u saradnji s kolegom prof. Serkanom Doganom, učinila je mogućim da učenice provedu 11 dana u Turskoj; uz pomoć školske uprave obezbijedili su boravak u Istanbulu i par dana u Bursi. Profesorica je bila vodič pri obilasku znamenitosti i brinula o učenicama kao o svojoj djeci. Uz ovakvu podršku i razumijevanje nije nikakvo čudo što su se učenice vratile s medaljama. Ovaj konkretan primjer nikako nije usamljen, naprotiv – to je praksa ove škole, da se učešće na takmičenjima obogati i drugim iskustvima, za što u inače skromnim uvjetima ne bi bilo mogućnosti.

Jedinstven angažman prof. matematike Ali Lafcioglujeia. Uvaženi profesor posjeduje sve relevantne informacije u vezi sa mogućnostima daljnjeg školovanja svojih sadašnjih učenika. Tako npr., kada se učenik izjasni gdje i šta želi studirati, profesor mu odmah može dati konkretne informacije o tom studiju, načinima upisa, potrebnim testovima, jer posjeduje primjere i upute za polaganje prijemnih ispita za mnogo fakulteta u BiH, ali i za većinu fakulteta na prestižnim svjetskim univerzitetima. Naravno, za naše bh. uvjete jako je važno saznanje o mogućnostima stipendiranja na tim univerzitetima, a takve informacije mogu također dobiti od prof. Lafcioglua. Posljednji kreativni potez ovog uvaženog profesora je poziv svim učenicima osnovnih i srednjih škola da se oglase sa svojim rješenjima zadataka, koje će prof. Ali Lafcioglu postavljati svake dvije sedmice na ovom portalu. Na ovaj način će se okupiti učenici sličnih interesovanja iz svih škola, pospješivaće se njihov razvoj, a profesor će veliki dio sebe, svog vremena i znanja uložiti u ove mlade ljude, koji će kasnije zasigurno biti intelektualni stubovi razvoja naše zemlje. Smatram da ovakav univerzalan i multidisciplinarni pristup znanju i saznavanju govori sam za sebe i da bi svaki daljnji komentar bio suvišan.

Eldar Zelenturović: Kako sam, kao mladi volonter, usrećio učenike

Na fakultetu sporta i tjelesnog odgoja diplomirao sam u Sarajevu prije četiri godine. Kako je danas teško naći posao, odlučio sam napraviti prvi korak: slanje zahtjeva za volontiranje u gimnaziji "Muhsin Rizvić" u Brezi i obavljanje pripravnčkog staža, nakon čega sam ubrzo dobio pozitivan odgovor i počeo volontirati. Na moje zadovoljstvo i sreću, počeo je rad s učenicima. Nakon nekog vremena rada i upoznavanja s učenicima, za vrijeme jednog časa, došli smo i na temu hobija.

Učenik drugog razreda, Armin, rekao je kako voli da svira gitaru. Nasmijao sam se jer sam shvatio da imamo nešto zajedničko. Od tog trenutka je sve krenulo. Dogovorili smo se da se sastanemo pa da vidimo kako bi zvučalo da zajedno sviramo, čisto iz neke radoznalosti. Kada smo čuli kako to dobro zvuči, odlučili smo da se sastajemo dva puta sedmično i da vježbamo. Za naše muzičke sesije saznao je i Semir, koji također svira gitaru, i pi-

tao me da li se može pridružiti. Objasnio sam mu da u pitanju nije sekcija nego druženje i razmjena iskustava. Počeli smo se češće sastajati, svirati nama drage numere i, kako je vrijeme prolazilo, bivali smo sve bolji i bolji. Odlučili smo da pozovemo Almu i Elvedinu, djevojke iz trećeg razreda, koje su imale dobre vokalne sposobnosti. Djevojke su predložile i kolegu iz svog razreda koji svira harmoniku. Tada se vidjelo da ovo vježbanje i druženje neće ostati samo u kabinetu biologije, što je, do tada, bio slučaj. Tako se naš krug proširio, svi smo radili jako vrijedno, zainteresovano, imali smo isti cilj i san: jednog dana imati svoju publiku. Kako nisam imao nikakvog muzičkog predznanja, pokušao sam koristiti metode i sredstva koja koristim i u nastavi svog predmeta (tjelesni i zdravstveni odgoj). Nakon veoma kratkog vremena, naš san se počeo ostvarivati.

Sa zadovoljstvom smo pristali da sviramo na školskoj priredbi. Nakon nastupa, od direktora škole smo dobili sve čestitke i ponudu za još jedan nastup: koncert u kinosali za vrijeme "Dana gimnazije". Pristali smo, ali smo odlučili da budemo još bolji, tako da smo tražili savjet od profesorice muzike, koja je rado pristala da nam pomogne sa svojim horom. Probe su počele, vrijeme je prolazilo i došao je nastup. Sve je prošlo odlično. Ovaj kon-

cert kao da nam je dao krila i još veću volju za rad, jednostavno nismo mogli prestati, svaki dan smo vježbali. Za naš rad su čuli mnogi u gradu i tako nam je stigao još jedan poziv za koncert povodom kulturno-sportske manifestacije "Bazenijada 2010".

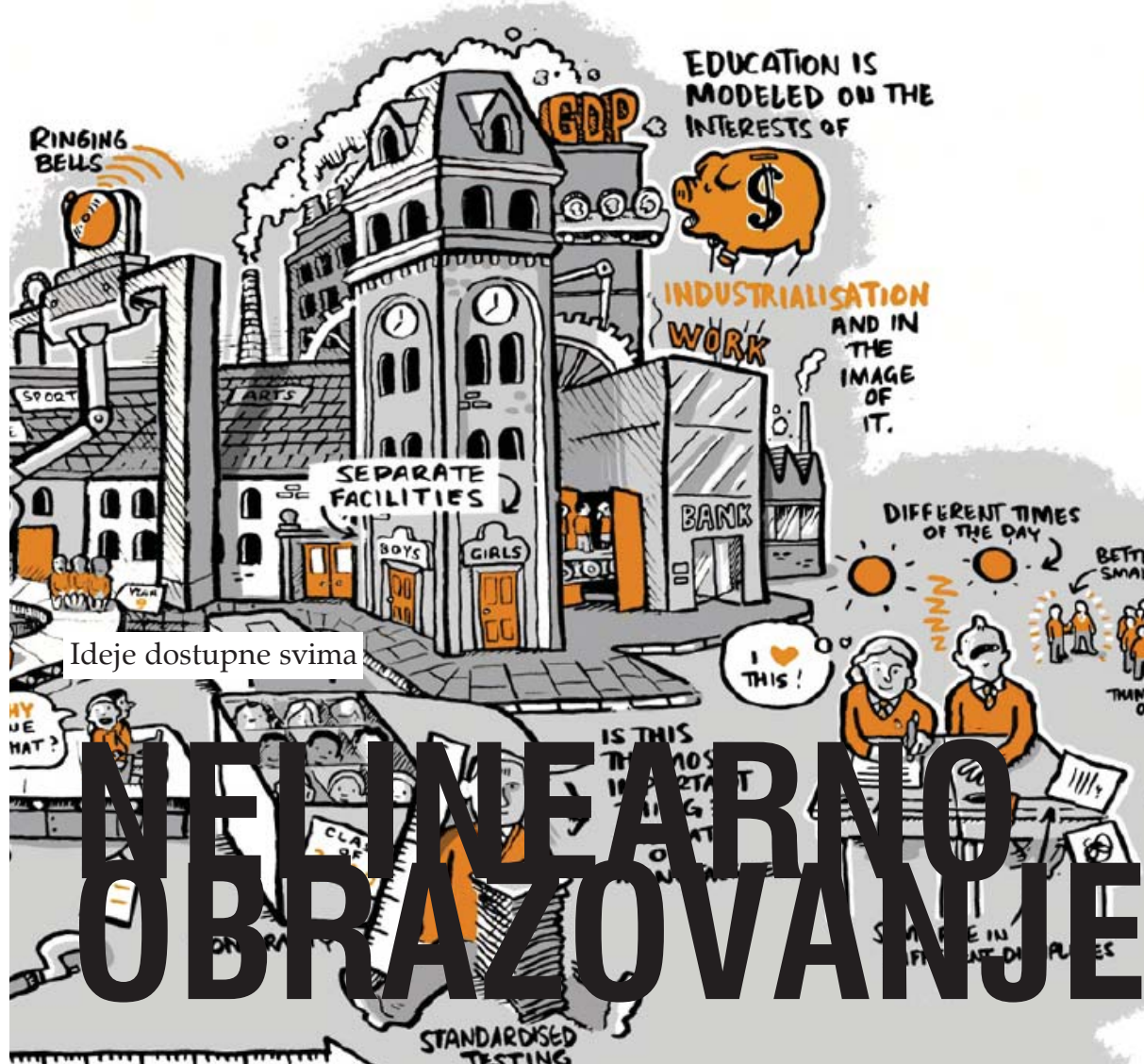
Pored nastupa na području općine Breza, gdje učestvujemo na gotovo svakoj kulturnoj manifestaciji, bend "Daire" (kako smo mu kasnije dali ime) imao je zapažene nastupe u Dubrovniku i Gunji (Hrvatska), Beču (Austrija) i Minhenu (Njemačka). Ova grupa učenika, zajedno sa mnom, nije se ograničila samo na vježbanje i sviranje; zajedno smo proveli nekoliko vikenda u planinarskom domu "Budoželj", kao i ljeta 2011. godine.

Ovo je samo jedan primjer kako se učenici mogu okupiti i, bez prethodnog znanja, raditi ono što vole, ali uz njih treba biti inicijativan i kreativan profesor. U našem slučaju početna ideja krenula je od učenika i razvijala se spontano, uz nesebičnu podršku profesora. ●

Koga se bojiš?

Piši za
www.skolegijum.ba

Ideje dostupne svima

Jasmina Bajramović

Foto: Internet

Da li ste ikada posjetili TED?

Kako se znanje može revolucionirati, a obrazovanje inovirati? Kako djeca, bez pomoći nastavnika, mogu naučiti o dinosaurima, biotehnologiji i genetici? Da li nastavnika možemo zamijeniti mašinom, a učenika učiniti nastavnikom? Da li je moguće promijeniti koncepciju časa matematike u školama, tako da učenicima postane zanimljiviji i privlačniji, a da, ujedno, uče ne samo riješiti već i postaviti problem? Da li biblioteke možemo digitalizovati i omogućiti svima da koriste udžbenike, ali i učestvuju u postavljanju i unapređivanju njihovog sadržaja?

Sugata Mitra, Richard Baraniuk, Ken Robinson i Dan Meyer su samo neki od inovatora koji su direktno uljučeni u obrazovni sistem, a nastoje svoje ideje proširiti preko TED-a. Svi polaze od stajališta da se linearnost obrazovanja mora prekinuti, te da se, uz racionalan budžet i praćenje potreba sadašnjice, obrazovni sistemi mogu inovirati iz samog korijena. Ukoliko krenemo od stava "to je Zapad, oni imaju uslove za promjene, mi nemamo" – odmah ćemo pogriješiti, jer većina ovih govornika raspolaže idejama čije nam je ostvarenje blisko, ali nikada nismo o tome razmišljali.

TALKS

Sugata Mitra: The child-driven education

TEDGlobal 2010, Filmed Jul 2010; Posted Sep 2010

Nastavnik zamjenjiv mašinom

Počinjući od premise da kvalitetan nastavnički kadar obično zaobilazi zone razvoja (čitaj: neimaštine, finansijske i političke nesigurnosti), Mitra je proveo eksperiment koji pokazuje kako se znanje može širiti vrlo jednostavno, radom u grupama, pa čak i bez samih učitelja. Jedan kompjuter, ugrađen u zid i konektovan na internet, poslužio je djeci kao optimalno obrazovno pomagalo. Djeca koja su sudejlovala u eksperimentu nisu do tada vidjela kompjuter, a kamoli imala priliku da "surfaju" internetom; nakon nekoliko sati samostalnog rada, uspjela su da svladaju osnovne tehnike internetskog pretraživanja, a zatim da jedni drugima prikazuju i pokazuju – da budu učitelji svojim vršnjacima. Kako se eksperiment razvijao, tako je Mitra postavljao više prepreka pred djecu: dvanestogodišnja djeca iz Indije uspjela su, nakon dva mjeseca, da sa 30% prolaznosti polože osnove biotehnologije, koristeći se isključivo internetom. Nakon dodatnog dvomjesečnog perioda, taj se rezultat popeo na 60%. Postavljeno je pitanje: da li je ovaj način učenja (google, wikipedia, itd.) efikasan? Mitra odgovorno tvrdi da jeste, jer su ista djeca nakon nekoliko mjeseci testirana i rezultati su bili jednaki onima koji su početno ostvareni, a s vremenom i daljnjim eksperimentima rezultati su rasli. Djeca su, naime, diskutovala i razgovarala o procesu saznavanja odgovora na određeno pitanje – čak i kada je zadatak završio.

TALKS

Richard Baraniuk on open-source learning

TED2006, Filmed Feb 2006; Posted Aug 2006

Biblioteka bez članarine

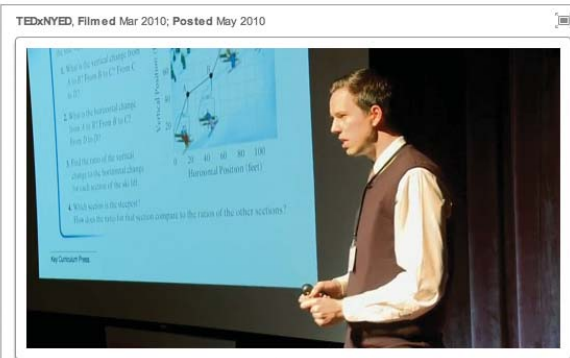
Richard Baraniuk također govori o mogućnostima digitalizacije i njenog učinka na obrazovni sistem. Svaki pojedinac može da uređuje, downloaduje i reproducira sadržaj koji mu je dostupan preko interneta. Tako ideje mogu cirkulirati i razmjenjivati se unutar grupa, omogućavajući svakom da taj sadržaj obogaćuje i unapređuje – pa čak i kad je riječ o školskim udžbenicima. Sadašnji model publikacije knjiga stvara, kako Baraniuk kaže, zid između autora udžbenika i korisnika tog udžbenika, naročito ako je prva prepreka – jezik kojim je udžbenik napisan. Baraniuk tako razvija ideju edukacijskog eko-sistema, u kojem je svako u mogućnosti digitalizirati sadržaj udžbenika, dati mu vlastiti doprinos i pohraniti ga u multimedijalnu biblioteku koja će biti besplatna, time čineći i samo znanje besplatnim. Koju razliku čini jedan ovakav digitalizovan i otvoren udžbenik pokazuje razlika između jednog udžbenika iz oblasti inženjeringa, koji, standardno publikovan, za studente košta najmanje 122 dolara, dok je u globalnoj otvorenoj biblioteci ne samo besplatan, već i preveden i prilagođen različitim lokalnim situacijama. Ovaj proces Baraniuk naziva "razgovorom knjiga u biblioteci".

Kome je još interesantna matematika?

Najteže je prodavati proizvod koji mušterije ne žele, čak i mrze, ali su zakonom obavezane da ga kupe. Tako Dan Meyer predstavlja posao profesora matematike u srednjoj školi. Ne samo to – Meyer tvrdi da je kurikulum za predmet matema-

TALKS | TEDx

Dan Meyer: Math class needs a makeover

tike u SAD-u osmišljen isključivo ka jednokratnom upijanju znanja, dok će dugoročno to znanje biti zaboravljeno i suvišno. Na taj način, učenici stalno traže da im se ponovo objasni tek naučeno gradivo, zaboravljaju ga kroz nekoliko mjeseci, ne razumiju zadatke i uporno traže formulu po kojoj će odmah dobiti rješenje – radi se o nedostatku “matematičkog rezonovanja”. Ovom su sistemu prilagođeni i udžbenici (u udžbeniku za fiziku postoji primjer zadatka sa svim ponuđenim podacima koji se odmah mogu uvrstiti u zadatak formulu i rezultat je tu). Meyer nudi primjer nelinearnog zadatka, u kojem prvo vizuelnim sadržajem nudi jednu informaciju, te na osnovu tog sadržaja postavlja pitanje i učenike uvodi u diskusiju. Naknadno se uvodi matematička baza problema, nakon što se definira sam problem, a potom i postepeni koraci ka rješenju zadatka. Dakle, učenike treba uključiti u formuliranje samog problema, a ne prezentirati im gotov zadatak. Jedan od Meyerovih najslikovitijih primjera je zadatak sa rezervoarom za vodu i vremenom koje će biti potrebno kako bi se rezervoar popunio. Kada se od učenika sakriju svi podaci (visina i težina rezervoara, količina vode i brzina kojom se on puni) i uvide im se samo video/fotografija procesa, tada počinju razmišljati o problemu – time su svi učenici uključeni, a ne samo “razredni matematičari”. Meyer potiče nastavnike da koriste multimedijalne sadržaje, ohrabruju učeničku intuiciju, postavljaju što kraća pitanja i omogućuju učenicima da postavljaju problem.

TALKS

Ken Robinson says schools kill creativity

Revolucija, ne evolucija

U krajnjoj liniji, obrazovanje nas priprema za život, a trenutno vlada velika kriza ljudskih resursa, kaže Ken Robinson. On tvrdi da mnogo ljudi prolazi kroz svoj život nesvjesni mogućih talenata koje imaju i da li ih uopšte posjeduju. Ti ljudi rade poslove koje ne vole, koji ih ne zanimaju i samo se trude proći neprimijećeno kroz svoj radni vijek. Robinson ovu činjenicu pripisuje obrazovanju koje je koncipirano na taj način da se ne trudi izvući iz pojedinca njegove prave vrijednosti. Stoga je obrazovanje to koje treba “revolucionirati, a ne evolucionirati”. U obrazovanju treba izbjegavati linearnost, jer je život materija koja se neprestano mijenja i razvija. Tome je srodan i primjer profesionalnog vatrogasca koji u svom zanimanju uživa i koji se time želio baviti čitav život, ali su mu kroz školovanje govorili kako je to traćenje talenta i kako bi trebao završiti fakultet. Stoga, svi ne trebaju završavati fakultete, niti je tačan koncept življenja koji nas uvjerava da smo bezvrijedni bez višeg obrazovanja, jer čitavo društvo zavisi od mnogostrukosti različitih talenata. Drugi je problem fast-food obrazovanje, gdje je sve standardizirano i prilagođeno opštim, a ne individualnim potrebama. Stoga je obrazovanje potrebno unaprijediti ka tzv. agrikulturnom modelu, koji individuu shvata kao živu tvar kojoj treba određen i prilagođen, a ne ukalupljen pristup.

Vjerovali ili ne, sve se ove ideje, uz malo truda i volje, mogu realizirati i u bh. školama. ●

školegijum prvo polugodište 2011/12.

У С Т Р О Ј

Н

А

Ц

І

Ј

А

Е

Д

Н

О

У

М

Љ

Е

Т

Г

И

Ј

А

И

Д

Е

О

Л

О

Г

И

Ј

А

О

Г

М

А

6

4

9

Rastavni plan i program

KLOONEY TUNES**Nenad Veličković**

Foto: Omnibus

Šta je pokazala analiza Nastavnog planva i programa za devetogodišnje osnovno obrazovanje u Kantonu Sarajevo?

- za razvoj kritičkog mišljenja – nula bodova
- za korelaciju – nula bodova
- za višestruke izvore znanja – nula bodova
- za ocjenjivanje – nula bodova
- za inkluziju – nula bodova
- za učenje u okruženju – nula bodova
- za razumljivost – nula bodova

Ako mislite da je prelazak sa osmogodišnjeg na devetogodišnje osnovno školovanje bila obrazovna reforma, otidite do ogledala i pogledajte se pažljivo. Ako ne ugledate ovcu, budite sigurni da se radi o optičkoj varci.

Ne postoji niti jedan razlog da taj pedagoški fušeraj iko razuman ozbiljno zove reformom. Ništa se suštinski nije promijenilo. Čak su i novi udžbenici zadržali stara loša rješenja. Timovima kvazistručnjaka, pedagoga i metodičara uspjelo je još jednom odbiti nalet savremenih obrazovnih standarda na najtvrdi bastion nacionalizma – osnovnu školu. Pucalo se iz svih oružja: neznanjem epskih razmjera, sluganstvom jeguljskog tipa, arogancijom na kvadrat, iz busija patriotizma. Užas je mnogostruko veći kad se izračuna koliko je novih mladih ljudi na-

učilo da mrzi, podozrijeva, kalkuliše, laže i poslušuje. Koliko je glasačkih postrojbi i jedinica uvježbano da im pljuvačka krene brže i jače na krv nego na hranu, koliko zavedenih da vjeruju u Turabi-je, Džemile, svete vodice i čuda u Olovu?

Možda će istraživačko novinarstvo jednom otkriti ko se okoristio novcem poreskih obveznika uloženi u hinjenu reformu, koja je ispunila samo jedan cilj: da ne ispuni obaveze koje je Bosna i Hercegovina 2003. preuzela pred Vijećem Evrope. Time se Kantonalno ministarstvo nauke i obrazovanja nije željelo baviti. Ono je Analizu provelo angažujući tima stručnjaka, uz finansijsku pomoć FOD BH, iz sasvim drugih razloga. Iako njeni nalazi hladno, precizno i objektivno konstatuje da je zločin učinjen i da olakšavajućih okolnosti u pedagogiji i pravu nema, ona nije oruđe za stranačko potkusurivanje. Njen cilj je školstvo u kome se ljudska i dječija prava neće kršiti i zloupotrebjavati. Ako je aktuelni nastavni plan i program za devetoljetku posvađan sa gotovo svim savremenim pedagoškim principima to ne znači da takav mora ostati zauvijek. Analiza nudi čvrst temelj i pouzdan alat za reformu koja neće biti lažna, i na štetu djeteta, kao najvažnijeg subjekta obrazovnog procesa.

Slijedi: Skraćena analiza Nastavnog plana i programa za devetogodišnje osnovno obrazovanje Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

Autorski tim:

Abid Fejzić, Ministarstvo obrazovanja i nauke
Kantona Sarajevo,
Nihada Čolić, Prosvjetno-pedagoški zavod
Kantona Sarajevo,
Dr. Nenad Veličković, Filozofski fakultet
Univerziteta u Sarajevu,
Mr. Radmila Rangelov-Jusović, Centar za obrazovne inicijative Step by Step,
Mr. Zineta Bogunić, Osnovna škola "Čengić-Vila I",
Namir Ibrahimović, prof. književnosti naroda BiH i bosanskog jezika; Osnovna škola "Safvet-beg Bašagić" i
Dženana Trbić, Fond otvoreno društvo BiH.

1. Uvod

U aprilu 2004. godine Vlada Kantona Sarajevo usvojila je dokument koji predstavlja okvir za modernizaciju i unapređenje osnovnog obrazovanja i uvođenje devetogodišnje osnovne škole pod nazivom "Konceptija devetogodišnjeg osnovnog odgoja i obrazovanja u Kantonu Sarajevo" (Konceptija). Ovim dokumentom se definišu sve bitne odrednice "nove" osnovne škole, usklađene sa međunarodnim standardima i utemeljene na pristupu u čijem je središtu dijete. Proces učenja i poučavanja se zasniva na jasno definisanim ishodima, temeljnim principima, ciljevima i rezultatima obrazovanja. Također je predviđeno da Konceptija posluži kao osnova za izradu nastavnih planova i programa (NPP), koji bi odražavali *kurikularni* princip(1) u sistematskom osmišljavanju, povezivanju i uređenju cjelokupnog procesa odgoja i obrazovanja, učenja i podučavanja. Osim što odgovara na pitanje *šta, kada i po kom redosljedu* djeca uče, novi nastavni plan i program (kurikulum) također treba da odgovori i na pitanja *zašto i radi čega* trebaju učiti, *kako* trebaju učiti, *te što su naučila/izvela/razvila, kakvo* je, ustvari, efektivno učenje.

U periodu koji je uslijedio razvijeni su novi programi i silabusi za svih devet razreda osnovne škole, koja je u tekućoj školskoj godini u potpunosti uvedena u sve škole na području Kantona. Ovi programi su, kao i Konceptija, najprije urađeni na nivou Federacije BiH, a potom, uz manje izmjene, prihvaćeni od Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo.

Istovremeno je, pod vođstvom Delegacije EU u BiH, u zajedničkom naporu svih obrazovnih akte-

ra dovršen čitav niz dokumenata čiji je cilj potaknuti sveobuhvatnu reformu školstva. U tome je ključni dokument bio Model okvirnog kurikuluma iz kojeg su proizašli Okvirna matura u BiH, Nacrt smjernica za razvoj škola, Nacrt smjernica za realizaciju NPP-a, i Model NPP-a za maternji jezik i matematiku. Sve ove dokumente usvojilo je Vijeće ministara BiH u novembru 2005. godine. Sedam godina nakon uvođenja nove koncepcije osnovnog školstva, Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo (MONKS) je pokrenulo projekat evaluacije nastavnih planova i programa koji su razvijeni u ovom periodu s ciljem da utvrdi u kojoj su mjeri novi programi odgovorili zahtjevima reforme obrazovanja i da izradi preporuke za daljnje unapređenje kvaliteta obrazovanja. Realizacija projekta je otpočela u maju 2011. godine u saradnji sa Fondom otvoreno društvo BiH.

2. Ciljevi i zadaci analize**Ciljevi:**

1. Utvrditi u kojoj mjeri postojeći NPP za osnovno obrazovanje reflektuje ključne principe i ciljeve savremenog odgojno-obrazovnog sistema definisane u Konceptiji devetogodišnjeg osnovnog odgoja i obrazovanja u Kantonu Sarajevo.
2. Izraditi preporuke za unapređenje Nastavnog plana i programa, odnosno kurikuluma.

Zadaci:

1. Analizirati cjelovitu strukturu i organizaciju nastavnog plana i programa prema osnovnim postulatima iz Konceptije.
2. Utvrditi usklađenost opštih ciljeva i principa odgoja i obrazovanja između aktuelnog NPP-a i Konceptije, u skladu sa devet ključnih oblasti za analizu:

Uvažavanje potreba, mogućnosti i interesovanja svakog djeteta

Integrirano učenje i poučavanje

Aktivno učenje i sposobnost primjene naučenog

Sposobnost rješavanja problema i kritičkog mišljenja

Učenje kroz socijalnu interakciju

Korištenje različitih izvora znanja i informacija

(1) Kurikularni pristup u prvi plan stavlja ishode obrazovanja – ono što djeca tokom školovanja trebaju naučiti, što trebaju znati i umjeti, koje vrijednosti prihvatati. Ovakav pristup obrazovanju širi je od pristupa koji školu shvata kao mjesto usvajanja znanja i prenošenja činjenica. Nasuprot tome, kurikulum naglašava da je škola mjesto cjelovitog osobnog i socijalnog razvoja učenika.

*Sigurno i stimulativno okruženje za učenje
Razvijanje partnerstva sa porodicama i zajednicom*

3. Metodologija

Analiza NPP-a za osnovno obrazovanje u Kantonu Sarajevo urađena je kako bi se, prvenstveno, sagledala njegova cjelina, opšti konceptualni okvir i temeljni principi koje promovira u odgojno-obrazovnoj praksi. Detaljnija analiza samih sadržaja, metodičkih postupaka i drugih elemenata pojedinog područja i uzrasta, koja svakako mora uslijediti, činila se bespredmetnom dok se ne utvrdi da li opšti pristup u predstojećoj reviziji kurikuluma zahtijeva tek manje dorade i usaglašavanja ili temeljne konceptualne izmjene.

Kao osnova za analizu postojećeg NPP-a korištena je, kao što je već navedeno, Konceptija devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja, ali i niz drugih dokumenata koji predstavljaju okvir za realizaciju reformskih procesa (Okvirni i kantonalni Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju, Model okvirnog kurikuluma, Strateški pravci u razvoju obrazovnog sistema u BiH, i dr.), kao i međunarodni dokumenti kojima se definišu smjernice u razvoju savremenog odgoja i obrazovanja.

U skladu sa navedenim dokumentima, Radna grupa, koju čine stručnjaci iz MONKS-a, Prosvjetno-pedagoškog zavoda, nastavničkih fakulteta, osnovnih škola i organizacija civilnog društva, identifikovala je dva ključna područja analize: (I) strukturu i organizaciju NPP-a i (II) temeljne pedagoške principe.

U prvom dijelu analizirana je cjelovita organizacija i struktura NPP-a u odnosu na sljedeće preporuke iz Konceptije devetogodišnjeg obrazovanja:

- Uvođenje kurikularnog pristupa u planiranju i programiranju nastavnog procesa
- Restrukturiranje NPP-a prema odgojno-obrazovnim oblastima i razvojnim ciklusima (trijade)
- Koherentnost i usklađenost predmetnih silabusa
- Preglednost, jezik i razumljivost programa

U drugom dijelu je definisano devet ključnih pedagoških principa koji su poslužili kao okvir za analizu:

1. Individualizacija i diferencijacija
2. Integrisano učenje i poučavanje
3. Aktivno učenje i primjena naučenog
4. Rješavanje problema
5. Socijalna interakcija
6. Korištenje raznovrsnih izvora znanja
7. Okruženje za učenje
8. Praćenje i ocjenjivanje
9. Partnerstvo s porodicom i zajednicom

Za svaki od navedenih principa izrađen je set indikatora koji su poslužili za analizu NPP-a, od kojih se pojedini indikatori odnose na NPP u cjelini, dok je većina indikatora poslužila kao osnova za detaljniju analizu pojedinih razreda i predmetnih područja. Kao uzorak za analizu odabran je po jedan razred iz svake trijade, u ovom slučaju III, VI i VIII razred devetogodišnjeg odgoja i obrazovanja. Pedagoški principi i indikatori koji su poslužili kao osnova za analizu NPP-a:

1. pedagoški princip:

Individualizacija i diferencijacija

Sadržaji, metode i proces poučavanja uvažavaju i uzimaju u obzir individualne razlike među djecom u odnosu na njihovu kognitivnu spremnost, stilove učenja, prethodno iskustvo i interesovanja. Proces poučavanja, sadržaji i metode su fleksibilni kako bi se osiguralo da svako dijete uči i napreduje.

Indikatori

– U NPP-u postoje jasno definisani i mjerljivi ishodi za svaku oblast, ali su ciljevi individualizirani i diferencirani u skladu s potrebama i sposobnostima svakog djeteta.

– Postupci, metode i sadržaji omogućavaju djeci da rade na zadacima različite težine, primjenjuju različite metode i strategije učenja.

– NPP omogućava fleksibilnost u planiranju i programiranju, kako bi se tempo učenja, sadržaji i metode prilagodili potrebama svakog djeteta.

– NPP polazi od prethodnog iskustva, znanja i sposobnosti svakog djeteta i gradi na tome.

2. pedagoški princip:

Integrirano učenje i poučavanje

– Znanja, vještine i kompetencije koje djeca stižu su integrirane tako da djeca mogu razumjeti vezu između ključnih ideja, događaja i procesa, što će im omogućiti da vrše transfer znanja i uče s razumijevanjem, sagledavajući svijet kao cjelinu.

– NPP omogućava djeci da biraju sadržaje, postupke ili načine rješavanja određenih zadataka i realizacije aktivnosti.

Indikatori

U NPP postoji horizontalna i vertikalna povezanost različitih nastavnih predmeta, koji su povezani u šire nastavne oblasti, i sadržaja.

Postoji smisljena i vremenski usaglašena korelacija između različitih sadržaja i područja rada.

Temeljne vještine stečene u jednoj oblasti koriste se u drugim predmetima omogućavajući djeci da ih primjenjuju i usavršavaju.

NPP omogućava djeci sticanje opšte/šire slike, razumijevanje osnovnih ideja i naučnih koncepata kao i svrhe i mogućnosti primjene naučenog u različitim oblastima.

3. pedagoški princip:

Aktivno učenje i primjena naučenog

Proces poučavanja osigurava da djeca budu aktivni sudionici, da konstruišu razumijevanje naučenog i primjenjuju stečena znanja i vještine u stvarnom životu i svakodnevnim situacijama.

Indikatori

NPP potiče dijete da samostalno i aktivno dolazi do odgovora na pitanja i konstruiše sopstveno razumijevanje naučenog.

Sadržaji su povezani sa situacijama iz stvarnog života i omogućavaju djeci da primjenjuju znanja u različitom kontekstu.

NPP potiče djecu da razvijaju kreativnost, istražuju, eksperimentišu i zaključuju.

4. pedagoški princip: Rješavanje problema

Proces učenja i poučavanja potiče djecu da eksperimentišu, postavljaju hipoteze, analiziraju i zaključuju, da budu kreativna i slobodno istražuju svijet oko sebe. Poučavanje vodi ka razumijevanju ključnih naučnih koncepata i rješavanju problematskih situacija pomažući djeci da razvijaju sposobnost mišljenja višeg reda.

Indikatori

Pored sticanja i usvajanja znanja, NPP je usmjeren na rješavanje problema u autentičnim, životnim situacijama. Pomaže djeci da donose dobre odluke za sebe i steknu važne životne vještine.

Sadržaji, materijali, pitanja i metode potiču razvijanje sposobnosti mišljenja višeg reda (kritičko mišljenje, analiza, sinteza...).

U NPP-u je akcenat na dubinskom (svrsishodnom i smislenom) izučavanju sadržaja i razumijevanju temeljnih naučnih koncepata i principa, umjesto na površnom pokrivanju širokih oblasti (ide u dubinu, ne u širinu).

5. pedagoški princip: Socijalna interakcija

Učenje se odvija u smišljenoj i sadržajnoj socijalnoj interakciji i zahtijeva mnoštvo prilika za saradnju, diskusiju, analizu i refleksiju u paru, maloj i velikoj grupi i s različitim materijalima.

Indikatori

Djeca uče u interakciji s odraslima, vršnjacima i s različitim materijalima.

Učenje se odvija kroz saradnju i timski rad s drugima.

Djeci je omogućeno da diskutuju, iznose sopstveno mišljenje, argumentuju ga i saslušaju druga mišljenja.

6. pedagoški princip: Korištenje izvora znanja

Djeca se potiču da koriste raznovrsne izvore znanja, efikasno i odgovorno koriste informacijsko-komunikacijske tehnologije (ICT), sagledavaju različita stanovišta i donose sopstveni sud. Sadržaji poučavanja su relevantni za djecu i adaptirani na lokalni kontekst.

Indikatori

– Djeca uče da pronalaze i efikasno i odgovorno koriste raznovrsne izvore znanja i informacija – literaturu, resurse u zajednici, ICT (pored udžbenika).

– NPP osigurava da djeca istražuju pojave i stiču znanja uzimajući u obzir drugačije viđenje određenih problema i različite perspektive, razvijajući kritičko mišljenje i sopstveni stav.

7. pedagoški princip: Okruženje za učenje

Okruženje u kojem djeca uče je sigurno, kulturološki osjetljivo i poticajno, omogućava svakom djetetu da doživi uspjeh, bude samostalno i kompetentno i razvije osjećaj pripadnosti i uvažavanja. Prostor treba biti u funkciji učenja i uređen tako da omogućava interakciju, aktivno učenje i timski rad u učionici.

Indikatori

NPP je kulturološki osjetljiv, reflektuje raznolike kulture i pomaže djeci da se osjećaju uvaženo i prihvaćeno te razviju sopstveni identitet i višestruke identitete.

NPP omogućava djeci da steknu širu sliku društva i pojava pomažući im da postanu građani svijeta uvažavajući sve kulturne i civilizacijske tekovine. NPP potiče stvaranje okruženja koje je sigurno, potiče odgovornost i uzajamno pomaganje i nenasilno rješavanje problema.

8. pedagoški princip: Praćenje i ocjenjivanje

Proces praćenja i ocjenjivanja je u funkciji učenja i pomaganja djeci da razviju sposobnost samopro-

cjene i postavljanja sopstvenih ciljeva za učenje. Ono je i formativno i sumativno, utemeljeno na unaprijed postavljenim željenim ishodima uz korištenje različitih pristupa i uvažavanje individualnih razlika među djecom.

Indikatori

U NPP-u postoje jasno definisani ishodi učenja koji su razvojno primjereni i logički poredani (od jednostavnijeg ka složenijem).

Postoje objektivni, usaglašeni i jasno definisani indikatori uspješnosti (kriteriji za ocjenjivanje) za svaki nivo.

Metode, načini procjenjivanja i praćenja razvoja djeteta su raznoliki i uvažavaju individualne razlike posmatrajući dijete kao cjelinu.

Djetetu se daje pravovremena, jasna i smislena povratna informacija koja mu pomaže da unaprijedi svoje učenje.

Djeca se uključuju u proces samorefleksije i samoprocjenjivanja kao i postavljanja sopstvenih ciljeva za učenje.

9. pedagoški princip:

Partnerstvo s porodicom i zajednicom

Roditelji su viđeni kao partneri i uvaženi kao prvi i najvažniji učitelji svoje djece, te aktivno uključeni u sve procese koji se dešavaju u učionici i školi. Škola je zajednica koja uči, ali i dio šire zajednice u kojoj gradi partnerstvo s različitim institucijama, koristi resurse zajednice i dijeli sopstvene resurse u cilju pružanja podrške svakom djetetu i porodici.

Indikatori

Roditelji su viđeni kao važni partneri, izvori znanja i aktivni učesnici u procesu učenja i poučavanja.

Roditelji dobijaju podršku u tome kako pomoći djetetu da uči kod kuće. Domaće zadaće i drugi zadaci za djecu usmjereni su ka primjeni naučenog i razvoju kompetencija u stvarnom životu i utemeljene su na već stečenim znanjima i kompetencijama.

NPP predviđa upoznavanje roditelja s očekivanim ishodima učenja.

Roditeljima se daju pravovremene i smislene informacije o napredovanju djeteta i pomaže da postave zajedničke ciljeve za dijete u skladu s unaprijed definisanim ishodima i indikatorima uspješnosti. Resursi zajednice se koriste za učenje, a djeci se omogućava da djeluju u zajednici.

4. Rezultati analize

4.1. Organizacija i struktura postojećeg nastavnog plana i programa

U Konceptiji devetogodišnjeg osnovnog odgoja i obrazovanja se navodi da se *nastavni planovi i programi kantona sastoje od:*

a) *Općeg dijela – zajedničke jezgre*

b) *Posebno dijela lokalne komponente – dio programa koji daje mogućnost školama, općinama i kantonima da razviju vlastite programe, birajući sadržaje i područja učenja*

U postojećem NPP-u, međutim, zastupljen je samo Opći dio. Iz toga slijedi da nastavnicima/nastavnicama i školama nije data profesionalna autonomija u prilagođavanju sadržaja, dinamike i procesa potrebama djece i lokalnom kontekstu, što je jedan od važnih principa Konceptije. Sem toga, bez slobode izbora je i odgovornost škola za postizanje očekivanih rezultata umanjena.

4.1.1. Uvođenje kurikularnog pristupa u planiranju i programiranju nastavnog procesa

Konceptija devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja usvojena 2004. godine je za cilj imala temeljnu promjenu u pristupu osnovnom obrazovanju. Jedna od najvažnijih novina je uvođenje *kurikularnog pristupa* čije je glavno obilježje prelazak na ishode učenja za razliku od dotadašnjeg koji je bio usmjeren prvenstveno na sadržaj odgojno-obrazovnog procesa.

Analiza planova i programa koji su razvijeni prema Konceptiji pokazuje da se ishodi u različitim

predmetnim silabusima različito imenuju – od ishoda učenja, očekivanih rezultata, ciljeva, programskih zahtjeva do očekivanih znanja. U nekim slučajevima se kao ishodi zapravo navode aktivnosti djece. Osim toga, ishodi su nejasno formulisani i ne omogućuju ni nastavniku/nastavnici ni djetetu potrebnu jasnoću u pogledu očekivanja, a time i mjerenja napretka i postignuća. Npr:

– *podsticanje kreativnosti* istraživačkog rada i insistiranje na ravnopravnom učešću dječaka i djevojčica u fizičkom i slikovnom materijalu (Matematika 2. razred);

– *imaće toliko snage* da kažu sebi: "Neću gledati taj film. Bolje je da uradim zadaću, ili da pročitam koju stranicu, ili da to vrijeme posvetim igri, druženju.." (Medijska kultura 3. razred)

– *njegovanje i dalje podsticanje želje i ljubavi* prema učenju engleskog jezika (3. razred)

Ovakvo napisane ishode je gotovo nemoguće mjeriti, a očekivanja u pogledu postignuća su veoma nejasna.

Također: postojeći NPP i dalje polazi od sadržaja predmeta, iz čega se razvijaju ciljevi, potom odgojno-obrazovni zadaci, i tek na kraju ishodi. **Ovakav postupak je u potpunoj kontradikciji s novom Konceptijom devetogodišnjeg obrazovanja koja eksplicitno navodi da novi programi trebaju biti "prvenstveno usmjereni na procese i ishode učenja, više nego na predstavljanje sadržaja pojedinih akademskih disciplina".**

4.1.2. Reorganizacija NPP-a prema odgojno-obrazovnim područjima i razvojnim ciklusima (trijadama)

Konceptijom je predviđeno da transformacija postojećeg koncepta osnovnog obrazovanja počine uvođenjem devete godine u obavezni odgoj i obrazovanje, koji je podijeljen je u tri ciklusa. Ciklusi trebaju biti međusobno organizacijski, sadržajno i metodički povezani. Oni predstavljaju razvojna razdoblja djeteta i obuhvataju tri godine školovanja. Ciklusi čine jednu cjelinu sa zajedničkim odgojno-obrazovnim ciljevima, odnosno očekivanjima šta dijete treba postići u određenom razvojnom ciklusu.

Analiza je pokazala da **NPP u formi jedinstvenog dokumenta ne postoji**. NPP za svaki razred dat je kao izdvojena cjelina. Zbog nepostojanja takvog dokumenta izuzetno je teško pratiti cjelovitu strukturu, i analizirati vertikalnu i horizontalnu pove-

zanost. Ne postoje ni zajednički elementi: ciljevi, generičke kompetencije(2), temeljni principi, pedagoška i metodička pojašnjenja i upute, principi vezani za način praćenja i ocjenjivanja, način uključivanja porodice i dr. Pored toga, nedostaju kroskurikularne teme i jasna povezanost oblasti i sadržaja poučavanja.

Rezultati analize također pokazuju da je NPP, osim što je uveo *formalne* promjene u vidu devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja podijeljenog u tri ciklusa, suštinski zadržao sve karakteristike tradicionalnog programa s unaprijed zadatim sadržajima koji su odvojeni u posebne predmete, bez cjelovite strukture i ishoda po trijadama, prilagođene razvojnim karakteristikama djece tog uzrasta.

4.1.3. Koherentnost i usklađenost NPP-a

Prema Konceptiji, NPP svakog predmeta treba da sadrži: argumentaciju uloge i značaja predmeta, ciljeve, očekivane ishode učenja, sadržaj, strategije učenja i nastave (didaktičko-metodičke napomene) i smjernice za praćenje i ocjenjivanje.

Analiza je pokazala da su silabusi različitih predmeta strukturalno neujednačeni, a u nekim predmetima oni sadrže potpuno različite elemente. Stoga nije moguća integracija kurikuluma.

Istovremeno, brojna su ponavljanja i preklapanja unutar istog ili više predmeta u toku nekoliko razreda ili cijelog obrazovnog ciklusa. Primjer koji slijedi naveli smo kao ilustraciju opšteg trenda u NPP-u, a ne kao izdvojen primjer tipičan samo za prvu trijadu osnovnog obrazovanja.

Nejasna struktura NPP-a, nepostojanje ujednačene metodologije u njegovoj izradi i neuvažavanje pedagoških i didaktičko-metodičkih principa u izradi NPP-a, doveli su do toga da finalni dokument ne zadovoljava osnovne profesionalne kriterije i ne može obezbijediti kvalitet odgojno-obrazovne prakse.

4.1.4. Preglednost, jezik i razumljivost NPP-a

Jezik NPP-a je administrativan, formalan i zbunjujući. Tekst nije lektorisan i ima nedopustivo mnogo pravopisnih i materijalnih grešaka. Čitanje i razumijevanje je dodatno otežano jer dokument nije tehnički uređen: nema jasnih poglavlja, naslovi su nejednake veličine, fontovi se razlikuju (vrsta,

(2) Ključne, transferzalne vještine koje se koriste za širok spektar poslova i život uopšte (temeljna jezička, matematička i ICT pismenost, komunikacijske vještine, rad s drugima, sposobnost mišljenja, vještine vezane za život i zapošljavanje te djelovanje u zajednici i dr.).

veličina, boja), koriste se aplikacije iz clip arta, tabele su neuređene, pa cijeli dokument stvara dojam nemara i neprofesionalnosti.

Nastavni planovi i programi nisu potpisani. Ne zna se ko je odgovoran za njihov sadržaj, niti na koji način je proveden postupak recenziranja i odobravanja. S obzirom na važnost dokumenta, i na ogromna sredstva i resurse koji angažuje, ove procedure bi u budućnosti morale biti transparentne, s jasno određenim kriterijima izrade NPP-a i profesionalnom odgovornošću autora.

Pored toga, predmetni silabus su izuzetno obimni, a cjelokupan NPP za sve razrede devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja ima 1105 strana.

4.2.1. Princip individualizacije i diferencijacije

U središtu nove koncepcije je dijete, njegovi interesi i potrebe. Svakom djetetu treba osigurati jednake mogućnosti obrazovanja i ostvariti uzajamnu saradnju djeteta i nastavnika/nastavnice u procesu učenja i nastave, te u kontekstu toga naše osnovno obrazovanje učiniti što je više moguće, usporedivim i kompatibilnim osnovnom obrazovanju sa razvijenim zemljama Europe i svijeta.(3)

Postojeći NPP-i uglavnom ne prate princip individualizacije i diferencijacije. Prije svega, NPP-i polaze od unaprijed zadatih sadržaja, što je naročito izraženo u višim razredima. Ustvari, programi su u potpunosti zadržali svoju preskriptivnu funkciju tako da ne možemo ni govoriti o mogućnosti da sama djeca učestvuju u odabiru sadržaja, postupaka ili načina realizacije određenih aktivnosti ili rješavanja problema. Broj sati za određena područja je uglavnom unaprijed definiran, što smanjuje fleksibilnost u planiranju i programiranju i usklađivanju dinamike učenja u skladu s potrebama i mogućnostima djece.

4.2.2. Integrisano učenje i poučavanje

Povezivanjem sadržaja u kurikulumu izbjegava se nepotrebno ponavljanje i preklapanje nastavnih sadržaja, omogućava da se srodni sadržaji iz više različitih predmeta integriraju, uspostavljaju suštinske, sadržajne i druge veze među predmetima iz iste obrazovne oblasti, omogućava i podržava tematsko, projektno i problemsko koncipiranje nastavnih sadržaja, omogućava upoznavanje i sagledavanje fenomena iz perspektive različitih znanosti, odnosno umjetničkih disciplina, omogućava da složenost gradiva bude prilagođena uzrastu i razvojnim potrebama učenika, omogućava da učenik razvija i gradi

Primjeri nerazumljivosti NPP-a:

Nastavni program konceptijski odgovara shvatanju osnovnih saznanja o pojavama i procesima koje su vidljive i spadaju u domen prirodnogeografskih i društvenogeografskih pojava i procesa. Nastavni program omogućava shvatanje i apstraktnih geografskih znanja putem otkrivajućeg učenja.

(Geografija za VI razred)

Učenici ovog uzrasta ne uče jezik samo imitiranjem i stvaranjem jezičkih navika nego svjesnim uvidom u njegove zakonitosti. Oni počinju dakle stjecati i znanje o jeziku koristeći se već naučenim jezičkim kategorijama iz maternjeg jezika.

(Engleski jezik za VI razred)

Očekivani rezultat: učenici pokazuju zainteresovanost i ljubav prema tehnici...

(Tehnička kultura za VI razred)

konceptualni sistem pojmova, te da učenici, znanja i vještine razvijene unutar jednih predmeta, primjenjuju u kontekstima drugih, kao i da shvate njihovu međusobnu povezanost i sagledaju veze između različitih vrsta i oblika znanja (deklarativnih, proceduralnih, itd.).

Analiza cjelovitog NPP-a ukazuje na to da on nije utemeljen na principima integracije sadržaja i da ne osigurava ni vertikalnu ni horizontalnu povezanost i usaglašenost oblasti i sadržaja poučavanja, kao ni ciljeva i željenih ishoda. Niti NPP u cjelini, kao ni NPP-i za određene razrede, nemaju definisane ključne generičke vještine/kompetencije koje se žele razviti kod svakog djeteta (sposobnost kritičkog mišljenja, komunikacijske vještine, rad u timu i sl.), čime bi se osigurala zajednička usmjerenost ka postavljenim ciljevima, kao ni kroskurikularne oblasti i sadržaje koji se izučavaju

(3) Svi uvodni dijelovi za pedagoške principe su preuzeti iz Koncepcije za devetogodišnje osnovno obrazovanje, i u daljnjem tekstu se neće posebno navoditi izvor.

0 BODOVA

kroz sva predmetna područja (npr. interkulturalno obrazovanje, demokratija, zdravlje, nenasilje, ekologija i sl.). Osim toga, ne vidi se ni veza između korištenja specifičnih kompetencija u više predmetnih područja. Postoji vrlo mala horizontalna povezanost sadržaja i oblasti koje se izučavaju, što otežava integrisano poučavanje. Također iz pregledanih NPP-ova nije vidljivo da se temeljne vještine stečene u jednoj oblasti koriste u drugim, mada se često u didaktičko-metodičkim napomenama upućuje na korelaciju.

4.2.3. Aktivno učenje i primjena naučenog

Savremena škola kod djeteta treba da razvije potrebu praktičnog djelovanja i aktivnog odnosa prema gotovo svim pitanjima, problemima i izazovima iz njihove životne sredine. Pozitivan odnos prema svakom radu i sposobnost za izvođenje određenog konkretnog djelovanja i poslovanja, primjena teorijskih znanja i zamisli u praksi, prosudba stvarnih dimenzija naše svakidašnjice, izvedivo je zadatak moderne škole.

Analiza ukazuje da je, kada su u pitanju oblici, metode (strategije, tehnike) koje se primjenjuju u procesu učenja i poučavanja, NPP terminološki neusaglašen i da ne poznaje osnovne principe nastavnog procesa. U najvećem broju tabela nije definisana kolona koja ukazuje na metode rada u nastavi, osim u rijetkim slučajevima, gdje su upute izuzetno uopštene. NPP ne **ukazuje na način primjene različitih oblika i metoda (strategija, tehnika) koje će se koristiti u procesu učenja i poučavanja određene oblasti, kako bi se osiguralo**

postizanje očekivanih ciljeva i ishoda učenja za svako dijete.

4.2.4. Rješavanje problema

Napuštaju se strategije učenja i poučavanja svojstvene frontalnom radu i jednosmjernom komuniciranju u razredu, a umjesto njih dolaze strategije problemskog učenja, učenja putem otkrića, integrativnog učenja, akcelativnog učenja, učenje softverskih paketa i istraživačko učenje. Sve strategije polaze od djetetovih specifičnih sposobnosti i njegovih drugih bitnih kvaliteta značajnih za razvoj u konkretnom nastavnom području. Strategije nastavnika/nastavnice trebaju da budu komplementarne sa spomenutim strategijama djeteta i da se ogledaju u stvaranju demokratske klime za ugodno i efikasno učenje. Nastavnik/nastavnica napušta strategije "predavanja", "davanja gotovih znanja" i razvija strategije koordiniranja, vođenja, usmjeravanja, poticanja, motiviranja i davanja povratnih informacija.

Postojeći NPP nije utemeljen na ovom pristupu poučavanju jer njime uglavnom dominiraju unaprijed propisani sadržaji i činjenice koje ne upućuju na načine na koji djeca mogu, njihovom primjenom u određenom kontekstu, rješavati stvarne probleme. U NPP-u nije vidljivo ni kako se potiče razvijanje sposobnosti višeg reda koje zahtijeva dublje izučavanje određene oblasti a ne, kao što je to slučaj u postojećem NPP-u, usvajanje velikog broja sadržaja, površno i u kratkom vremenskom periodu.

4.2.5. Socijalna interakcija

Socijalne interakcije imaju suštinsku ulogu u procesu kognitivnog razvoja. (4) Učenje zahtijeva smišljenu i sadržajnu socijalnu interakciju i mnoštvo prilika za saradnju, diskusiju, analizu i refleksiju u paru, maloj i velikoj grupi i sa različitim materijalima. Djeca uče jedna od drugih i od odraslih, a sticanje viših razina mišljenja ovisi o korištenju govora, pisanja i drugih medija u socijalnoj interakciji. Škola mora postati "zajednica koja uči", u kojoj se učenje odvija uvijek i na svakom mjestu, u kojoj svi uče jedni od drugih. Isto tako, ne treba zabraviti da se socijalna interakcija sve više odvija uz korištenje informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT) i da učenje uveliko prevazilazi okvire škole ili mjesta u kojem dijete živi.

Pored toga, neke od ključnih kompetencija potrebnih djeci u savremenom svijetu podrazumijevaju sposobnost rada u timu, sposobnost razmjene ideja i mišljenja, sposobnost za pregovaranje i niz drugih socijalnih vještina potrebnih kako bismo "učili živjeti sa drugima".

Analiza NPP-a ne ukazuje na to da princip socijalne interakcije definiše proces poučavanja, koji je još uvijek usmjeren na samostalni rad djece ili pak frontalni rad. Rad u grupama, zajednički rad na nekim projektima i slično pominju se u pojedinim predmetima, no to nije konzistentno, niti predstavlja pravilo. **Ne vidi se kako se djeca pripremaju za timski i kooperativni rad i učenje, niti kako se sistematski i planski razvijaju socijalne vještine (one nisu navedene kao kompetencije, niti kao željeni ishodi učenja).** U kolonama u kojima se definiraju, zadaci vezani za afektivno područje su veoma uopćeni pa djeluju gotovo kao floskule jer su pisani lirski i neprofesionalno (svjesni su ljepote, pozitivan/ispravan stav prema... npr. geografskoj karti, prošlosti, ponaša se, slavi...).

4.2.6. Korištenje raznovrsnih izvora znanja

Efikasan nastavni proces treba da omogući djeci da dođu do informacija i stiču znanje na različite načine i iz različitih izvora, istražujući različite perspektive i moguće odgovore. Evropska komisija (2004) je naglasila potrebu za razvojem znanja, vještina i stavova koji omogućavaju korištenje novih tehnologija i digitalnih kompetencija, ključnih za cjeloživotno učenje. Ove kompetencije podrazumijevaju sposobnost za "korištenje multimedijalnih tehnologija za preuzimanje, procjenjivanje, spremanje, kreiranje, prezentiranje i razmjenu informacija, kao i komuniciranje i sudjelovanje u mrežama pu-

tem Interneta. Kako navode "ove kompetencije su u vezi sa razvojem logičkog i kritičkog mišljenja, sposobnosti upravljanjem informacijama i razvojem komunikacijskih vještina".

Korištenje različitih izvora znanja (osim udžbenika, lektire i drugih propisanih sadržaja) i poučavanje djece kako da ih koriste ne postoji u NPP-u kao princip ili pravilo. Nastavnik/nastavnica nije moderator nastavnog procesa, koordinator/ica, već "svemoguća enciklopedija".

4.2.7. Okruženje za učenje

Pojam okruženje za učenje najčešće asocira na fizičko okruženje, prostor i materijale. Efikasno učenje i poučavanje, kao i razvoj djeteta u cjelini podrazumijeva ne samo bogato okruženje (dobra opremljenost didaktičkim i drugim materijalima) nego i "pozitivnu atmosferu i klimu u razredu, osjećaj pripadanja, dobru interakciju i komunikaciju, osjećaj sigurnosti, dobru organizaciju i osjećaj kontrole nad prostorom i materijalima." (5)

Aktuelni NPP se ne bavi pitanjem kreiranja sigurnog i stimulativnog okruženja za učenje ili to bar nije jasno diferencirano i strukturirano.

Kada je u pitanju stvaranje sredine koja je inkluzivna i kulturološki osjetljiva, ove teme nisu sastavni dio sadržaja u NPP-u. Prijateljstvo, uvažavanje različitosti i slični termini mogu se pronaći u NPP-u ali, osim u NPP-u za strane jezike, ne obrađuju se teme vezane za različitost, borbu protiv predrasuda, stereotipa i uvažavanje drugih. I u nastavi stranog jezika, interkulturalno obrazovanje se spominje samo u kontekstu razumijevanja i uvažavanja kultura zemalja u kojima se govori taj jezik.

4.2.8. Praćenje i ocjenjivanje

Ocjenjivanje učenika je jedna od najdelikatnijih komponenti obrazovnog procesa koja u značajnoj mjeri određuje kvalitet obrazovanja. Za razvoj kvaliteta potrebno je:

- definirati kriterije ocjenjivanja (standarde obrazovnih postignuća),
- razviti novu koncepciju ocjenjivanja, zasnovanu na obrazovnim standardima i na formativnom ocjenjivanju, u kojoj je naglasak na informativnoj, instruktivnoj i razvojno-motivacijskoj funkciji ocjenjivanja,

(4) Vygotsky, L. 1934, 1962. *Thought and Language*. Cambridge, Mass.: MIT Press.

(5) Laevers, F. 2005. *Well-being and involvement in care settings. A process-oriented self-evaluation instrument*. Leuven University, Belgium: Kind & Gezin and Research Centre for Experiential Education.

- razviti različite modele i tehnike ocjenjivanja (npr. analitičko, portfolio, participativno, projektno, testovno, proizvodi i vještine, usmena demonstracija, i sl.),
- razvijati sposobnosti djece za samoocjenjivanje.

Sama činjenica da ishodi učenja nisu jasno i mjerljivo definisani, već u startu onemogućava efikasno praćenje i ocjenjivanje, kriteriji za ocjenjivanje ne postoje, što nastavnicima/nastavnicama, ali i djeci i roditeljima, ne daje jasnu sliku o napredovanju i postavljanju ciljeva za dalje učenje.

4.2.9. Partnerstvo sa zajednicom i porodicom

U novoj koncepciji škole pojačava se uloga roditelja, a škole se obavezuju da izrade programe partnerstva. Roditelji imaju značajni udio u cjelokupnom javnom životu škole i njenom upravljanju kroz Vijeće roditelja i Školski odbor, u kojem imaju udio od jedne trećine. Jačanje roditeljskih kompetencija u oblasti razvoja, odgoja i obrazovanja djeteta zahtijeva kontinuiranu i intenzivnu afirmaciju roditeljske uloge, programiranu edukaciju roditelja i korištenje svih potencijala među roditeljima. S obzirom da se dijete odgaja i obrazuje za život u zajednici nužno je uključivanje škole u društvene tokove i život zajednice. Isto tako društvena zajednica treba promišljati mjesto i ulogu škole te shvatiti da bez razumijevanja i ispravnog stava prema školi ona gubi glavnu polugu vlastitog razvoja.

Partnerstvo sa porodicom i zajednicom nije dio NPP-a, niti se smatra sastavnim dijelom procesa odgoja i obrazovanja, već se uglavnom tretira kao zasebna aktivnost.

5. Zaključci i preporuke

5.1. Struktura i organizacija NPP-a

Planovi i programi za devetogodišnju osnovnu školu u Kantonu Sarajevo razvijeni prema Koncepciji nisu usvojili predviđeni *kurikularni* pristup u kome se na sistematičan način osmišljavanja smisleno povezuje i uređuje cjelokupni proces učenja i poučavanja. Programi i dalje, i unatoč nastojanjima za modernizacijom, imaju prvenstveno preskriptivnu funkciju u kojoj se definiše šta djeca uče, kada i po kom redoslijedu. Oni polaze od sadržaja, kao svog osnovnog elementa, a ne ishoda. Iako je napravljen napor da se uvedu ishodi, oni u NPP-u nisu jasno formulisani niti ujednačeni. U različitim predmetnim silabusima oni se drugačije imenuju, i zauzimaju različite funkcije. Ova pojmovna i funkcionalna neujednačenost ukazuje na šire nerazumijevanje koncepta koji se nalazi u osnovi kurikularnog principa, koji u postojećem NPP-u ima isključivo nominalni karakter.

– Osim što je uveo *formalne* promjene u vidu devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja podijeljenog u tri ciklusa, NPP je suštinski zadržao sve karakteristike tradicionalnog programa s unaprijed zadatim sadržajima koji su odvojeni u posebne predmete, bez cjelovite strukture i ishoda po trijadama, prilagođenih razvojnim karakteristikama djece određenog uzrasta. Razvojni ciklusi nisu organizacijski, sadržajno i metodički povezani, a odgojno-obrazovna područja su potpuno zanemarena. Zapravo, NPP u formi jedinstvenog dokumenta ne postoji, on je više zbir predmetnih silabusa.

Kao rezultat, povezanost unutar školskog programa je potpuno izostala, a time i mogućnost da djeca znanje i vještine razvijene unutar jednog predmeta primjenjuju u kontekstima drugih, kao i da razumiju međusobnu povezanost između različitih vrsta i oblika znanja.

– Planovi i programi su strukturalno i pojmovno neujednačeni. Sem toga, sadržaji se ponavljaju i preklapanju unutar istog ili više predmeta u toku nekoliko razreda ili cijelog obrazovnog ciklusa. Nejasna struktura NPP-a, nepostojanje ujednačene metodologije u njegovoj izradi, kao i nedovoljno poznavanje pedagoških i didaktičko-metodičkih principa, doveli su do toga da NPP ne zadovoljava stručne kriterije i ne može obezbijediti kvalitet odgojno-obrazovnog procesa.

– Jezik NPP-a je administrativan, formalan i zbušnjajući. Pored toga, predmetni silabusu su izuzetno obimni, a cjelokupan NPP za sve razrede devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja ima 1105 strana. Čitanje i razumijevanje je dodatno otežano jer dokument nije tehnički uređen: nema jasnih poglavlja, naslovi su nejednake veličine, fontovi se razlikuju (vrsta, veličina, boja), koriste se aplikacije iz clip arta, tabele su nesredene.

5.2. Pedagoški principi u NPP-u

– Postojeći NPP uglavnom ne prati princip individualizacije i diferencijacije. Prije svega, NPP nije usmjeren na dijete, već polazi od unaprijed zadatih sadržaja, programi su zadržali svoju preskriptivnu funkciju, a broj sati za određena područja je uglavnom unaprijed definiran, što smanjuje fleksibilnost u planiranju i programiranju i usklađivanju dinamike učenja u skladu s potrebama i mogućnostima svakog djeteta. Inkluzija, utemeljena na pravu svakog djeteta na kvalitetno obrazovanje i punu participaciju još uvijek nema svoje uporište u NPP-u koji zasebno tretira odgoj i obrazovanje djece s poteškoćama, istovremeno zaneamarujući činjenicu da je svako dijete jedinstvena i cjelovita ličnost koja ima svoje potrebe, nalazi se na drugom razvojnem stadiju, uči na osoben način i dr.

– Analiza cjelovitog NPP-a ukazuje na to da on nije utemeljen na principima integracije sadržaja i da ne osigurava ni vertikalnu ni horizontalnu povezanost i usaglašenost oblasti i sadržaja poučavanja, kao ni ciljeva i željenih ishoda. NPP za svaki od predmetnih područja razvijen je zasebno, bez

uzajamne povezanosti, odnosno uvida u cjelinu i zajedničku usmjerenost ka postizanju ishoda učenja, posebno kada se radi o generičkim (univerzalnim) vještinama i kompetencijama. Znanja i vještine iz jedne oblasti ne koriste se u drugim, čime se onemogućava smisleno učenje i sposobnost primjene znanja u drugom kontekstu. Isto tako, sadržaji unutar jednog predmetnog područja nisu organizovani u veće, logičke cjeline (teme, projekte i dr.), kojima se omogućava usmjerenost ka razumijevanju ključnih koncepata i produbljeno znanje, nego je fokus na sadržajima.

– Način definisanja i strukturiranja nastavnog procesa, odnosno odgovor na pitanje *kako će se određeni sadržaji poučavati*, u NPP-u je veoma neujednačen i veoma uopšten. U didaktičko-metodičkim napomenama, metode, oblici, tehnike strategije i drugi postupci u nastavi se uglavnom nabrajaju, ili se navode uopšteno, bez jasne veze sa željenim ishodima, odnosno postavljenim konkretnim ciljevima i zadacima. I dalje dominira pristup usmjeren na nastavnika/nastavnicu i sadržaje, uz puno aktivnosti koje djecu stavljaju u pasivan položaj primaoca informacija i njihove puke reprodukcije (prepisivanje, prepričavanje i sl.).

– Generalno gledajući, NPP nije koncipiran tako da potiče rješavanje problemskih situacija i dublje izučavanje sadržaja. Karakteriše ga obimnost i površni pristup predmetima izučavanja, zahtijevajući od djece da prelaze s jednog sadržaja na drugi bez dublje analize. Mada u pojedinim predmetima ima ciljeva i zadataka koji su usmjereni na razumijevanje širih ideja, odnosno temeljnih koncepata (npr. *međuovisnost biljnog i životinjskog svijeta i ljudi*) ne vidi se kako će djeca doći do tog razumijevanja niti kako će se ono mjeriti.

– Aktuelni NPP je još uvijek usmjeren na samostalni rad djece ili pak na frontalni rad. Rad u grupama, zajednički rad na nekim projektima i slično, pominje se u pojedinim predmetima, no to nije konzistentno, niti predstavlja pravilo, odnosno najčešće je u formi nabiranja bez strategije za razvoj socijalnih vještina i stvaranje zajednica koje uče. Sama iscjepkanost NPP-a, podijeljenost po razredima i predmetima, ne stvara osnovu za dublju uzajamnu saradnju i uključivanje svih u proces učenja.

– Korištenje razolikih izvora znanja (osim udžbenika, lektire i drugih propisanih sadržaja) i pouča-

vanje djece kako da ih koriste, ne postoji u aktuelnom NPP-u kao princip ili pravilo. Pojedinih primjera ima, ali zabrinjava nedovoljno naglašavanje potrebe za osposobljavanjem djece da koriste ICT. – Aktuelni NPP se ne bavi pitanjem kreiranja sigurnog i stimulativnog okruženja za učenje ili to bar nije jasno naznačeno. Kada je u pitanju stvaranje sredine koja je inkluzivna i kulturološki osjetljiva, ove teme nisu sastavni dio sadržaja u NPP-u. I sami sadržaji ne potiču izučavanje drugih kultura na način koji potiče uvažavanje različitosti, ali ni izučavanje o djeci i odraslima koji žive u drugačijim socio-ekonomskim uslovima, pripadaju manjinskim i drugim grupama, imaju drugačije sposobnosti i sl. Nasuprot tome, na jednom mjestu se eksplicitno navodi da je uzajamno takmičenje način za poboljšavanje procesa učenja.

– Pitanje ocjenjivanja jedno je od najkontroverznijih pitanja u analizi NPP-a. Sama činjenica da ishodi učenja nisu jasno i mjerljivo definisani znači da je efikasno praćenje i ocjenjivanje u startu onemogućeno. Sem toga, ne postoje ni kriteriji za ocjenjivanje, što nastavnicima/nastavnicama, ali i djeci i roditeljima ne daje jasnu sliku o napredovanju djeteta i postavljanju ciljeva za dalje učenje.

– Partnerstvo s porodicom i zajednicom nije dio NPP-a, niti se smatra sastavnim dijelom procesa

odgoja i obrazovanja, već se uglavnom tretira kao zasebna aktivnost. Uključivanje porodice je pomenuto u određenim aktivnostima, uglavnom u razrednoj nastavi, ali nije predviđeno uključivanje i upoznavanje roditelja s očekivanim ishodima učenja, niti su prepoznati kao potencijalni izvori znanja i aktivni učesnici u procesu učenja i poučavanja.

U zaključku, nova Konceptcija osnovne škole je rezultirala isključivo strukturalnim promjenama u vidu devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja podijeljenog u tri ciklusa. Suštinski, NPP je zadržao sve karakteristike tradicionalnog programa s krajnje preskriptivnim sadržajima koji su odvojeni u zasebne predmete i dominantno frontalnom metodom rada. Kao takav on ne odgovara ni potrebama savremenog društva ni specifičnim obrazovnim potrebama djeteta.

ZBOG TOGA JE KLJUČNA PREPORUKA OVOG IZVJEŠTAJA DA JE POTREBNO IZRADITI JEDINSTVEN OKVIRNI KURIKULUM ZA DEVETOGODIŠNJE OSNOVNO OBRAZOVANJE, A POTOM I PREDMETNE KURIKULUME. ●

STRESS-CLIPPING

ОДУ У ШКОЛУ
заврши
испири

Đaci smiju umiješati do 2.200 kalorija dnevno

Jelovnici su prilagođeni uzrastu, a cilj je naviknuti djecu da jedu zdravu i raznovrsnu hranu

Da bi se spriječila i izbjegla pretilost učenika osnovnih škola, Ministarstvo zdravstva KS još prije dvije godine sačinilo je dnevni jelovnik zdrave ishrane za djecu od pet do sedam, od osam do deset i od 12 do 14 godina. Prema preporukama Ministarstva, direktorima škola sugerira se da se prilikom pravljenja školskih obroka vodi računa da dnevni unos kalorija bude od 1.300 do 2.200. Jelovnici su prilagođeni uzrastu djece,

Preporučeni unos	Preporučeni unos	Preporučeni unos	Preporučeni unos
5-7 godina	8-10 godina	11-14 godina	15-17 godina
1.300-1.500 kcal	1.500-1.700 kcal	1.700-1.900 kcal	1.900-2.200 kcal
1.300-1.500 kcal	1.500-1.700 kcal	1.700-1.900 kcal	1.900-2.200 kcal
1.300-1.500 kcal	1.500-1.700 kcal	1.700-1.900 kcal	1.900-2.200 kcal
1.300-1.500 kcal	1.500-1.700 kcal	1.700-1.900 kcal	1.900-2.200 kcal

Jelovnik za djecu od 12 do 14 godina

a cilj je naviknuti djecu da jedu zdravu i raznovrsnu hranu.

Za doručak djece od pet do sedam godina preporučuje se do mlijeko, jedan ražev hljeb, pahuljice. Za posjetu 100 kruške, narumjesto toga, 20 trešanja ili 190 gr lubenice. Za jesti supu od piletine, rižu,

krompir ili grašak ili, eventualno, ječmenu kašu.

Ministarstvo je preporučilo da djeca mogu jesti bijelo meso, ribu, mladi

Колико средњошколци у РС конзумирају алкохол, дуго Лаке дроге и ал Надохват руке ђаци

Више пију лошији ђаци, а према истраживању

Alarmantni podaci istraživanja među školarcima u RS

Na maturalac sa kokainom

ISTRAŽIVANJE Sindikata radnika trgovine i uslužnih djelatnosti BiH pokazalo mišljenje mladih

Teže do hljeba: Vama kao da nije jasno ili se samo pravite. Drogu je lakše kupiti nego hljeb, tvrdi jedan učenik srednje škole

BRISAN SAVIĆ

RANJALUKA - Otko 14 odsto mladih ljudi prvih razreda srednjih škola u RS puši, a još frapantniji je podatak da je u posljednje dvije godine popularno da se na nastave zabave puši "mekhalo grama kokaina".

"Vama kao da nije jasno ili se samo pravite. Drogu je lakše kupiti nego hljeb", osuđuje učenik srednje škole.

radeno prema međunarodnoj metodologiji ESPAD upitnika. U prvi put urađeno prije 15 godina. Svedečnj, a kasnije su ga primjenjivati i u drugim zemljama.

"U mjesecu koji je bio istraživanja, alkoholi je zamijenio oko 47 odsto mladih više od 90 odsto je bio pušilo alkohol u životu", kaže Jelena Mikanović iz Instituta za javno zdravstvo RS, ističući je upotreba marihuane oko 4 odsto.

Međutim, istraživanje je sprovela Organizacija "Zdravo da se" na čelo kojeg su uključili politički uticajni pokret mladih ljudi kada su u kafite ili klubove organizovali koncerte.

Alarmantno: Čak 86,1 posto učenika otišlo bi 'vani' jer u BiH nema budućnosti

Sindikata radnika trgovine i uslužnih djelatnosti Bosne i Hercegovine (STBH) prezentirao je projekt "Sindikalno informiranje po školama". Projekt je namijenjen učenicima trećih i četvrtih razreda škola uslužnih zanimanja radi pružanja informacija o tržištu rada, svim mogućim zamkama koje mlade ljude čekaju nakon završetka školovanja, ali isto tako i informacije o STBH i što on nudi ovoj populaciji. Projekt su podržali Olaf Palme Centar i švedska agencija za razvoj SIDA, a realiziran je u okviru FIET projekta solidarnosti za BiH i u suradnji sa Sindikatom Handels in Švedske.

ODBA ENTETETA mladi mlade bez izbora na nacionalnost

U projektu su sudjele škole Trgovačka škola Sarajevo, Srednjoškolski centar u Foči, Ekonomska škola Zenica i Srednja medicinska i građevinska škola Prijedor. U okviru projekta urađeno je i istraživanje o znanju mladih o tržištu rada, njihovim sposobnostima te videnjima i očekivanjima nakon završetka školovanja. Predsjednica STBH

više "Ča smat tivr žen naj se r Tele pos nisa zna bud jem 10 p bav isti da v

олу,
е на
ању

Грицкалице замијениле доручак

Училишта се отварају збогом

OTVORENA SAVREMENA STOMATOLOŠKA AMBULANTA U OŠ "SRBIJA" U PALAMA

Ovo je prva školska stomatološka

ЂАСИ DOBILI školskog zubara

Ултразвучни чистач
на поклон

Vlasnik jedne od paljanskih pri-

ан и марихуану
КОХОЛ
ацима

Devetogodišnje obrazovanje u Kantonu Sarajevo

Proba je pokazala da nam djeca ne uče za život

Napravljena analiza prve
godine devetogodišnjeg
og obrazovanja u
u Sarajevo, o čemu će
kutirati i u školama
o je počelo, devetogodišnje

а
ћности

svaju budućnost.
k 42,1 posto mladih
atra da je jedina efek-
na metoda pronalaz-
ja posla 'veza', a kao
poželjniji poslodavac
navodi BH Telecom ili
skom RS-a. Više od 35
to učenika smatra da
stekli nikakvo korisno
nje ili vještinu za svoje
luće zaposlenje za vri-
e školovanja, a samo
posto njih namjerava se
iti poduzetništvom",
še Beširović i dodaje
učenici ne znaju ništa

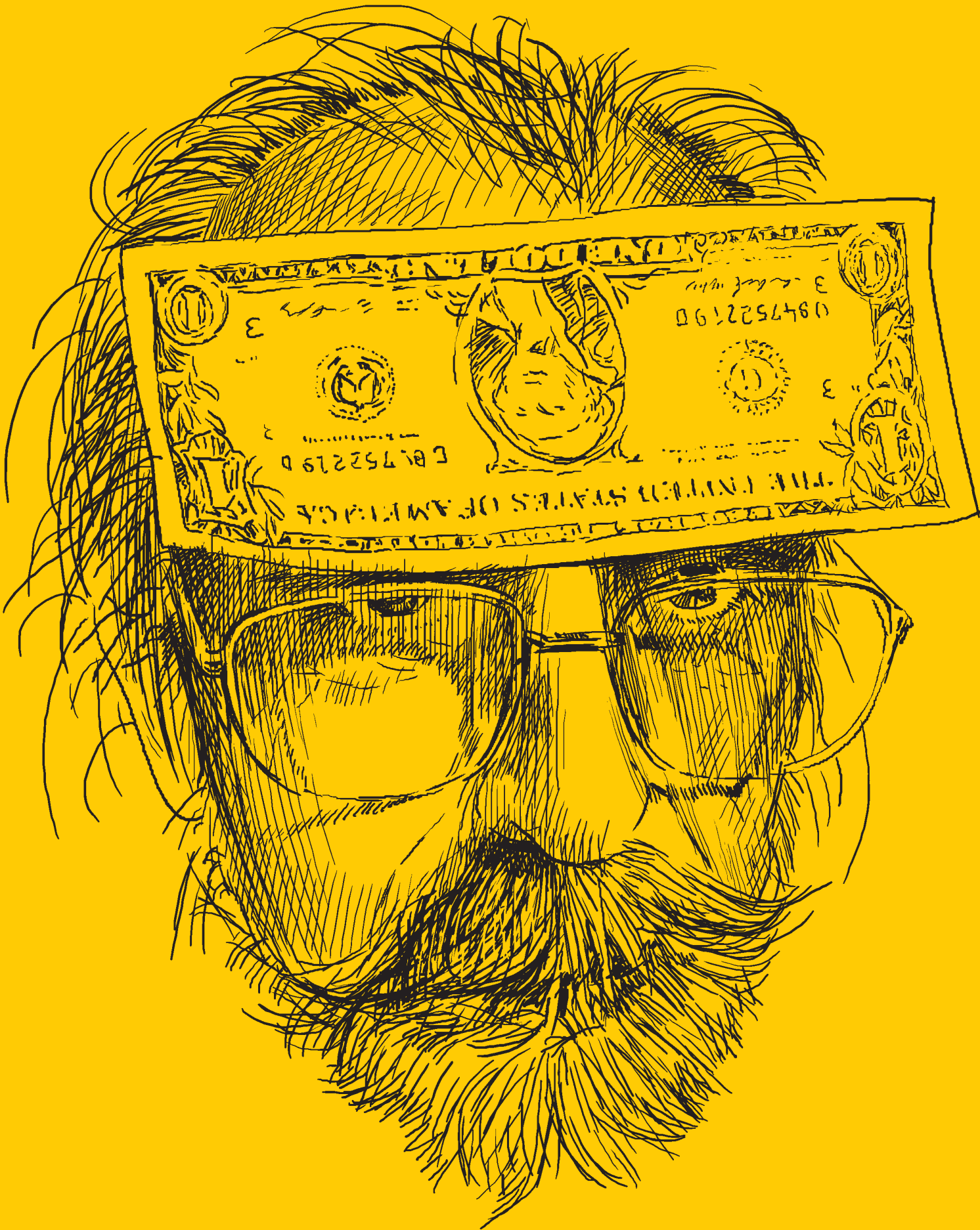
Ученици из Брчко дистрикта скоро два мјесеца немају из чега да уче

Бесплатни уџбеници скупо ће коштати

Немамо латиничне уџбенике, а да не би једни имали, а други били запостављени,
диктирамо лекције, копирамо их из старих уџбеника и тако се некако сналазимо како
знамо и умијемо, каже Мехмедовићева

БРЧКО - Ни мјесец и по који изостају.

Наставница разреда ис- други били запостављени, ди-

STRU KA STRU KU MI JE

48 TRI ZAVODA, TRI ZAVODA, NIGDJE RADA NEMA... +
50 NASTAVNIK ILI ZAPISNIČAR? + **52** FUTUR NULTI +
54 TRAGOM NAMETNUTIH RAZLIKA + **56** GAŠULJENJE
NEUMRLIH + **58** METODIKA RAZUMA I OSJEĆAJA +
60 PRAVO NA RAD + **62** REŽISER ZA PSOVKE I
ŠKOLARCE

Пепезјанија

ТРИ ЗАВОДА, ТРИ ЗАВОДА, НИГДЈЕ РАДА НЕМА...

Осман Зукић / Јасмина Бајрамовић

Три биљешке о дOMETИМА ДОМАЋЕ ПЕДАГОГИЈЕ У ВИРТУЕЛНОМ СВИЈЕТУ

Званична web-страница Просвјетно-педагошког завода Кантона Сарајево.

На насловној страни уоквирени манифест, радни задаци ППЗ-а:

Примарна функција је да својим радом и залагањем доприноси унапређивању одгојно-образовног рада у школама, у складу са савременим педагошким трендовима и наставно-техничким стандардима. Ни мање, ни више. Даље:

Датуми и цијене стручних испита, разни распореди координатора, линк који води на тему шампиона знања (није у функцији). У секцији Образовне установе, у подсекцији Основне школе – адресе и контакти сарајевских школа. У *Стручном усавршавању* – неколико извјештаја са састанака стручних усавршавања.

Програм рада Просвјетно-педагошког завода Министарства образовања и науке стоји непромијењен од 2007.

Да ли би упосленицима Завода било чудно да оду на сајт Федералне телевизије и тамо пронађу програм стар четири године? Да ли би им било чудно да уђу у Бенетон пун робе старе десет година? Како би се осјећали да сједну на зубарску столицу стару двије деценије? Да им на пијаци продају шкољку јаја која ове године слави четврти ускрс?

Како би реаговали да се једног јутра пробуде и сазнају да живе у 21. вијеку?

Примјер лијепог говнорења

Да називи институција често одговарају политичким интересима оних који их крсте најбоље опримјерује назив педагошког завода Републике Српске – Републички педагошки завод Републике Српске. Сјајан примјер доброг говорења и мишљења, чему би педагогија у свакој прилици и на сваком мјесту требала доприносити. Отприлике као:

Бурегџијска радња за израду буреска “Бурек” или

Тоалетни папир за употребу у тоалету или

Противпожарна врата против пожара.

Букс енд текнол’џи – све на једном мјесту

На званичном порталу основних и средњих школа КС: у линковима предвиђеним за ученике налазе се, као високо препоручени, линкови за *скидање* лектира. Дакле, уколико кренете путем секције *Корисних линкова* а затим и *Занимљивих линкова за ученике*, откривате следеће благо: www.лектиуре.org, www.лектиуре.net и друге, са једном заједничком тачком – лектиром. У појашњењу се наводи да ови линкови могу *олакшајти учење, олакшајти писање радова или слично...*

Уколико се на званичном порталу школа у КС потиче преписивање лектира и књижевног тумачења као нешто што је забавно и корисно, нешто што може олакшати рад, односно смањити труд, сузити перцепцију, ослабити разумјевање, каква се иницијатива може очекивати од ученика? Зашто би читали књиге када им се овдје, црно на бијелом, пиксел на пикселу, све нуди – и мјесто, и вријеме, и тема, и идеја, и кратак садржај, и дужи садржај, и биљешка о писцу? Можда, у скоријем периоду, наставницима, умјесто лектире, ученици могу послати само линк на једну од понуђених страница, тако да се сви *забаве и окористе* једним те истим радом. ●

slika

The background of the entire page is a photograph of a rusty, vertical metal fence. Through the slats of the fence, several bright yellow dandelions are visible, growing from a bed of grey gravel and some dry leaves. The lighting is bright, creating strong shadows and highlights on the metal and the flowers.

Cilj je škole

Naučiti đaka

Na slobodu

Iza rešetaka.

У перу је спас

НАСТАВНИК ИЛИ ЗАПИСНИЧАР?

Алиса Кадрић

Наставници све више постају робови администрације. Јесу ли криви они или неко други?

Задатак наставника јесте (или би требао бити) да одгаја и образује младе људе, те да им буде узор за будућност у којој би требали свијет учинити бољим.

Међутим, у сусрету с радним обавезама и посматрајући рад других колега примјећујем како се та улога мијења.

Више није у првом плану залагање наставника у учионици, однос према ученицима и колегама. Наставници све више постају робови администрације.

Супер смо на папиру

Разни закони (које сви кроје онако како им одговара) налажу наставницима многе обавезе које, уколико су неизвршене, резултирају новчаном казном. То је казна које се у данашњем времену сви највише плаше. Због тога постаје све важније оно што је записано на папиру од оног што је у пракси реализовано. То оставља простора за манипулацију и све више важност наставног процеса ставља у други план. Наставници постају записничари.

Најбољи наставник је онај који има уредно попуњен дневник, свеске слободних активности и стручних актива, уредно откупане припреме и сл.

Важно је да је то на папиру, а да ли је заиста реализовано, то никога баш много не занима. Уписати можеш шта хоћеш и када хоћеш, припреме можеш пронаћи и на интернету или *јосудићи* од других колега. Све је дозвољено само да је све уредно *црно на бијелом* и добијеш оцјену *нарочићо се истићиче*. Дакле, све што се види, то се уважава. Папир је оно што ће тражити административна инспекција када дође у посјету школе. Ако папир немаш, бит ћеш кажњен. Школа је на губитку. Тако наставници у страху од новчане или неке друге казне све више постају записничари, а све мање одгајатељи или људи који образују.

За (не)рад одличан пет

Није важно да ли ћеш на вријеме доћи на посао, на вријеме започети и завршити час. Није најважније ни како се опходиш према ученицима, колико се залажеш у раду, колико си креативан и стручан. Што би то било важно када нико не зна шта се дешава *иза затворених врата*? Припреми се за *ољедни час* који види неколико колега, педагог и директор, представи се у најбољем свјетлу и вјештачкој атмосфери, а онда настави по свом.

Задај ученицима да преписују *лекције*, изађи до кантине, попиј чај или кафу, испуши цигарету, *разбаши ћирач-ћарчицу* с колегом који је напустио час како би пола сата телефонирао, понекад уђи у учионицу и опомени дјецу да не галаме, попуни уредно папире које мораш и уживај. *Нарочићо се истићичи*. Заради плату, а не уради оно што требаш. Смиј се онима који вриједно раде, труде се, креирају, олакшавају ђацима усвајање наставних садржаја, припремају их за приредбе и такмичења, одговорни су и редовно долазе на посао, сарађују с колегама. Промакне им понекад нека грешка у администрацији и буду кажњени. Буду исмијани *јер нишића не раде*. Погријешили су у писању редног броја наставног дана, мрљали су коректором по дневнику, заборавили су уписати час јер нису имали када због посвећености наставном садржају одржали су секцију али нису уписали у дневник рада... Страшно! Који нерадници!

Је ли већа казна она новчана, коју смо по закону обавезни платити, или је већа казна нерадом произвести упропаштене генерације младих људи одговорних за будућност ове земље?

Од двије казне изаберите мању... будите наставници, а не записничари! ●

slika

Nastavnik koji

Darvina grdi

Znak je da školstvo

Od glave smrdi.

На ноге!

ФУТУР НУЛТИ

Енес Куртовић

Зашто су директори основних школа из РС-а на видеоконференцији са ентитетским министарством цијело вријеме морали стајати?

Министарство просвјете Републике Српске организовало је видеоконференцију с председницима актива директора основних школа крајем децембра 2011. године.

Велики корак...

Тако директори нису требали губити своје драгоцјено радно вријеме путујући у Бању Луку и натраг, већ су у најближем од седам видеоцентра (Приједор, Добој, Бијељина, Зворник, Пале, Фоча и Требиње) могли састанчити с министром Антоном Касиповићем користећи благодети интернета и информатичке технологије. Овакви догађаји у нашој средини су ријеткост, јер су још увијек службена путовања, састанци и, наравно, дневнице, саставни дио описа радног мјеста директора. Кориштење информатичке технологије и њених могућности још увијек је у експерименталној фази, због лоше опремљености школа, али и мањкајућег информатичког знања. Зато би свака вијест о кориштењу нових технологија у бх. образовању требала бити похваљена као корак напријед.

Фото: Енес Куртовић

...у погрешном смјеру

Међутим, други дио информације о одржаној видеоконференцији враћа нас у суморно сивило бх. стварности. Наиме, видеоконференција на коју је ентитетски министар просвјете сазвао директоре основних школа била је посвећена ни мање ни више него – ентитетској химни. Министарство просвјете РС-а, припремајући се на обиљежавање 20. годишњице настанка овог ентитета, одлучило је покренути кампању популаризације ентитетске химне међу основношколцима. “Веома нам је важно да дјеца од најранијег узраста, од почетка основне школе, одрастају уз химну РС”, рекао је министар Касиповић. У склопу кампање, наставницима музичке културе у РС ће бити дијељени оригинални текстови и аудио-записи химне, како у пракси не би долазило до импровизација.

Не зна се шта је жалосније: то што је Министарству важније да сви ученици знају и пјевају ентитетску химну него да знају таблицу множења или то што се информатичка технологија 21. вијека користи у реализацији средњовјековних идеја о стварању националног идентитета. ●

slika

Gle kakvo znanje

Školstvo sije:

Nije ko umije

Neg' ko smije.

Zakoni između redova

TRAGOM NAMETNUTIH RAZLIKA

Osman Zukić

Zakon, otprilike, kaže: naš i tvoj identitet je važniji od dječijih prava, određivanja svrhe i ciljeva obrazovanja.

Učitelji moraju objašnjavati razlike između triju službenih jezika Bosne i Hercegovine kad god je to od značaja za predmet koji predaju, piše u Zakonu o osnovnom školstvu Srednjobosanskog kantona.

Zakon je ostao nedorečen: ne zna se koje su *to* razlike, ne zna se kad je od značaja da se *te* razlike objašnjavaju, ne zna se za koji predmet su značajne *te* razlike, nije određeno kojim se kriterijima definira značaj *tih* razlika, niti ko definira *te* razlike, niti zašto su bitne *te* razlike. Ali je, stoga, kazano da se moraju objašnjavati razlike između triju službenih jezika u BiH.

Od konstitucije do institucije

Možemo jedino pretpostaviti o kojem se *značaju* razdvajanja službenih jezika radi, ali se može, također, pretpostaviti da se navedena *zadaca* neće moći ispuniti u svakoj situaciji: kako će učitelj ili nastavnik učenicima nižih razreda osnovne škole objašnjavati prijeki značaj razdvajanja bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika – možda preko dijalekatskih obilježja, možda preko različite jezičke norme ili jezične historije/istorije/povijesti? Kako će učenicima ove razlike biti shvatljive kada je u njihovoj percepciji riječ o jezicima koje svi učenici

Član 2.

Član 4. mijenja se i glasi:

"Jezici konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine upotrebljavat će se u svim školama u skladu s članom 7. Okvirnoga zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini ('Službeni glasnik Bosne i Hercegovine', broj 18/03, u daljnjem tekstu: Okvirni zakon).

Svi učenici učit će u školama pisma koja su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.

Do kraja trećeg razreda osnovne škole svi učenici trebaju naučiti oba službena pisma u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.

Učitelji moraju uvažavati te objašnjavati razlike između triju službenih jezika Bosne i Hercegovine kad god je to od značaja za predmet koji predaju.

Ne smije biti diskriminacije učenika zbog njihovih vjerskih, rasnih, nacionalnih, spolnih, kulturoloških i drugih posebnosti, kao niti zbog korištenja bilo kojeg jezika ili pisma konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini.

Ne smije biti diskriminacije nastavnika ili drugog zaposlenika pri imenovanju, uvjetima zaposlenja, napredovanju ili prilikom donošenja druge odluke u vezi s tom osobom, zbog toga što u školi koristi bilo koji od jezika konstitutivnih naroda, u usmenom ili pisanim izražavanju."

razumiju? Da li desetogodišnji đak mora napamet naučiti kako nacrtati granicu između ovog ili onog jezika, iako sam ne razumije čemu sva ta zabuna? Citirani stav nije definiran Okvirnim zakonom, a njime se insistira na razlikama između jezika konstitutivnih naroda, a samim tim se osvjetljava i etnička pozadina, odnosno borba za uspostavu identitarnih razlika. Dakle: Zakon, otprilike, kaže: *naš i tvoj* identitet je važniji od dječijih prava, određivanja svrhe i ciljeva obrazovanja, od definiranja prava djeteta na obrazovanje. Ako nije precizno definirao ciljeve obrazovanja, oni se otkrivaju analitičkim metodom, razlučivanjem sintagmi i rečeničnih sklopova.

Sprovođenje po naredbi

Jer, zašto je važno da Zakon naredi da učitelji (moraju!) objašnjavati razlike između triju službenih jezika BiH (to nije obaveza), a da pritom ne zaštiti dječija prava (što jeste obaveza)? Da li je Zakon, konačno, sam sebi svrha ili mu je cilj zaštita određenih prava? ●

slika

Gle naše školstvo

S kakvom lakoćom

Dječije glave

Puni praznoćom!

Gramatičko-prevodna metoda

GASULJENJE NEUMRLIH

Nihada Čolić

Kako izgleda čas stranog jezika u 21. stoljeću?

Nerijetko ćemo čuti da svaki nastavnik ima *svoju metodu*. Ipak, malo ko od njih će znati i reći koji je cilj te metode ili kako se ona zove. Složit ćemo se da je obrazovni sistem u BiH tradicionalan, ali malo ko će spomenuti i metodu koja se krije iza ovog tradicionalnog. U nastavi stranih jezika ta metoda se zove gramatičko-prevodnom metodom (Grammar-Translation Method). Ona se koristila za podučavanje latinskog i grčkog jezika u XVIII i XIX stoljeću. Ti jezici su tzv. klasični jezici, pa se tako ova metoda naziva i klasičnom. Cilj njenog korištenja je naučiti učenike da čitaju književne tekstove na ovim jezicima. Važna karakteristika ovih jezika je da su oni – izumrli. To bi značilo da je ova metoda specijalizovana za mrtve jezike. Zbog čega je ona još uvijek toliko prisutna u nastavi stranih jezika, a pogotovo u nastavi engleskog jezika koji je itekako živ?

Karakteristike

Sva pažnja je usmjerena na gramatiku jer se vjerovalo da će učenici, učeći gramatiku stranog, naučiti i gramatiku maternjeg jezika. Nastavnik je na prvom mjestu kao jedini autoritet i izvor stranog jezika (teacher-centered method). Način predavanja je uvijek frontalni. Učenik je na drugom mjestu i njegove potrebe su zanemarene. Sva interakcija je na relaciji nastavnik-učenik. Nema interakcije

koja počinje od samog učenika; on ne postavlja pitanja. Čitanje i pisanje su osnovne vještine. Diktat je osnovno sredstvo za provjeru vještine pisanja. Vještina govora je potpuno zanemarena jer ko bi učio da govori izumrlim jezikom? Shodno tome, i vještina slušanja je zanemarena jer nema govornika. Jezik koji se koristi u učionici je maternji jezik. Značenje novih riječi je dato prevodom. Ispravljavanje grešaka je veoma bitno, pa tako nastavnik odmah ispravi učenika. Testovi su najčešći način ispitivanja. Frekventni zadaci su prevodenje literarnih tekstova, čitanje, memorisanje novih riječi, pronalaženje sinonima i antonima itd.

Čas stranog jezika u 21. stoljeću

Nastavnik ulazi u učionicu sa dnevnikom u ruci. Sjeda za katedru. Ostali učenici sjedaju u klupe porredane u redove. Nastavnik napiše naslov na tabli: najčešće Present Simple, Passive ili Conditionals. Počne objašnjavati na maternjem jeziku neku od gore navedenih tema. Napiše na tabli kako se pravi taj oblik (dva primjera i jedan izuzetak). Onda kaže učenicima da otvore udžbenik na određenoj strani. To, naravno, kaže na maternjem jeziku kako bi svi razumjeli. Učenici individualno rade zadatak koji najčešće podrazumijeva popunjavanje praznine tako što će staviti glagol u odgovarajući oblik. Ko zna – piše, ko ne zna – čeka da čuje tačan odgovor. Ako je tišina u razredu, onda je nastavnik izuzetno zadovoljan i nasmiješen. Možda bude i koja petica. Onda se jave odlikaši, kažu odgovor, ostali zapišu kako bi pokazali roditeljima šta su uradili na času. Svi zadovoljni. Iduće sedmice je test koji će se svoditi na metodu *dopuni, zaokruži, nabroj i prevedi*. Lahko ga je pregledati. A to što će taj test pokazati znanje koje je kratkoročno i najniže (prema Bloomu), najmanje je bitno. Učenici usvajaju znanje na nivou reprodukcije i kao takvo se ne može primijeniti u stvarnom životu. Jednostavno rečeno, učenik se ne može okoristiti tim znanjem.

Ako je čas predviđen za učenje vokabulara, onda izgleda ovako: nove riječi zajedno s prevodom pišu se na tablu; nekad se samo napiše prevod. Ne piše se fonetska transkripcija. Učenici čitaju i prevode tekst. Greške u čitanju se odmah ispravljaju. Učenici ništa ne pitaju. Nastavnik najavljuje diktat idući čas.

Nastavnici, ako vam je ovo omiljena metoda, onda ste toliko zastarjeli kao da ste došli na nastavu u kočiji i pišete mastilom. Đaci bi rekli da niste in... ●

**slika &
slika**

Tri čete đaka

Pod jednim krovom...

Sutra će klupe

Zamijenit rovom.

rator

EMOlucija

METODIKA RAZUMA I OSJEĆAJA

Jasmina Bajramović

Kako danas interpretiramo poeziju na časovima književnosti?

Voljeti poeziju danas je gotovo stvar prošlosti – makar u školama. Komplikovane stilske figure, simboli neuhvatljivi na prvi pogled, teškoće sa tumačenjem *problemi* su djeci navikloj na prožvakane, protumačene, *ready-to-go* Google analize lektire, *provjerena* tumačenja jednih te istih pjesama koje se ponavljaju iz čitanke u čitanku, pokoji predgovor za one dovitljivije... Sve pobrojano uvelike otežava jednom nastavniku književnosti pisanje pripreme za čas poezije. Svaka je pomoć, naravno, dobrodošla. Na sajtu Zavoda za školstvo iz Mostara, u rubrici *Nastavna praksa*, jedan nastavnik može pronaći metodičku pripremu za čas interpretacije – u ovom slučaju, riječ je o lirskoj pjesmi oprimjerenoj sonetom A. G. Matoša *Utjeha kose* (pripremu je napisala prof. Renata Jukanović).

Upitajmo stručnjake

Nakon nekoliko kartica zamornih metodičkih definiranja, suhoparnih *zadataka i elemenata* interpretativne nastave (*Interpretacija – faza odgojno-obrazovnog procesa u kojoj se otkrivaju književnoumjetničke značajke teksta, Emocionalno-intelektualna stanka očituje se kao svečana šutnja, kao svojevrsna tišina iz koje zrači doživljaj ljepote...*), napokon imamo priliku vidjeti interpretaciju na djelu. Klik miša otvara tabelu kojom je oprimjereno *detektovanje* emocija po stihu. Jedan od

mogućih pristupa samostalnog rada jeste tablica u koju će učenici, pored svakog stiha, dopisivati emocije koje su pronašli. Tako je navedeno da je osnovni osjećaj stiha *Gledo sam te sinoć. U snu. Tužan. Mrtvu. – Tuga*, a za sljedeći stih *U dvorani kobnoj, u idili cvijeća – Kob* itd. Kako se u pojašnjenju navodi, *analitički postupak traži da učenik otkrije osjećaj, da ga imenuje (pismeno ili usmeno izrazi)*. Naime, autorica pripreme navodi psihološki pristup, odnosno proces empatije i korespondiranja s pjesnikovim osjećajima kao adekvatno tumačenje lirske pjesme; alternativni pristupi se ne spominju. U tome ne bi bilo ništa sporno, jer se u lirskoj pjesmi akcent stavlja na individualni emotivni doživljaj pjesničkog subjekta.

Međutim, svedemo li pjesmu na emociju, zaboravlja se niz drugih svojstava: na koji su način pjesničke slike ostvarene, koje su figure upotrijebljene, zašto je upotrijebljena jedna riječ namjesto druge, koje su formativne odlike pjesme koju čitamo... Zbog čega bi za jednog učenika bilo od primarne važnosti da prepozna i napiše emociju koju je uočio u stihu? Da li se, također, emocija može detektovati samo traženjem pridjeva, kao što je *kobna dvorana* u drugom stihu Matoševe pjesme? Da li se na ovaj način razvija analitički duh kod učenika, ili ih, pak, nastavnici navikavaju da je pjesma isključivo emocija i da smo posao završili kada otkrijemo šta je pisac osjećao? Da li bi, možda, za učenike bio plodotvorniji razgovor o razlozima *kićenog* stila lirske pjesme, njene promjenljivosti kao rezultata usporedbe s kasnijom lirikom, njenom preobrazbom i napuštanjem tradicije?

J'accuse!

Razloge za ove interpretativne postupke nalazimo u udžbeničkoj metodičkoj praksi koja nalaže da je kod učenika neophodno potaknuti empatiju, ne bi li sami prepoznali o čemu se u pjesmi *radi* (*Na temelju podataka koji su dobiveni usmjerenim čitanjem pjesme (otkrivanje osjećaja i raspoloženja) može se pristupiti traženju sintetičkog pojma u kojem se sjedinjuju sve emocije. Tim se postupkom razvija sintetički tip mišljenja*).

Da li nastavnici i profesori književnosti mogu svoje pripreme svesti na zastarjele interpretacije i romantičarske težnje ka otkrivanju onoga što je pjesnik ili pisac mislio dok je pisao svoje djelo? Dakle, razloge za ovo možemo naći u udžbenicima, ali ne i opravdanje za učenike koji poeziju vole dok je emotivna. U suprotnom, okreću se s gađenjem od književnosti. ●

slika

Na pijanom brodu

Zbornica vedra

Zastavu cijeni

Više od jedra.

С дипломом/без дипломе

ПРАВО НА РАД

Адна Узуновић

**Добити поштено посао – не иде,
радити без плаће – не иде... шта иде?**

- Колико дуго сте незапослени?
- Осамнаест мјесеци.
- Ау, па нисте дуго, шта хоћете?

Дипломирана сам професорица, односно професор (како пише у мојој дипломи са женским именом) књижевности народа БиХ и босанског, хрватског и српског језика. Од дана дипломирања се налазим на списку незапослених особа. Равно осамнаест мјесеци.

Након што сам обишла један кантон, прешла сам у други. Новац за карту у јавном пријезову – имам, али помисао на још четири школе које морам обићи за тај дан ми помаже да схватим како је шетња здравија за мене и нема везе што ће чизме пропустити, опет.

Љубазно молим да ми било која установа да обећање да ће, у оквиру кантоналног програма финансирања приправника, аплицирати и АКО им Кантон Сарајево одобри – мене примити на то радно мјесто. Није много, али је боље од свега што ми је прије тог било у понуди. За сада, без успјеха.

Након што их прекинем (најчешће) у читању новина уз шољицу вруће кахве и цигарету, једни ми с осмијехом, други без њега, једни с пажњом а други са жељом да чим прије завршим то због чега сам дошла – одбију. Разумијем оне који већ

Фото: Омнибус

имају по једног или двоје приправника, али кривим оне који не знају уопће како ствари стоје са приправницима и са потребама школе! Је ли могуће да неко ко прима плаћу особе која води једну јавну установу, не зна како ствари у тој установи стоје?

Или је то само поуздан начин да се сачува резервација некоме другом, кога тај посао чека још од вртића. До сад сам обишла 27 јавних установа, ако не рачунам да сам се у неке враћала по два-три пута. Добити поштено посао – не иде, радити без плаће – не иде... шта иде? ●

slika

Nastavni proces

Zna direktivu:

Sve boje spektra

Svesti na sivu.

С ученицима у театру

РЕЖИСЕР ЗА ПСОВКЕ И ШКОЛАРЦЕ

Намир Ибрахимовић

Институције власти сада попуњавају празне позоришне сале ђацима, јер представе нема ко да гледа

Опћина Центар брине о позоришној култури својих школараца – годишње једном плате им карту да погледају представу. Након експериментирања с представом East West Центра *Класни нејријатилељ* кад је знатан број наставника и ученика (због представе неприлагођене узрасту и степену образовања) напустио салу Машинског факултета прије него су се завјесе спустиле, Опћина је одлучила погурати Народно позориште. Позоришта су у кризи и, ако им већ дајемо паре – мисле донатори, нека глумци играју за основце. Ове године ученици VII и VIII разреда моје школе гледали су *Представу Хамлеја у селу Мрдуша Доња*, у режији Сулејмана Купусовића. Дакле, дјецу која нису читала *Хамлеја*, и од којих половина Схакеспера у школи никада није срела, да Брешанов предложак нити не спомињемо, Опћина је почастила увидом у Купусовићев *сатиричан проговор о нашој свакодневници*. Младој публици било је занимљиво: видјели су много тога што у школи нема и што је у школи забрањено или прешућено: псовке, алузије на секс, вријеђање, исмијавање...

Једна псовка, двострука мјерила

На једној страни, кроз рецензирање уџбеника, систем се брине да из читанки избаци књижевни текст у којем је псовка или да избаци псовку из књижевног текста па макар се радило о причама Цамоње или Иванчића, док с друге стране систем *ијера* ученике на представе које не разумију, а у којима свака трећа реплика садржи псовку. Но, псовка је у Купусовићевој представи најмањи проблем. Понашање редитеља на изведби *Представе Хамлеја...* од 8. 11. 2011. је скандалозно: дочекао је дјецу на улазу и трчао за њима опомињујући их повишеним тоном да се не смију, да се врате и оставе јакне, да не трчкарају. Онда је прије почетка представе запријетио свима који изваде мобител да ће им га одузети, па још свезнајући рекао да је велики број дјеце први пут у позоришту те да је он ту да их подсети како се треба понашати. И није то све: пред крај представе опомињао је ђаке да се не сашаптавају, не смију и не причају те им lijепо рекао да им позориште није стадион и да личе на мале мајмуне.

Не разумијем, дакле смијем се

Иронија је потпуна: режисер се понаша као потпуни примитивац, а режира представу у којој се као обрачунава с примитивизмом. Купусовић треба знати да бх. образовни систем позориште гура на маргину (као и филм и фотографију и умјетност опћенито) те да едукација дјеце не почива на усиљеном тјерању у позориште (које у сваком смислу пропада), на представе које им нису јасне. Али њему не треба образована публика, јер би она поставила питање о његовом доприносу мрдушодоњизацији бх. културе – режијама ценазе Алији Изетбеговићу, концерата илахија и касида и представа које *забављају народ, а не ошћерећују га* јачајући му успут националну свијест.

Његово закашњело обрачунавање са националном и вјерском политиком која је финансирала његове раније пројекте вриједно је сваког сажалења. Али његово обрачунавање с дјецом искоришћеном у поткусуривању власти и културе заслужује презир. ●

slika

Ovakvo školstvo

čiji je vrt?

Ko sije strah

Da žanje smrt?

POSUŠJE I gimnazijalcima premalo učeničkog prostora

Škole odjekuju zadovoljavanjem potrebe suvremenog školstva

STRESS-CLIPPING

Uz svu poteškoću postizaju i tako dobre rezultate na natjecanjima

Pera Črnogorac
in@vivo.com.hr

U Posušju je velik broj osnovaca, ali i srednjoškolaraca. Često se ističe, pa i u javnosti, velik problem s prostorom u gradskoj Osnovnoj školi Ivana Matkovića u kojoj je čak 1788 osnovaca. I srednjoškolarci su u situaciji da nemaju prostora jer su u jednoj zgradi i gimnazijalci i

U ovom školskom godišnjem razdoblju, u Posušju, učenici su postigli vrlo dobre rezultate na natjecanjima. Najveći je problem nedostatak učionica i uređajskih prostorija, ali i manjak nastavnih časova, dotrajala i namještaja, loša oprema kabineta i dotrajali objekti. Teško je stanje s protupožarnim izlazima, prevaskim stubištem.

Ua to, još jedan problem, moći uprava posuške Gimnazije - škola kod razvoja i

UO se i na odmoru

su upoznat i općinski vijećnici. Ipak, posuški gimnazijalci su vrlo dobri učenici, a na brojnim natjecanjima - općinskim, županijskim i federalnim pokazali su ve-

NOVI DETALJ

Iznajm centar školsk

Područna OŠ u selu Pištaline u općini Bosanska Krupa

Griju se na peć bubnjaru, a o računalu maštaju

BOSANSKA KRUPA - Učenici područne Osnovne škole u selu Pištaline u općini Bosanska Krupa, njih 187 raspoređenih u 9 razreda, pohađaju nastavu u neuvjetnom školskom objektu.

Na peć bubnjaru se griju, a o računalicama i školskim kabinetima samo maštaju. Nastavni proces se odvija u dvije smjene, a uvedena je i međusmjerna za učenike prvih razreda. Drveni podovi, totalno oštećen krov na školskoj zgradi prokišnjava na sve strane, te eksterni sanitarni čvor prava su slika ove školske ustanove u 21. stoljeću.

Škola je vrlo stara i...

problema je i mali broj učionica, što otežava izvođenje ostalih vidova nastave, kao što su dodatna i dopunska

PROBLEMI S ORGANIZOVAN

Bez fis SALE 2

BUDI VODA, PRIJATELJU

Škole u Kladnju tri mjeseca bez vode

Gradani Kladnja, grada u kojem pitka voda izvire ra gotovo svakom čoklu, već nekoliko godina srušad tpe zbog redukcije vode, posebno tokom ljetnog perioda. Na, ove godine restrikcija vode se za ljeta produžila i na zimu. Vode nema po cijeli dan, a dolje tek u većimjrim satima.

Ova redukcija, pored toga što umnogome otežava život građanima Kladnja, prenijela se i u osnovnu i srednju školu u Kladnju koje također više od tri mjeseca ispaštaju zbog nedostatka vode. Roditelji su s razlogom nezadovoljni, a kako se čeka i dan kada će se neki učenik za sve vlastit nitiha ne poduzimaju po ovom pitanju. Iliem gledaju kao na djelo "velik sile". Po pr de BR G.

Kako nam je potvrđeno u Mjedovitič na Cazim Čačić u Kladnju, vode u ovaj ad i k nema već više od tri mjeseca, pa su roditel i nastavno otežbe škola primorani analoz i umiju.

ZVORNIČKE ŠKOLE I DALJE MUČE STARI PROBLEMI

Voda nije za pi

JI ISTRAGE O KRIMINALU

nili šoping bez znanja kog odbora

Директор ОШ "Борислав Станковић" Раде Крајча

Дворана ОШ "Борислав Станковић" већ три мјесеца ван функције

Санација школске на прољеће

JIEM NASTAVE FIZIČKOG VASPITANJA

skulturne 25 ŠKOLA

ге и културе су нам обећали да ће у априлу односно сезоне почети са радовима и на томе смо им веома

ске. Из Министарства
је обећали да ће већ у
у односу са почетком
високe сезоне почети са
ова а на томе смо им
захвални - нагласио је

приоритет, с обзиром на то да
постоји могућност да падне
још нека од греда јер кров на
неколико мјеста прокићавља.
То су нам потврдили бројни
реlevantни стручњаци из ове
области - али је Крајча.

Све док се не почне са сана-
цијом спортске дворане, ученици
часове физичког
васпитања изводе у импро-
визованој просторији док се
у колонику "агрорија".

- Док је било топлоје при-
јеме, људи су часове реализо-
вали на спољним спортским

доме наставом рјешава,
старство просјете сла-

ПРИЈЕТИ

SREDNJA ŠKOLA U BANJOJ LUCI GODINAMA RADI U NEUSLOVNIM PROSTORIJAMA

GRAĐEVINCI uče u ruševini

FOFO B. BABIĆ

će

OBNAVLJANJE GADLJIVA

68 DAMIR MAŠIĆ: MIJENJAMO UDŽBENIČKU POLITIKU
+ **72** ISPECI PA RECI + **74** NPP: NARAVOUČENIJE
DOMOVINSKOG RATA + **76** PRVO LICE MNOŽINE + **82**
OBRAZ I OBRAZOVANJE + **86** UVOD U BAJATOLOGIJU

Veliko spremanje malom metlom

DAMIR MAŠIĆ: MIJENJAMO UDŽBENIČKU POLITIKU

Razgovarali: Namir Ibrahimović / Nenad Veličković

Damir Mašić, federalni ministar nauke i obrazovanja, o planovima i razlozima za izmjene u procedurama proizvodnje i plasmana udžbenika.(1)

Školegijum: Koji su konkretno pravci promjene udžbeničke politike u odnosu na ono što smo imali do sada?

Mašić: Jako je široko, ali pokušat ću to sistematizirati na ovaj način. Mi smo imali sistem koji je bio takav kakav je bio i koji je proizveo nekoliko loših pojava. Prva je potpuna netransparentnost cjelokupnog sistema. Naprimjer, kao zastupnik u Parlamentu FBiH, ja pojma nisam imao šta zapravo podrazumijeva udžbenička politika, ko šta tamo radi i na koji način. Javnost je uglavnom bila upoznata početkom svake školske godine kada su se pojavljivali "vukovi na grani" i slične greške materijalne i svake druge prirode.

Problemi oko izbora recenzenata

Školegijum: Što su sekundarni problemi...

Mašić: Što su sekundarni problemi. Nikada nije otvorena javna rasprava pa da se vidi šta javnost generalno o tome misli jer smo mi svi dio tog sistema. Najvećih problema je bilo kod izbora recenzenata jer je sebi neko dozvolio da ekskluzivno odlučuje ko će biti recenzent.

(1) Razgovor vođen u oktobru 2011.

školegijum prvo polugodište 2011/12.

Foto: Namir Ibrahimović

Školegijum: Ko je odlučivao?

Mašić: Do sada, ministar obrazovanja i nauke u FBiH. Kantonalni ministri su navodno slali prijedloge recenzenata. Međutim, isključivo se odlučivalo u Ministarstvu, gdje je najveću odgovornost imao ministar, odnosno ministrica. Kantonalna ministarstva objektivno se nisu pitala u dovoljnoj mjeri, mada je to i njihov problem jer se očigledno nisu htjeli baviti izborom recenzenata.

Problem udžbeničke politike je i tiraž udžbenika (izdavačke kuće ne daju tačan broj) gdje niko nikome nije polagao račune – od države do autora. Autorima su idavači usmeno saopštavali tiraž i ne dajući i konkretne dokaze za to. Tako da je tu bio veliki prostor za zloupotrebu i mahinaciju u smislu neplaćanja dažbina i ilegalnih kopiranja tih udžbenika. Tako autori nisu ostvarivali svoje pravo koje im je pripadalo.

Niko nije postavio pitanje kako se formira cijena udžbenika. Sistem je bio takav da je izdavač mogao odrediti cijenu udžbenika, naprimjer 25 KM i niko ga nije pitao zašto je ta cijena. I u tom slobodnom tržištu mi smo išli u pravcu kvantiteta nauštrb kvaliteta, išli smo u pravcu da nismo dobili ono što smo trebali. Praksa je bila da se odobravalos šest, osam, pa i do deset udžbenika po predmetu u jednom razredu, tako da imate slučaj da, npr., u sarajevskoj školi u istom razredu različita odjeljenja koriste različite udžbenike. Da dijete pređe u drugo odjeljenje, odmah mora kupovati nove

udžbenike. Zbog te rascjepkanosti, malih i usitnjenih tiraža, cijena je bila poprilično visoka.

Školegijum: Dobro, možemo imati slučaj kao u RS-u, Zavod za udžbenike će obavljati taj posao, ili ćemo imati kantone i imati sistem biranja. Mislimo da nije dobro rješenje da se ograniči izbor na dva odobrena udžbenika.

Mašić: Koji biste model vi predložili?

Školegijum: Predlažemo model da (konkretno za čitanku, a i za druge udžbenike) pozovete sve autore da obrade sve nastavne jedinice i pošalju ih na konkurs...

Mašić: U toj varijanti bi se morala osnovati nova institucija – zavod, agencija... koja će se baviti time, jer u RS-u postoji takav sistem; oni imaju pri Pedagoškom zavodu odjel koji se isključivo bavi time...

Školegijum: Nismo se razumjeli – raspišete konkurs za novi udžbenik, autori vam pošalju deset rješenja za jednu lekciju. Recenzentska komisija ne bi čitala deset različitih udžbenika, nego deset različitih verzija jedne lekcije i izabrala najbolje rješenje – tako za svaku lekciju. Sve najbolje lekcije bi poslužile za pravljenje jednog ili dva udžbenika, nebitno je. Vi možete reći koji izdavač štampa koji udžbenik i podijelite posao.

Mašić: To je izvedbeno moguće, čak nije loš prijedlog.

Školegijum: Ovako vi imate deset autorskih timova (što je skupo), koji urade deset udžbenika. Različiti lobiji otežavaju pošteno i kvalitetno recenziranje. Mi smo prije dvije godine podnijeli krivičnu prijavu protiv jednog recenzenta i prijavljivali Ministarstvu šta je uradio, ali nije bilo reakcije. Tako da, ako se već ide ka centralizaciji, treba uraditi da bude što efikasnije i da bude što jeftinije.

Recenzenti na Skypeu

Mašić: Da se vratimo na sistem biranja recenzenta – ovdje je nedostajalo koordinacije i odgovornosti od vrha do dna. Da bismo uključili odgovornost i onih koji imaju isključivu nadležnost (a to su kantoni), kantonalna ministarstva će biti zadužena da sa svog područja delegiraju recenzente kako bismo napravili timove recenzenta, da ne bude po starom sistemu kada se 90 % recenzenta

iz istog tima nikad u životu nisu vidjeli. Oni su pregledavali udžbenik kod kuće, ocjenjivali i slali svoju recenziju natrag Ministarstvu. Onda se to zbrajalo s isključivanjem najveće i najmanje ocjene. No, oni se nisu sastajali i donosili zajedničku ocjenu. To će sada biti promijenjeno, sad će morati razmijeniti mišljenja i donijeti zajedničku ocjenu. Hoće li se oni sresti putem Skypea ili će se susresti fizički, potpuno je nebitno. Jer, kad jedni drugima u oči pogledaju, a svi bi trebali biti stručni, onda neće moći biti drastično različitih mišljenja oko jednog udžbenika.

Po pravilima koja su važila do sada, autor udžbenika je mogao biti bilo ko – bez obzira na nivo obrazovanja, praksu i iskustvo koje ima. Uveli smo pravilo (kako nam se ne bi dešavalo da osoba koja se nikad nije bavila pojedinim oblastima napiše udžbenike iz više oblasti) da je autoru udžbenika uža specijalnost oblast za koju piše udžbenik. Također, uvodi se i zaštitna naljepnica. Ne možemo ići na hologramsku zaštitu jer skoro nijedna štamparija u BiH ne bi bila u mogućnosti ispuniti taj standard. Da ne bismo domaće štamparije hendikepirali u cijelom procesu, idemo sa zaštitnom naljepnicom. To će se posebnim pravilnikom uraditi zajedno sa Ministarstvom finansija. Naljepnice se neće moći kopirati. Kad se odobri udžbenik, onda se odobrava i tiraž i dobije se i toliki broj naljepnica. Tako ćemo i mi, i autor i izdavač imati potpunu kontrolu nad tiražom. Neće biti problem ni doštampavanje – izdavačka kuća podnese zahtjev, mi odobrimo i damo dodatni broj zaštitnih naljepnica.

Socijalna dimenzija

Zbog smanjivanja broja odobrenih udžbenika i povećanja tiraža svakog udžbenika postoji objektivni prostor za smanjivanje i same cijene, jer mi moramo gledati i na socijalnu dimenziju. Ne mislim da je bila korektna cijena koja je do sada figurirala, ali, nažalost, nije bilo nikoga da postavi pitanje kako se uopšte formira cijena. Mi smo se opredijelili da, koliko je god moguće, taj sistem učinimo transparentnijim. Razgovarali smo sa svima: autorima, izdavačima, nastavnicima, ministri- ma koji su bili uključeni u taj proces i pokušali da promijenimo dosadašnju praksu i da je unaprijedimo, da produkti budu kvalitetniji.

Školegijum: Samo da ste recenzente učinili odgovornijim...

Foto: Namir Ibrahimović

Kao zastupnik u Parlamentu FBiH, ja pojma nisam imao šta zapravo podrazumijeva udžbenička politika, ko šta tamo radi i na koji način.

Mašić: Prijašnji sistem i ljudi koji su ga kreirali ih nisu učinili odgovornijim. Zato sada pravila i mijenjamo jer nisu bila dobra. Mi definitivno idemo na smanjenje broja odobrenih udžbenika, jer ova-ko se više ne može...

Školegijum: Mi razumijemo zašto se to radi, ali je potrebno mijenjati nešto drugo. Dosadašnji radni list na osnovu kojeg su recenzenti ocjenjivali rukopis je loše urađen. Hoće li recenzenti dobiti bolje radne listove? Postoji li u Ministarstvu kadar koji može napraviti bolje?

Mašić: Naravno da ne postoji kadar ni u Ministarstvu niti u prosvjetno-pedagoškim zavodima gdje bi, inače, trebalo da bude tih kadrova. Nama će trebati pomoć struke kada je pitanje pravljenje upitnika.

Školegijum: Ako smanjujemo broj udžbenika, moramo pooštriti kriterije, ako pooštrimo kriterije, moramo imati jasnije standarde. Standardi se moraju napraviti prije nego što se raspiše konkurs. Sve vas to pitamo zato što nam se ne dopada kada to sve ide, ali iz dosadašnjeg iskustva vidimo da se puno priča, a da se gubi vrijeme i da će autori udžbenika imati problem kratkih rokova. Svi će morati završiti za dva mjeseca i dobit ćemo recenzente koj će od 11 prispjelih rukopisa sad birati 2 umjesto 5, na osnovu istih pravila, i na kraju ćemo opet dobiti loše udžbenike.

Mašić: Ministarstvo objektivno nema kvalifikovanih ljudi (od 42 uposlena) koji bi za svaku oblast

pravili te upitnike. Zbog toga su nama potrebna kantonalna ministarstva, prosvjetno-pedagoški zavodi, kao i svi učesnici u ovom procesu, struka prije svega. Već smo dobili prilično dobre sugestije. Sve ono što bude išlo u pravcu toga da ovaj sistem napravi sistemom, da pojača kontrolu...

Školegijum: Znae da Ministarstvo Kantona Sarajeva radi analizu trenutno važećeg NPP-a...

Mašić: Da, dio toga je ministar Suljagić prezentirao na javnoj raspravi okvirnog NPP-a FBiH. Za razliku od dosadašnje prakse, mi iskreno želimo u potpunosti uključiti kantone. Više neće rješenja potpisivati ministar obrazovanja u Vladi FBiH, već Koordinacija ministara obrazovanja. Već je od nekoliko kantonalnih ministara pokrenuto i pitanje mogućeg prenosa nadležnosti kada je u pitanju udžbenička politika, studentski standard, itd. Objektivno, i oni imaju problem. Evo, naprimjer, kolega Suljagić, koji je nadležan za sve nivoe obrazovanja u kantonu koji ima najveći broj ustanova, ima samo 12 uposlenih. Sve ovo na ovakav način je jednostavno neodrživo.

Školegijum: Jeste li vidjeli Školegijum?

Mašić: Jesam. Interesan i koristan časopis. Iskreno. Kako i sami kažete – "Za pravednije obrazovanje". Puna podrška. Posebno mi se sviđa što je u potpunosti besplatan i nudi online pristup pdf-formatu. ●

SCHOLLYWOOD

**Čitajte nas na internetu:
www.skolegijum.ba**

Domovino, volimo te više

ISPEGL PA RECI

Namir Ibrahimović

Himna je važnija od loših uvjeta u školama, pobjeda bh. reprezentacije u nekom sportu hranjivija je od niske plaće roditelja, ljubav prema domovini važnija od historijskih činjenica, dalo bi se zaključiti učeći iz Čitanke za IV razred osnovne škole u izdanju Bosanske riječi iz Tuzle (autori: Zejćir Hasić, Jagoda Iličić, Šimo Ešić)

U interpretaciji pjesme Ismeta Bekrića *Domovina nije riječ iz spomenara* učenike se navodi da nužno moraju voljeti svoju domovinu, traži se njihov patriotski stav u *Jedinici dobrih osjećaja*, izražen na skali od "1" do "mnogo više". Zagovaranje patriotizma zasniva se na slušanju himne, sportu, prirodnim ljepotama, nagrađenim bh. umjetnicima, oduševljenju stranca Bosnom i Hercegovinom.

Mjeri li Jedinica dobrih osjećaja i poštivanje propisa, poštivanja dječijih prava, parkiranje na ne-mjestu, nebrigu za lijepa prirodna bogatstva,

ta bi želio / željela izmijeniti da bud' bolje?
promijeniti?
možeš pomoći?
te pjesnik u ovoj pjesmi na to upućuje?
/ razumjela stihove:

to je i bura i oluja u kojoj glas zrije i bivamo jači?
domovinu predstavlja pravu «buru i oluju»?

ISPECI, PA RECI

Šta ti poručuje, na šta nas opominje ovom pjes-

kom? Kako se osjećaš kada: čuješ himnu svoje domo-
vinske zajednice, kada naša reprezentacija BiH pobijedi u nekom sportu, kada
BiH dobije neku veliku nagradu ili priznanje u
nekom sportu, kada stranac lijepo govori o tvojoj zemlji, kada gle-
diš ljepote svoje zemlje.

Jedinica dobrih osjećanja

1 2 3 4 5 mnogo više

HAJDE DA STVARAMO

1. Podijelite se u grupe i odaberite pravac putovanja kroz Bosnu i Hercegovinu za svaku grupu. Pripremite prezentaciju kroz najzanimljivije fotografijama, razglednicama i crtežima. Predstavite na pano u svojoj učionici ili u učionici druge škole. Pripremite i muzičke / glazbene kulture i otpevajte, smislite i sami melodiju za

neplaćanje poreza, ljubav prema nezaposlenim roditeljima, dosadne škole?
Patriotizam u Čitanci je sredstvo za zamagljivanje stvarnosti, isticanje onoga što je nebitno i nekorisno za učenike: nagrade i medalje bez počuvavanja učenika kako da misle svojom glavom. Zagovaranje potiskuje raspravu, navijanje ušutkuje činjenice. Armija patriota raste u školama; vole svoju domovinu iako ona ne voli njih. ●

Čemu učimo djecu?

NPP: NARAVOUČENIJE DOMOVINSKOG RATA

Osman Zukić

Je li škola mjesto za odgoj glasačkog tijela, živog mesa ili, pak, građana?

U Nastavnom planu i programu za devetogodišnje osnovne škole na hrvatskom jeziku u BiH, u vezi s obradom nastavne jedinice Postanak i razvoj samostalne Hrvatske piše da je, između ostalog, zadaća historije:

"(...) opisati stradanja iz Domovinskoga rata: Vukovara, Dubrovnika i drugih gradova, imenovati istaknute hrvatske branitelje; opisati nastanak tzv. Republike srpske krajine na hrvatskom teritoriju, progone Hrvata i građana Hrvatske koji nisu podržavali agresiju; opisati međunarodno priznanje Republike Hrvatske; jasno odrediti kako je došlo do rata, tko je agresor, a tko žrtva; navesti primjere teškoća hrvatske obrane i uloge hrvatskog iseljeničtva; uz pomoć povijesne karte opisati tijekom oslobađanja okupiranih područja u Hrvatskoj: akciju Maslenica, akciju hrvatske vojske u sektoru Jug, vojno-redarstvene akcije Bljesak i Oluja; obrazložiti mirnu integraciju Podunavlja; opisati posljedice rata na prostoru Hrvatske te posljedice rata u Bosni i Hercegovini: ljudske žrtve i materijalna razaranja, ratni zločini, etničko čišćenje (Ovčara, Srebrenica) i raseljavanje stanovništva; nabrojiti i obrazložiti primjere Domovinskog rata na području zavičaja; opisati prilike u suvremenom hrvatskom društvu: obnova Hrvatske, gospodarstvo, nezaposlenost, nužnost demografske obnove, povratak izbjeglica i prognanika itd."

Primjećujemo da sastavljači nastavnih planova i programa traže od nastavnika i učenika da:

- imenuju istaknute hrvatske branitelje
- opišu progone Hrvata i građana Hrvatske koji nisu podržali agresiju
- jasno odrede kako je došlo do rata
- jasno odrede tko je agresor
- jasno odrede tko je žrtva
- navеду primjere teškoća hrvatske obrane
- opišu ulogu hrvatskog iseljeničtva
- opišu tok oslobođenja okupiranih područja u Hrvatskoj
- opišu akciju Maslenica
- opišu akciju hrvatske vojske u sektoru Jug
- opišu vojno-redarstvene akcije Bljesak i Oluja
- da nabroje i obrazlože primjere Domovinskog rata na području zavičaja, itd, itsl.

Nacionalni-politički-propagandni program

Krenimo redom:

– Zašto se od nastavnika i učenika traži da imenuju istaknute hrvatske branitelje? Je li uloga obrazovanja da čuva sjećanje na ljudska stradanja, ubistva i političke spletke? Zašto se koristi riječ branitelj? U koju svrhu se traži njihovo imenovanje? Čuvanjem sjećanja na jedan rat, priprema li se drugi? Zašto sastavljači nastavnih planova i programa ne traže da se kritički ispituje svačija uloga u ratu? Kako će učenik devetog razreda (dakle, četrnaestogodišnjak) razumjeti ulogu branitelja, ako istovremeno neće zamisliti agresora? Hoće li se u njima razviti osjećaj mržnje? Kako je moguće da sastavljači nastavnih planova i programa ne misle o tome? Ili im je to cilj?

– Šta znači opisati progone Hrvata i građana Hrvatske koji nisu podržali agresiju? Zašto se od nastavnika i učenika traži da opišu progone? Hoće li se progone dublje memorirati ukoliko se opišu? Da li se time podstiču usmene naracije o kolektivnoj i nacionalnoj žrtvi? Zašto je važno razvijati takve naracije?

– Ko može sa sigurnošću, tačno i jasno odrediti kako je došlo do rata? Jesu li sastavljači nastavnih planova i programa svjesni svjetonazora učenika kojima zadaju ovakve i slične zadaće? Hoće li učenici imati uvid u tekstove i analize događaja iz devedesetih? Hoće li im biti razumljivi? Zašto nastavnici moraju moriti učenike sličnim temama? Kako će učenikima biti interpretiran početak rata? Je-

za benzin, gramofonske ploče...) i pripremiti izložbu o važnijim događajima, činjenicama i osobama; istražiti tko su bili idoli mladih, glazba, moda, filmovi...

10. Postanak i razvoj samostalne Hrvatske

Ključni pojmovi: Memorandum SANU i velikosrpska politika, višestranački izbori, samostalnost i suverenitet, **Domovinski** rat, međunarodno priznanje, mirna re/integracija.

Obrazovna postignuća: opisati političku i gospodarsku krizu u 1980-ima nakon smrti Josipa Broza Tita, uzrok slabljenja središnje vlasti i različite zamisli o preustroju Jugoslavije; opisati promjene u unutarnjem preustroju Jugoslavije; opisati promjene u unutarnjoj politici SR Srbije; obrazložiti obnovu velikosrpske ideje, srpskog nacionalizma u SR Hrvatskoj i «hrvatsku šutnju»; opisati višestranačje i prve poslijeratne višestranačke izbore u Hrvatskoj (ulogu predsjednika Franje Tuđmana); obrazložiti prilike u Hrvatskoj uoči i nakon izbora; opisati nastanak srpskih paravojskih postrojba i okupaciju dijelova Hrvatske te agresiju JNA na Sloveniju, Hrvatsku i na Bosnu i Hercegovinu; opisati stradanja iz Domovinskoga rata: Vukovara, Dubrovnika i drugih gradova, imenovati istaknute hrvatske branitelje; opisati nastanak tzv. Republike srpske krajine na hrvatskom teritoriju, progone Hrvata i građana Hrvatske koji nisu podržavali agresiju; opisati međunarodno priznanje Republike Hrvatske; jasno odrediti kako je došlo do rata, tko je agresor, a tko žrtva; navesti primjere teškoća hrvatske obrane i uloge hrvatskog iseljništva; uz pomoć povijesne karte opisati tijek oslobađanja okupiranih područja u Hrvatskoj: akciju Maslenica, akciju hrvatske vojske u sektoru Jug, vojno-redarstvene akcije Bljesak i Oluja; obrazložiti mirnu integraciju Podunavlja; opisati posljedice rata na prostoru Hrvatske te posljedice rata u Bosni i Hercegovini: ljudske žrtve i materijalna razaranja, ratni zločini, etničko čišćenje (Ovčara, Srebrenica) i raseljavanje stanovništva; nabrojiti i obrazložiti primjere Domovinskog rata na području zavičaja; opisati prilike u suvremenom hrvatskom društvu: obnova Hrvatske, gospodarstvo, nezaposlenost, nužnost demografske obnove, povratak izbjeglica i prognanika itd.

dnostrano, nacionalno? Koje će zaključke učenici izvući iz takvih interpretacija? Hoće li mrziti?

– Ako jasno odredimo agresora, da li smo jasno odredili i neprijatelja? Desetljeće i pol nakon rata, opet se od učenika traži da prstom upere na agresora. Je li uloga obrazovanja i nastave historije naučiti učenike da prepoznaju neprijatelja?

– Ako smo jasno odredili agresora, onda nam nije teško odrediti žrtvu. Jesu li učenici žrtve Domovinskog rata ili ovako napisanih nastavnih planova i programa? Jesu li učesnici u kreiranju ovakvog nastavnog plana i programa agresori?

– Jesu li učenici u stanju da navedu primjere teškoća hrvatske odbrane? Šta to zaista znači? Iako nisu ni rođeni, ili su tek rođeni, učenici moraju znati teškoće hrvatske odbrane? Ko će im to pričati? Jesu li te priče vjerodostojne? Zašto ih je uopšte potrebno pričati i pamtili? Postavljamo li tako – svjesno ili nesvjesno – putokaze koji vode u neki novi rat (domovinski ili ne, svejedno)?

– Zar učenici mogu opisati ulogu hrvatskog iseljništva? Neki od njih nisu bili ni rođeni, a da ne kažem – iseljenici?

– Istom logikom, kako će opisati tok oslobođenja okupiranih područja u Hrvatskoj?

– Neko će umjesto njih morati opisati i akciju Maslenica – nastavnici, roditelji, ratni veterani, pisci i

pjesnici. Hoće li opisi biti mučni, predugi? Ili monotoni, dosadni?

– Oni će opisati i akciju hrvatske vojske u sektoru Jug, kao i vojno-redarstvene akcije Bljesak i Oluja. Hoće li učenici ostati zapanjeni, ili će se zgroziti? Hoće li neko od njih imati hrabrosti da pita: “Zašto ovo učimo? Zašto su nama važne sve ove akcije?”

– Morat će i nabrojati i obrazložiti primjere Domovinskog rata na području zavičaja. Osim što su sastavljači nastavnog plana i programa koristili glagol opisati, sada koriste još jedan, jednako kvaran – nabrojati. Šta je primjer Domovinskog rata? Je li važan primjer ili rat? Ili je važno nabrojati i obrazložiti i jedno i drugo?

(Ni)čemu vodi promjena

Ko će dati odgovor na ova i mnoga druga pitanja koja se mogu izvesti? Iako je ovo nastavni plan i program za devetogodišnje obrazovanje, reformisan i iznova napisan, stičemo dojam da nije napravljen nijedan korak naprijed. U tom smislu moramo postaviti još jedno pitanje: je li škola mjesto za odgoj glasačkog tijela, živog mesa, ili pak, građana? ●

Na rubu pameti

PRVO LICE MNOŽINE

Prati, čita i ibreti se Enes Kurtović

Školegijum nastavlja s arheološkim iskopavanjima na širem lokalitetu bosanskohercegovačkih udžbenika.

Na vjetru ideologije

U pobjedničkoj pjesmi jednog literarnog konkursa jasno se može pročitati kakve buduće generacije kreira postojeći obrazovni sistem.

Republički pedagoški zavod RS-a u povodu 20. godišnjice obilježavanja Dana Republike Srpske raspisao konkurs za najbolje likovne i literarne radove na temu *Republika Srpska*. U konkurenciji osnovnih škola, pobjedničku pjesmu *Na vjetru* napisala je S. G., učenica IX₅ razreda OŠ *Petar Kočić* iz Nove Topole.

NA VJETRU

Vijori se zastava trobojka...

I kad se mlado sunce rađa, kad miluje naše plodne ravnice, kad zrake zapale vrhove planina, kad nam jutarnji dah napuni pluća, mi znamo gdje smo i ko smo. Osjetimo svoju domovinu, u tamjanu, svijeći, pečenoj pogači, u odjeku zvona, u smijehu, u oku, na obrazu i dlanu, u odsjaju sunca na dvoglavom orlu koji nas, kao otac, čuva prkoseći nasrtljivcima.

I kad od tople kiše mora pšenice zazelene i kad nam vrela znoj niz lice teče, kad kukuruz zažuti polja i kad bjelina zasvjetluca... mi smo tu, uz Republiku. I gladna i žedna i bolna je bila, a mi je

školegijum prvo polugodište 2011/12.

Foto: Enes Kurtović

pojili, hranili, liječili ljubavlju, srcem iz mrtvih dizali i – sačuvali. Plakali i pjevali s njom.

Vijori se zastava trobojka...

Gorka crvena opominje nas da volimo, poštujemo i čuvamo svoju zemlju; besprijekorna plava smjelo nas uzdiže u visine; bijela boja raja u koji su otišli naši preci, njeni neimari.

Svojoj domovini život dajem, neka ga čuva kao što mi čuvamo ovaj komad zemlje zvani Srpska.

Vijori se zastava trobojka...

I bez uvida u 256 literarnih radova koji su prispjeli na ovaj konkurs iz 93 škole iz RS-a, može se reći da pobjednički rad zaslužuje nagradu Pedagoškog zavoda, jer sadrži sve elemente koji pokazuju uspjeh funkcionisanja entitetskog sistema obrazovanja. Djeca koja pišu ovakve tekstove proizvod su sistema obrazovanja koji učenike trenira da budu odani pripadnici jednog kolektivnog identiteta, identiteta baziranog na teritoriji, religiji, simbolima. Sistem obrazovanja proizvodi male ljude koji žive u svijetu nacionalne mitologije i koji govore samo u prvom licu množine. Sve što nije *mi*, što je drugo, drugačije, individualno..., spada u kategoriju *nasrtljivaca*, protiv kojih se treba boriti svim sredstvima. A razumijevanje je osobina slabih. Spremnost mladog čovjeka da svoj život da za odbranu postojećeg društveno-političkog sistema vrhunski je domet obrazovnog sistema čiji rad usmjerava Pedagoški zavod RS-a.

Negativna geografija

Udžbenike geografije pod hitno treba uskladiti s presudom Evropskog suda za ljudska prava

Demografska slika Bosne i Hercegovine predstavljena je u udžbeniku Geografija 8 (autorice Jasmina Čaušević i Erna Bilić, izdavač Bosanska knjiga) iz perspektive popisa stanovništva iz 1991. godine.

Činjenica je da je to posljednji popis stanovništva, kao što je i činjenica da je u proteklih dvadeset godina došlo do takvih promjena u demografiji ovog prostora da se podaci iz popisa više mogu smatrati istorijskim činjenicama a manje – relevantnima jedino za opis zemlje u kojoj danas žive i školuju se djeca koja su rođena poslije 1991. godine.

Učenici po podacima iz 1991. saznaju da je u to vrijeme u BiH živjelo najviše Bošnjaka, a zatim Srba i Hrvata, te da su ova tri naroda (boldirano) ravnopravna i konstitutivna. Navodi se i da, pored navedenih, u BiH žive i pripadnici još 21 naroda, za koje se tvrdi da imaju status nacionalnih manjina. I kao zaključak konstatacija kako je *inače to jedna od najljepših osobina ovog prostora, da na relativno malom prostoru živi ovoliki broj različitih naroda, sa svojim običajima, jezikom i kulturom, a da se pri tome sve te pojedinačne osobine međusobno prožimaju.*

Ljepota zajedničkog života različitih naroda spominje se i u preambuli Ustava BiH, koji su utvrdili *Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (u zajednici s ostalima), i građani Bosne i Hercegovine.* Isti taj Ustav u članovima IV i V, u raspodjeli mjesta u Predsjedništvu BiH i Domu naroda, predvidio je fotelje samo za predstavnike tri konstitutivna i ravnopravna naroda i tako sam prekršio odredbe iz člana II kojim se obavezao na zaštitu ljudskih prava svih državljana BiH, uključujući i pravo da aktivno učestvuju u političkom životu države u kojoj žive. Za *Ostale* nema kruha na ovoj trpezi. Mrvice svojih ljudskih prava mogu kupiti po kulturno-umjetničkim društvima i udruženjima građana.

Učenicima je lakše ispričati bajku u kojoj tri *konstitutivna i ravnopravna* naroda i mnoge narodnosti žive u zajednici, suživotu i *prožimanju*, nego činjenicu da žive u državi gdje se *Ostalima* uskraćuju njihova osnovna ljudska prava i to uprkos presudi Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu u slučaju *Sejdić-Finci*.

Grdobina na udžbenički način

Većina učenika nije znala da je grdobina vrsta ribe. Sad znaju. Znaju i šta znači biti *pravi frajer*.

U udžbeniku Biologija 7 (autorice Jasminka Hadžihalilović, Amela Begić i Rasima Tupkušić, izdavač Bosanska knjiga, 2010), na stranici 65, pod naslovom *Zanimljivosti* našle su se sljedeće rečenice: *Mušjak ribe grdobine je pravi frajer među ribama. Živi sa različitim ženjkama.* Poređenje ponašanja životinja s ponašanjem ljudi je blago rečeno neukusno. Ali, blagosti ovdje nema mjesta.

Porediti žene s ribama je takav seksistički ispad, koji je nedopustiv i neoprostiv u normalnoj verbalnoj komunikaciji, a kamoli u školskom udžbeniku. Iako se u formularima za recenziju udžbenika redovno nalazi pitanje o tome da li je sadržaj udžbenika rodno korektan, pod rodnom korektnošću se uglavnom podrazumijeva pravilno navođenje naziva zanimanja u oba roda. Uz to, ukoliko se autor/autorica obraća učeniku/učenici, mora koristiti oba rodna oblika. I to je uglavnom sve. Zato recenzenti od šume ne vide drveće. Ne vide da se rodna korektnost i rodnosenzitivni jezik ne uče u školama stranih jezika, već se radi o načinu razmišljanja, o stilu života, o demokratiji i istinskom uvažavanju različitosti. Obratiti pažnju na sve ovo u jednom udžbeniku našim recenzentima je očito prezahtjevno. Recenzentu Šefkiji i recenzenticama Hajriji, Mariji, Mirsadi i Dženisi ove rečenice se nisu učinile nimalo spornim.

Citirane rečenice sugerišu i da je život muškaka jedne vrste s više ženskih jedinki iste vrste nešto poželjno i vrijedno divljenja (*pravi frajer*). Poređenje s ljudskom vrstom pojačava efekt poruke. Djeci koja ulaze u pubertet baš treba *zanimljivost* da su pravi frajeri samo oni muškaci koji žive s više ženki. To su godine u kojima je *biti frajer* najvažnija stvar na svijetu. A udžbenik kaže da pravi frajer živi s više žena. Pravi frajer mijenja partnerice, jer njih ima *kao riba u moru*. Pravi frajer se ne boji spolno prenosivih bolesti. Pravi frajer je glavni u razredu, u društvu, u porodici, na poslu, u crkvi/džamiji, u ministarstvu.

Pravi frajer zna da u udžbeniku Biologija 7 riječ *frajer* postoji samo u muškom rodu.

100% učinkovito

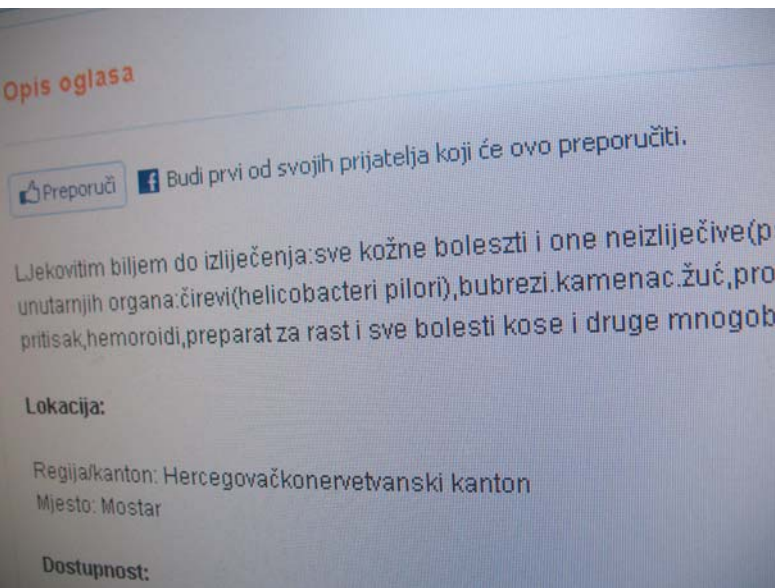
Tržištu kojem možete prodati čaj koji liječi rak, na svakim izborima možete prodati i čaj koji liječi nacionalnu ugroženost.

Prema podacima Vanjskotrgovinske komore oko 50 malih i srednjih preduzeća u BiH posluje u sektoru ljekovitog bilja. Broj samozvanih travara, koji nude smjese bilja koje liječe sve moguće bolesti i psiho-fizička stanja nemoguće je utvrditi, ali je činjenica da u BiH postoji veliko tržište za proizvode koji *liječe 100%*. Neprosvijećenom narodu, razočaranom i nepovjerljivom prema sistemu javnog zdravlja, možete za masne pare prodati i čaj koji liječi rak.

Po nastavnom planu i programu za 5. razred devetogodišnje škole predviđena je i tema o ljekovitom bilju, koja je u udžbeniku *Moja okolina 5* obrađena na način primjeren uzrastu djece od deset godina, dakle uopšteno i informativno. Uz fotografije lipe, majčine dušice i koprive ide kraći tekst sa zaključkom da je posao sakupljanja ljekovitog bilja *najbolje prepustiti stručnim ljudima*. Iako je u udžbenicima starijih razreda malo sadržaja o ljekovitom bilju, rečenica o tome kako živimo u domovini u kojoj cvjeta najljepše cvijeće ima kako u udžbenicima biologije i geografije tako i u čitankama i udžbenicima vjeronauke. (U udžbenicima istorije/historije/povijesti ni jedan autorski tim se nije odlučio na priču o ljutim ranama i ljutim travama.) Priča o do-

movini punoj prirodnih bogatstava koju treba bezrezervno voljeti i braniti životom često se ponavlja. Ali ako mlad čovjek pomisli da bi u svojoj domovini mogao živjeti od sakupljanja ljekovitog bilja, koje je u našoj domovini *najkvalitetnije na svijetu*, moraće potražiti nekog da ga nauči koje vrste, kad i kako se sakupljaju. Zbog mnogih drugih, za domovinu važnijih sadržaja, praktična znanja, kreativnost i interesi pojedinaca ne mogu se naći u školskom programu. Znanje iz ove oblasti uglavnom se nasljeđuje u porodici, gdje nas stariji uče kad piti kamilicu, kad šipak, kad nanu. I to je uglavnom sve. Poznavanje drugih ljekovitih biljaka i njihovog djelovanja vrlo je ograničeno, što daje mogućnost *poznavaćima* da neupućenima prodaju sve i svašta. Tako se u oglasnicima mogu naći ponude svemogućih preparata koji liječe neizlječivo, a iz običnog života svi poznajemo bar jednu osobu koja se *okrenula* liječenju travama i uzaludno potrošila dosta novca.

Primjer ljekovitog bilja ilustrativan je za naš obrazovni sistem iz kojeg djeca nakon godina i godina školovanja ne iziđu kao osobe koje imaju znanje potrebno za svakodnevni život, za samostalno razlikovanje realnosti od lažnih obećanja, za samostalnu analizu i sintezu informacija koje dobijaju. Radi se o idealnom tržištu kojem se na svakim izborima lako mogu prodati čaj za liječenje nacionalne ugroženosti, ljekovite kapi za bolji vid u gledanju prošlosti, tinkture koje jačaju nacionalno pamćenje...

PINOKIO JE JEDVA USPIJO DA SE U JEDNU MALU KUĆICU. DOBRE VILE KOJOJ PINOKIO KAKO BI IZGOVORIJO KOJU MU NOS BIVAO SVE DUŽI, PA POZOVE PTIČICE DA MU GA S

Pinokio je bijo ne pismen

Slikovnica nije nešto sa šarenim slikama i eventualno slovima, što ima nisku nabavnu cijenu i ne blijedi na suncu kad dugo stoji u izlogu.

Slikovnice imaju važnu ulogu u razvoju djeteta. Obično su to prve knjige koje djeca uzmu u ruke s namjerom da saznaju njihov sadržaj. Dakle, one tatine i mamine knjige koje su slučajno dopale do dječijih šaka i koje su završile s poderotinama, ugrizima i zgužvanim listovima se ne broje. To su bile igračke. A slikovnice su ozbiljna stvar.

Na autorima slikovnica velika je obaveza: oni, skupa s roditeljima, trebaju uvesti djecu u svijet knjiga, u kulturu čitanja. Prva otvorena slikovnica za djecu predstavlja ulaz u najčudnije kraljevstvo ikad zamišljeno, fantastični svijet koji slike i slova s papira u mašti malih čitalaca pretvara u priče, pjesme, likove i događaje. Slikovnice trebaju prenijeti malo te magije na najmlađe, trebaju ih zainteresovati da se raduju otvaranju svake nove slikovnice, a sutra svake nove knjige, bez obzira koliko ona imala stranica, da li je u obaveznoj lektiri ili ne, ima li u njoj slika i da li je po toj knjizi snimljen film, koji se može pogledati na DVD-u. Dakle, autori se moraju potruditi da prilagode priču, sliku, boju, kvalitet štampe, kako bi djeca uživala u svojoj prvoj knjizi.

U manjim bh. gradovima (svi osim Sarajeva, Banje Luke, Mostara i Tuzle), na policama knjižara veći-

nu asortimana *knjiga* čine slikovnice i knjige za djecu. Statistika o prodaji knjiga jasno pokazuje da roditelji nisu zainteresovani za kupovinu štiva za sebe, ali su za svoje najmlađe spremni izdvojiti koju marku. Prateći ovu tržišnu logiku i prodavači u knjižarama koriste situaciju, pa nisu rijetki slučajevi da su slikovnice skuplje od ostalih knjiga. Za trgovce je slikovnica ipak samo roba, proizvod koji mora zadovoljiti nekoliko osnovnih kriterija: da se zove slikovnica, da je nešto sa šarenim slikama i eventualno slovima, da ima nisku nabavnu cijenu, da ne mijenja boju na suncu, ako dugo stoji u izlogu. Zato nas ne treba iznenaditi kada djetetu u ruke dođu skupo plaćene slikovnice s nesuvislim pričama, ponekad i bez završetka i s krupnim gramatičkim greškama. Baš kao ovaj *Pinokio* Planeta-printa iz Beograda, čije se četvrto izdanje može naći po cijeloj BiH, a čiji prevod potpisuje Branka Raišić.

Magija prve slikovnice u trenutku se rasprsne kao balon od sapunice.

Opis oglasa

Preporučiti Budi prvi od svojih prijatelja koji će ovo preporučiti.

Ljekovitim biljem do izliječenja: sve kožne bolesti i one neizlječive (p unutarnjih organa: čirevi (helicobacteri pilori), bubrezi, kamenac, žuč, pro pritisak, hemoroidi, preparat za rast i sve bolesti kose i druge mnogob

Lokacija:

Regija/kanton: Hercegovačko-neretvanski kanton

Mjesto: Mostar

Dostupnost:

Muzička poliglotija

Mogu li se spriječiti autori udžbenika da vlastite stavove u udžbenicima predstavljaju kao opšte-prihvaćenu stvar?

U udžbeniku Muzička/Glazbena kultura 5, autora Esada Šumana (izdavač Sarajevo Publishing) učenicima se predlaže slušanje i pjevanje nekoliko pjesama koje potiču izvan našeg jezičkog područja. Tako se recimo uz romsku pjesmu *Dželem, dželem* navodi kako se ona pjeva na romskom jeziku koji ne razumijemo. Ispada da je to neki marsovski dijalekt koji u ovoj zemlji baš niko ne razumije i nikad ga neće razumjeti. I djeci se sugerira da se ne trude učiti riječi pjesme, jer je jezik ionako nerazumljiv. Kao da ne postoji šansa da u školskoj klupi sjedi dijete koje taj jezik razumije ili mu je to čak njegov maternji jezik. Već na sljedećoj stranici nalazi se notni zapis pjesme *Tu Hanina, Jo Hanino*, uz koju ide napomena da se radi o muzici Sefarda, Jevreja koji su davno stigli u BiH iz daleke Španije. Autor ne spominje na kojem jeziku je pisan tekst ove pjesme i da li razumijemo taj jezik.

Sljedeća stranica donosi novu jezičku vratolomiju: narodnu pjesmu iz Slovenije *Po Koroškem, po Kranjskem*. Uz pjesmu ide autorova napomena kako se tekst ove pjesme teško čita, izgovara i razumije, jer se slovenski jezik dosta razlikuje od našeg jezika. Dosta je relativan pojam, ali od svih jezika na svijetu, valjda bi BHS jeziku/jezicima slovenski jezik

trebao biti jedan od najrodnijih. I konačno, nakon deset stranica nalazimo i narodnu pjesmu iz Meksika *La kukarača*. Ova pjesma se već našla na udaru kritike bh. javnosti, zbog teksta na španjskom jeziku u kojem se spominje pušenje marihuane. Autor ovog udžbenika dohakao je takvim kritikama, jednostavnim izostavljanjem problematičnog teksta iz notnog zapisa. Međutim, razlog svog postupka nije opravdao spominjanjem marihuane, već argumentom poznatim iz gore navedenih primjera. Dakle, i tekst ove pjesme se pjeva na španjskom jeziku, koji ne razumijemo, a teško se i izgovara. Zato ga nismo navodili.

Iz ova četiri primjera mogao bi se izvući zaključak kako je našem jeziku najbliži i najrazumljiviji hebrejski jezik, jer nam samo njega autor ne opisuje kao nerazumljiv i težak za izgovor. Je li to autorov stav koji nam preko udžbenika plasira kao opšte-prihvaćenu društvenu normu? Vrijedi li se pozivati na odgovornost recenzenata? Primjer se može činiti banalnim, jer radi se samo o stranim jezicima i samo o muzičkoj kulturi, ali princip je nedopustiv. I jednako je (zlo)upotrebljiv i u udžbenicima istorije, književnosti, geografije...

Trifolium hybridum L., хибридна дјетелина

Хибридна (шведска, ружичаста, барска) дјетелина (сл. 183) ¹⁾, почела се вјероватно гајити крајем 18 вијека у Швајцарској (отуда назив имена шведска), затим се ширила у Скандинавији, Русији, а почетком 19 вијека у Сјеверној Америци. Рецентна хибридна дјетелина највише се гаји у Италији, Француској, Шкотској и Аустрији. Распростире се на сјевер до 65⁰с.г.ш. и вертикално до 2000 м.н.в. Хибридна дјетелина је слична бијелој дјетелини, али је од ње већа. Мало се гаји на нашим просторима, али се више налази у структури природних травњака ²⁾ гдје живи 3-6 година. Хибридна дјетелина има сретља

Kultura iživljavanja

Jesu li desetogodišnjaci dorasli definicijama u kojima se prepliću kvalitet, specifičnost, nacija, konflikt, tolerancija, ekonomski i humani razvoj?

Otvaramo udžbenik "Kultura življenja 5" čiji su autori Tatjana Neidhart i Zijad Numić (Izdavač Bosanska riječ).

Prva lekcija. Prvi naslov. Prvi paragraf: "Kvalitetu življenja jedne naseljene sredine može doprinijeti društvo, ali i svako od nas pojedinačno. Kvalitetu življenja svakog pojedinca dopriniće uzajamno poštovanje, uvažavanje specifičnosti i različitosti svakog pojedinca ili nacije. Prilagođavanje, prevladavanje konflikata, težnja zajedništvu, razumijevanje drugih i drugačijih, tolerancija – to su jedini putevi ka ekonomskom i humanom razvoju ljudske vrste." Ako je ovo rječnik i stil kojim se desetogodišnjem djetetu objašnjava šta je kvalitet življenja, onda im je autorica mogla umjesto udžbenika štampati i svoju doktorsku disertaciju. Djeci je poslije ovog jasno da će im predmet "Kultura življenja" biti noćna mora. A i roditelji iščitavaju ovaj paragraf više puta i preznojavaju se u pojašnjavanju "šta je pisac htio da kaže". Kvalitet, specifičnosti, nacija, konflikti, tolerancija, ekonomski i humani razvoj... previše za početak jednog udžbenika. Okreću naslovnu stranu da se

uvjere da li je na njoj pisalo "Kultura življenja" ili možda "Kultura iživljavanja".

I taman kad su savladali prvu stanicu i krenuli s drugom lekcijom "Savremna porodica (obitelj)", učenici i njihovi roditelji nailaze na novi primjer za citiranje: "Osnovu savremene porodice predstavlja bračna ili izvanbračna zajednica između muškarca i žene koji mogu steći potomstvo, odnosno djecu". Nije jasno na koju "savremenost" referira autorica, jer definicija porodice isključivo kao zajednice muškarca i žene odavno je prevaziđena. I to ne samo zbog legalizacije istospolnih brakova u nekim društvima, već i zbog samohranih majki, samohranih očeva i najrazličitijih kombinacija koje navedu pojedince da zajednički žive van formule "muškarac+žena+dijete=porodica". Po definiciji, parovi bez djece nemaju status porodica, jer je po autorici, reprodukcija jedini smisao postojanja porodice.

Jedino od savremenog što navedena definicija porodice sadrži jeste spominjanje "izvanbračne zajednice". Ali autorica se nije potrudila da desetogodišnjacima pojasni šta bi to mogla biti izvanbračna zajednica, kao da je to nešto samo po sebi razumljivo. U stvari, vruć krompir objašnjavanja prebačen je roditeljima, koji će se opet preznojavati, kao i svaki put kad im dijete spomene da ima domaću zadaću iz kulture življenja. ●

Kafanska lektira

OBRAZ I OBRAZOVANJE

Haris Imamović

Analiza jedne pripovijetke predviđene programom za osnovnu školu

Pripovijetka Alije Nametka *Za obraz* sastoji se od dva dijela. U prvom dijelu pripovijeda bezlični pripovjedač, dok u drugom dijelu najviše pripovijeda glavni junak – Bećir Đuliman.

Prvi dio

Pripovijetka započinje opisom jedne sarajevske gostionice u kojoj se čitaju novine i prenose vijesti. Tu se okupljaju ljudi različiti po zvanjima, a jednaki po željama da znaju šta ima novo (nav. prema Alija Nametak: *Za obraz i druge pripovijetke*, Svjetlost, Sarajevo, 1995, str. 5). Ponekad u tu kafanu zabasa i kakav stranac. Tako je zimus ušao u ovu kafanicu Bećir Đuliman. Visok i plećat starac ušao je nešto bojažljivo i stao za vrata, ne usuđujući se sjesti na prazno mjesto na sećiji. Pronicavim pogledom opazio je, da nije ljudima drago, što je došao, pa ih je ponešto smeteno pozdravio i prestrašenim korakom upravo se došuljao do praznog mjesta (str. 6).

Osim što je očevitno stidan i sumnjičav, jer nije domaći, jer je muhadžir, Bećir je i gord i strastven u odbrani sopstvenog dostojanstva. Tako on, poslije nekoliko zajedljivih primjedbi o muhaždirima uopće i jednog zajedljivog pitanja domaćih (*A jesi li bolovao pjegavac? Da nisi ušljiv?*), reaguje burno: *Nisam bolovao, a nisam nikad u životu ni uši na sebi imao. Nikad nisam iz kuće u zakrpljenoj košulji, pa*

Foto: Enes Kurtović

ni na njivu, a kamo li šta drugo. A sad ako i ima koja uš na meni to je vaša, sarajska (str. 7).

Ta diskrepancija između Bećira i domaćih postaje pokretačkim motivom ove pripovijetke. Daljnji tok pripovijetke u znaku je uspostavljanja harmonije verbalno-idejnog vidokruga Bećirovog i onog koji prevladava među domaćim gostima kafane. Upitan otkud on u Sarajevu, Bećir počinje svoju priču.

Drugi dio

Bećir je iz sela Dabar došao u Sarajevo. *U mome selu ima deset naših kuća, a preko četrdeset vlaških. Ali, eto, živio se onako na silu komšijski. Oni nama dođu na Bajram, mi njima o Božiću, i više nikakva prijateljavanja, ko kad nam nisu nikad ni bili prijatelji. Triput su nas robili i palili, da smo se morali od temelja kućiti. Ovo ti pričam, što sam ja zapamtio, a tako je bilo, ima više od sto godina* (str. 10). Muslimani su, veli Bećir, bili u tom selu starosjedoci, dok su Srbi došli kao kmetovi. Ali Srbi su se narodili i postali moćniji. Događaj koji je sve pokrenuo bio je napad Muslimana na Srbe u Stocu. Bećir priča kako mu je Jovo Galanosa obećao kako neće biti nemira u Dabru. Ali, kada se spustila noć, počeo je osvetnički pokolj. Bećir priča da ga nije bilo strah za sebe. *Umrijeti je ništa, samo, Bože, s dinom i s imanom, kad nam vakti-sahat dođe. Ali za Ajku sam se bojao, ne daj Bože, da joj vlasu na obraz ne udare. Jer, braćo moja, nije što je moje dijete, nego što je to Bog dao, bila je zdra-*

va i strojna, a u licu ko upis. Šta dušman zna, što je obraz, što ponos, pa će najradije udariti na obraz djevojci ili nevjesti. Sve sam iskao od Boga, ako nam se ne smiluje da se mogremo spasiti, da mi žensku čeljad uzme Sebi, da ne dadne vlasima, da se na njima svete (str. 15).

Bećir je branio svoju kuću sa sinovima, ali baš onaj isti Jovo uhvatio je nekako Bećirovu kćerku i izveo je iz kuće. Svi ostali su pobijeni, osim Bećira i (ispostavit će se kasnije) jednog njegovog unučeta koje je još bilo u povojima. Priča o napadu na Dabar završava tako što je Bećir bacio bombu ubivši svoju kćerku i napadače i pobjegao s unučetom. A Nametkova priča završava na sljedeći način. Jedan od gostiju upita Bećira: *Zašto, po Bogu brate, ubi svoje dijete?*, a ovaj odgovara: *Za obraz!* (str. 17) Priča završava s dva pitanja koja gosti, nakon što su odslušali priču, postavljaju Bećiru, i dva Bećirova odgovora. Da li se on ikada misli vratiti kući? *Ako Bog da, proom zgodom. Čim se ovo malo smiri, a zemlja se očisti od dušmana, treba opet zapregnuti rukave, pa zemlju raditi, a kuću kućiti. Još ja nisam svoje svršio. Treba ono unučeta na noge podići, a ja se još ne odričem nade, da ću imati od srca poroda* (str. 18). Ali sedamdeset mu je godina? *Jedna manje, ali to ništa ne smeta. Nije meni do mladenačke objesti, nego do krova, jer pod onim krovom se na hiljade hiljada spome-nuo Allah, pa zar da sad vlah ondje uz ono ognjište sramoti moje stare, koji su ga sve do mene znali čuvati. A džamija u selu! Bog zna, šta su pogani od nje uradili, ali ćemo je mi opet očistiti i u njoj se kupiti, da Mu šapćemo sooje molbe, da mu iskažemo svoja nadanja, da na nas obrati Svoj pogled, da opet dođemo u stanje da je napunimo od mihraba do vrata, da napunimo hajat i dvorište, pa i čitavo selo, sve, sve* (str. 18). To je, dakle, sve.

Bećirovo viđenje svijeta je jasno. Bećir vidi svoj svijet u dvije nijanse: Muslimani i Srbi. On u svojoj priči ne teži individualizaciji Srba. Niti humanističkoj univerzalizaciji. Podjela je jasna. Jedini Srbin kojega imenuje u svojoj priči figurira kao ilustracija najobičnijeg zločinačkog lažova. Dakle, taj književni junak može se poistovjetiti s pojmom, jasnim i homogenim. Kad se govori o napadu na Srbe u Stocu nema ni posmisli o individualizaciji. Bećirov sin ovako priča o tome: *Šta je sinoć omrkl o vlaškom uha u Stocu, nije ga ni pola osvanulo, a i danas ih love, pa s njima nekud, kako vele, na prisilni rad* (str. 12). A Bećiru nije zbog toga drago samo zato jer se boji osvete. Dakle, Srbi su Srbi. S druge

Foto: Omnibus

KARATE KLUB "IPPON"
Upis novih članova u terminima treninga
TERMINI UPIS U TOKU
CENTAR ZA SPORT I REKREACIJU
FIS
PONEĐELJAK I SRIJEDA 17:30-19:00 SATI
O.Š. HRASNO UTORAK I ČETVRTAK U 18:30 SATI
O.Š. ALEKSA PETAR U 17:30 SATI I ŠANTIC SUBOTA U 11:00 SATI
UPIS POČINJE 10.11.2011.
Kontakt tel. 061 158 707
Trenner Zijad Stipović
majstor karatea 5. dan

SOKRAT
kipar duše
Svjetski dan filozofije
ČETVRTAK, 17.11.'11. 19:00
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
Obala Maka Dizdara 3

RESTORAN "BAZENI" JANA
SUBOTA, 19.11.2011
033 / 232-290 062 / 422-079

1. subota 26.11. subo
skenderij

sponzori bh ras ALMA RAS FARMAVITA

strane on individualizira svoju kćerku, čime tjera svoje slušaocce (i čitaocce Nametkove priče) da saosjećaju s njome kao žrtvom: da opravda svoj velantsaung. Ipak, u cjelini odnosa, individue su Bećiru nevažne. Suština je za Bećira u odnosu između dvaju podijeljenih kolektiva (jasno i homogenih). To je odnos permanentnog rata. Bećir ne vjeruje u mogućnost mira. Rat je neminovan. U takvom svijetu, osnovno Bećirovo načelo je: treba nadjačati Srbe. Namnožavanjem i naoružavanjem. Čuvati zemlju. Zato će se on vratiti. Osim snage, osnovna vrлина koju Bećir promovise svojom pričom jeste čast (pojam tradicionalnog morala). Obraz je važniji negoli život. Očuvanje morala je važnije nego preživljavanje. Očuvanje morala je očuvanje vrste, a očuvanje vrste je važnije od očuvanje pojedinca. Ljudski život za Bećira nije vrijednost po sebi.

Sad nas zanima Nametkova tačka gledišta. Rekli smo, Bećir vidi svijet kroz naočale predrasuda, u dvije nijanse. Ali Nametak? Ono što je jasno, jeste da nećemo moći naći među komentarima bezličnog pripovjedača detalje koji bi nam otkrili eventualni Nametkov otklon od Bećireve vizije, jer su ti komentari također bezlični, lišeni vrijednosnih ocjena. *Sva kafana se pretvorila u uho i slušala kazivanje Bećira Đulimana, a kad je zastao, svi su s mukom odahnuli. Ili: Kafanski ljudi, koje često život sili da i više puta na dan puste da im neko prljavom nogom stane na obraz, teško shvataju starog Bećira, koji s ponosom priča o smrti svoga djeteta, koje je ubio svojom rukom, da se dušmani ne naslađuju ponizujući ga. Prije se*

može reći da autorski (moralistički) komentari idu nasuprot koljenopriklonskog stava *kafanskih ljudi*. Sve što nam preostaje su, dakle, odnosi među junacima pripovijetke, kroz sukobe među njima. Rekli smo na početku da je pokretački motiv diskrepancija Bećira kao muhadžira i domaćih, sarajevskih kafanskih ljudi. U prirodi tog odnosa naći ćemo i Nametkovu tačku gledišta. Jedini od tih kafanskih ljudi koji protivrječi Bećirovom pričanju jeste Selim-beg koji protestuje kada Bećir kaže kako su begovi naselili Srbe u Dabar, tj. kako su begovi uzrok sveg zla. Niko, zapravo, ne osporava Bećirovo viđenje svijeta. Ni na koji način. To onda znači da autor nije smatrao za shodno da dovede u pitanje Bećirovu viziju svijeta, na ma koji način. Diskrepancija između svijesti kafanskih ljudi i Bećira na kraju kao da se uklanja, kao da prelazi u harmoniju, prećutnim odobravanjem Bećirove poente. Poslije Bećirove poente nema ništa, ni najmanje naznake (od bezličnog pripovjedača ili od bezličnih kafanskih slušalaca) da je ona problematična: da je problematično ubiti vlastitu kćerku, zbog obraza. Bećir se ispostavlja kao glas koji zna, a njegovi slušaoci uši koje treba da čuju, svijesti koje trebaju da se preobrazu. Bećir obrazuje svoje slušaocce. Čitaocce Nametkove priče. Dakle, didaktika.

Estetika

To što autor ničim ne dovodi u pitanje Bećirove ideje dovodi do sljedećeg. Kada pisac pripovijetke ima junaka s kojim se identificira na idejnoj ravni, kada je poruka ocrtana tako oštrim moralističkim kontrastima, onda tu ne može biti govora o umjetničkom pripovijedanju, već o didaktici koja na neoprostiv način uprošćava stvarnost.

Moral

Nametak ne nudi nov pogled na svijet, ne daje svijetu nov izgled. Bećirova poenta je Nametkova poenta. Nametkova poenta dakle nije nešto što se samo pripovijetkom može reći, već je pripovijetka samo ilustracija toga nečega odavno već rečenog u narodnoj epici. Dakle, ilustracija ratobornog jednog morala. Ako pisac ne nudi otklon od problematičnih stavova u priči, teško da će učenik to moći uraditi sam. Ili će, pak, prihvatiti i uvažiti Bećirov pogled na svijet? ●

► Kakav dojam ostavlja na te pjesma poslije?
► Kojim detaljima pjesnik slika hercegovačku?
► Na koji način nas upoznaje s ljudskim sudbom?
► Tko je sve želio pokoriti Hercegovinu i je li to opravdano?
► Utječe li promjena osvajača na prirodu? P
► Objasni završetak pjesme!
► Vjeruje li pjesnik u život u Hercegovini?
► I sadržajem, stilom i oblikom pjesma
epoznatljivo?
► Naoko gomilanje riječi ima svoj dubok

Vjeruje li pjesnik u život u Bosni? Vjeruje li pjesnik u život na Marsu? Vjerujete li vi u život prije smrti? Vjerujete li vi da su ovakva pitanja u Čitanci? (Moja čitanka 8, Marica Bukvić, Marija Zelenika, ZNAM, Mostar 2009/2010.)

Академске авантуре

УВОД У БАЈАТОЛОГИЈУ

Јасмина Бајрамовић

Идеологија и стил на примјеру уџбеника “Метафорски лингвостилеми”

Универзитетски уџбеници подједнако су *богаџи* грешкама као и уџбеници за основну и средњу школу. Међутим, ваљда нико не смије довести у питање литературу која у силабусима често стоји по 20 и кусур година и обавезно је штиво за полагање испита, јер *иџа сџуденџи знају о исџравносџи, они не чџџају ни онај минимум обавезних књџга џредвиђених џланом и џрођрамом*. У овом је случају ријеч о *џрешуђеном уџбенику Меџафорски лингвостџилеми*, др. Милорада Ђорџа (издавач Привредно-финансијски завод у Београду, 1982. године) који се тренутно налази на списку обавезне литературе за предмет Стилистика II, на одсџецима за књижевности народа БиХ и босански, хрватски, српски језик на Филозофском факултету у Сарајеву. Овај драгоцјени академски примјерак свједочи на који се начин идеологија ушлитала у стилистику (или, можда, стилистика у идеологију). Упозоравамо да сљедећи примјери нису, како бисте можда могли помислити, из приручника за партизане.

Паста Партизани

Уколико, рецимо, желимо да се информишемо о деминутивима и видимо како их аутор дефинише, наићи ћемо на сљедеће реченице:

“Деминутиви су изведене ријечи које означавају умањивање бића, предмета и појмова или означавају младо живо биће партизана којџга говорник сматра слабићем, варалицом или страшљивцем.” Дало би се закључити, из наведене дефиниџије, да, поред категорије бића, постоји и посебна, над-категирија бића које је младо, живо и партизан. Уколико се не проналазите у тој категорији, продужите даље, ово није уџбеник за вас. Погледајмо како су опримјерени аугментативи: “На састанцима испружите језичине као обојке и сви критикујете штаб” (Д. Ђосић: *Далеко је сунце*, 38).

“Аугментатив језичине у овом примеру не означава велике језике, него се означава неоправдана критика штаба речју којом бисмо означили величину језика. Јунак дела представља негативном критику штаба, па ту неоправданост увећава, али узима средство којим се производи критика уместо саме критике. То је израз опортунизма сељачког порекла, који претерује у критици.”

Поред тога што се аутор својски потрудио да својевољно објасни контекст књижевног дјела из којег је преузет примјер, сазнајемо и да је језик *средсџиво којим се џроизводи криџџика*. Можемо само претпоставити да аутор мисли на оне који се критикују, када каже *џто је израз оџорџунизма сељачког џорекла*. Дакле, опортунизам може бити сељачког поријекла, а можда и градског, приградског, планинског, кинеског, свјетског?

Са деривационих морфостилема прелазимо на врсте ријечи и њихове могуће стилистичке трансформације. Тако аутор објашњава сљедећи примјер:

“Не може тај мирно, нема кад полако, одједном му шикне крв у главу” (М. Лалић: *Прамен џама*, 249).

“(…) Показна заменица другог лица једнине прве реченице односи се на Малисоре, Црногорце и Херцеговце, на њихову особину наглости и експлозивности.”

Уколико је у књижевном дјелу ријеч о “географској” стереотипизацији, аутор то заборавља споменути, те се из прочитаног само може закључити да је самовољно дошао до закључка да су Малисори, Црногорци и Херцеговци “нагли и експлозивни”. Контекст је у потпуности непознат и у сљедећем примјеру, у вези с показним замјеницама:

“А кад су већ кренули сваки на своју страну, Урош се још једном обазрео и прикричао момку оно за пушку” (Б. Ђопић: *Пролом*, 161). Показна заменица трећег лица у другој реченици има специфично значење којему је основа садржај упућивачког смисла. То значајно односи се на значај пушке, на име, на схватање да пушка у ратним временима вреди колико и човек.”

Апсолутно је нејасно како је аутор повезао реченицу из Ђопићевог *Пролома* и своје образложење: нити читаоцу може бити јасно како је замјеница упутила на пушку и на њен значај, нити на основу чега је изведен закључак о једнакости пушке и човјека у рату (у примјеру).

Нарочиту иновативност аутор постиже када му се под повећалом нађе каква партизанска побједа:

“И све би то лијепо било, али се гвоздени пук судари са комунистима Ника Стругара на Крнову и распада се у тиринте” (М. Лалић: *Прамен таме*, 239).

Објашњење слиједи: лексички дијалектизам “тиринте” “означава потпуни распад издајничке војске под ударом партизана. (...) Сурова војска лабилне моралне конструкције распада се, а тај распад означен је дијалектизмом (тиринте).”

Иако не може довести у питање дијалектизам “тиринте” и његов стилистички потенцијал у примјеру, читалац не може да се не запита због чега аутор, неизазван, има потребу да, попут каквог пропагандног мајстора, боји епитетима супарничку војску – она је “издајничка”, “сурова” и на крају окруњена потпуно бесмисленом синтагмом: “лабилне моралне конструкције”.

Погледајмо на који се начин појашњава и опријерује онома топеја:

“Тек на брежуљку, између откривеног клековог жбуња, препознали су звиждук вјетра с Јадикова” (М. Лалић: *Хајка*, 435).

“(...) Писац нам ствара слику суровог планинског пејсажа кроз који се провлаче изнемогли партизани. Оба рањена партизана једва издржавају таласе ветра, који их својом хладноћом обара у снег и скоро затрпава вејавицом. Тако се аудитивном сликом суровог партизанског живота показује истовремено и њихова морална снага, продорна снага њихове борбе, представљене патњама и снагом ових двају рањеника.”

Лексем “звиждук” никако не може бити “аудитивна слика суровог партизанског живота”, већ

комбинација гласова (з, в, и, ж) који дочаравају звук вјетра у конкретном примјеру. Идеолошка пропаганда видљива је и у наставку: партизани су морални и снажни више пута – морално су снажни, продорна је борбена снага и опет, снажни су (како студент може учити о стилу од лошег стилисте?)

При објашњавању стране лексике, аутор се не суздржава од изношења властитих ставова:

“Варваризми (...) су језички елементи који за наш књижевни језик представљају погрешку противу чистоте књижевног језика.”

Осим реченичног стила “лабилне конструкције”, како би можда аутор рекао (за књижевни језик представљају погрешку против чистоте књижевног језика), низ је других нејасноћа и у наставку текста: иако у првој реченици износи пуристички став о језику, даље каже да они (варваризми) ипак, имају одређену стилистичку функцију и да боље одговарају од одређених “домаћих” ријечи. У закључку овог дијела, аутор каже следеће:

“Германизми, галицизми и италијанизми евоцирају разне временске периоде насртљиве и сурове експанзионистичке политике, њене најезде на наш народ. Сви наведени варваризми имају евокативну функцију сликања експанзионистичког менталитета и његове сурове природе која се манифестује грабљивошћу.”

Овакве идеолошка и виктимолошка тумачења теже да представе сваку страну ријеч у књижевном језику као психолошко профилирање оних из чијих су језика потекле, а стилистику сведу на пуко средство којим се постиже врло јасно дефинисана агенда ауторова.

Бајата идеологија

Једини закључак који можемо извући, проучавајући овај академски уџбеник, јесте да је у интересу аутора било да “повади” примјере који одговарају идеолошкој платформи и инструментализира књижевност, дајући једну врсту помоћног средства за лоше и политички субјективно читање и тумачење. Намјесто да се овај уџбеник проучава као примјер лошег стила, он, напротив, служи да поучи будуће генерације професора књижевности и језика ономе што је стилистички вриједно. Идеологија можда јест бајата, али не значи да није идеологија! ●

STRESS CLIPPING

JEDINA UDRUGA ZA VAKO ZAVRSILA DIF, Nastavnik nema diplomu

EKONOMSKA ŠKOLA Kroz druženja do lakšeg prihvatanja

Normalno je BITI DRUGAČIJI

Cilj projekta je uvažavanje djece sa Down sindromom, te sprečavanje bilo kakvog sažalijevanja među mladima

Već četvrtu godinu Srednja ekonomska škola u Sarajevu

učestvuje u saškolskim izložbama u Bugarskoj i Sloveniji. Projekt je u okviru fonda for Peace pod nazivom "Normalno je biti drugačiji" - Mladima sa Down sindromom ljudskim prava je ujediniti se i bez Down sindroma kroz društvo. Drugo je razdoblje - Ovaj projekt karakterizira

TEHNOLOŠKA ŠKOLA U BANJOJ LUCI POKRENULA ISTRAGU PROTIV SPASE ŠAKOTE

Profesor pod lupom

Riječ je o prijavi učenika, a poslije istrage vidjećemo da li su optužbe utemeljene ili ne. U svakom slučaju, uradićemo sve što će biti na dobrobit djece, rekao direktor Perić

Direktor Tehnološke škole u Banjoj Luci Nikola Blizak

Roditelji odbijaju djecu slati u školu

Blate nevinog čovjeka samo zato što im nije podoban, kaže Sanela Ahmetović, članica Vijeća roditelja, koje će danas održati sastanak

BOŠNJAČKI Diskriminacija na B

Ispostavilo se da je vjeroispovijest slobodan dan za

Iako je Prijedor jedna od žrtava rata koja bilježi najveći povratak, jednakopravnost Srba, Bošnjaka i Hrvata vo slovo na papiru. Svjedoci me i odhuka direktora OŠ "te Obradović", koji je našao bošnjačka djeca koja su do sa Zakonom o praznicama RS-a, iz škole izostala

noć

DISKRIMINACIJA

Općini smeta njezina odora

Prema riječima Zakona o zab

• Mlađi mladi ljudi

GLAMOČ – Članovi ostar
Martina Jurga Krtović
je sudski spor protiv Općine
Glamoč. Naime, u travnju os

Kodeks oblačenja u školama umjesto uniforme

B. SAVIĆ

BANJALUKA - U školama širom RS zbog neprimjerenog

donosi školski odbor. RPZ podržava ideju, a to je i ranije činilo, da učenici u školi, u skladu s mogućnostima, imaju pravo odjeće, ka

Opterećenje Odluka o uvođenju

snovi godine

„Avaz“ saznaje

Težak oblik diskriminacije u Tomislavgradu

Hrvati bojkotiraju učiteljicu samo zato jer je Bošnjakinja!

Ministar obrazovanja FBiH kaže da ih i Ivanjski kanton ignorira.

KA DJECA BEZ PRAVA NA BLAGDAN

iminacija Bajram

učenici islamske

centra je razlika jer je nedavno, nije odazvali budućim ljudima. Među

PROSVJETNI INSPEKTORI KONTROLIŠU RAD U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA

Griješe i nastavnici

Najčešće nepravilnosti u osnovnim i srednjim školama

DJECA – MUNICIPIJA POLITIKE

**92 NACILJAJ TEMU I IDEJU + 93 KONGRESIJOM PROTIV
REGRESIJE + 94 DJED VRAŽIČNJAK + 96 TILTOVANJE,
LUDOM RADOVANJE**

Домаћи задатак

НАЦИЈАЈ ТЕМУ И ИДЕЈУ

Осман Зукић

Politics for Dummies

“Послије оваквих болних искустава, каква смо имали у протеклом рату и у послјератној обнови земље, не видим право одговора на ово питање (на питање о статусу наставе вјеронауке, нап.: О. З.), зашто дјецу не учити добру, супротстављању против зла.” (Бакир Изетбеговић)

“Поносни смо на шехиде и газије, којима дугујемо захвалност за ову данашњу слободу, али и обећање да шехиде нећемо заборавити а газије нећемо оставити саме док их ових дана нападају само зато што су били храбри да се супроставе агесији на нашу дјецу, нашу вјеру и на нашу земљу. Зато смо данас овдје да им кажемо: Не дамо вам нашу дјецу! Не дамо вам нашу вјеру! Не дамо вам нашу земљу!” (Реис-ул-улема Мустафа еф. Церић)

Дакле, иза нас су двије реченице изговорене на Првом конгресу вјероучитеља исламске вјеронауке, одржаном у Сарајеву. Потрудимо се и пронађимо тему и идеју (шта је писац хтио рећи). Ево неколико приједлога:

Тема:

- уска веза између вјеронауке и рата
- вјеронаука је државност
- вјеронаука као лијек против болних искустава

Идеја:

- Ко газију брани, држава га храни.
- Дјеца су војска најјача.
- Наше и ваше је једнако, само је наше једнакије.

За надарене:

Пажљиво прочитајте прву реченицу; примијетит ћете да реторичка моћ ове изјаве произлази из синтагме *суйројистйављање протйив зла*, потпуно различите од оне досадне *суйројистйављање злу*. Прави ће говорник знати нагласити своју мисао, дискретно користећи приједлоге како би добио на квантитету.

У другој изјави видимо честу примјену негације и глагола. Дакле, уз правилну употребу ускличника/узвичника, присвојних замјеница, именица типа: земља, домовина, крв, итд. и глагола с негацијом, који означава давање, брзо ћете поентирати своју мисао и увијек бити омиљени говорник, без обзира на којој сте политичкој манифестацији. ●

Surfanje na cunamiju

KONGRESIJOM PROTIV REGRESIJE

Nenad Veličković

Za proljeće 2012. najavljuje se talas kongresa čiji je cilj da ne daju školstvo u BiH.

Među prvima će se održati Kongres školskih ložioničara na mazut. Moto ovog kongresa biće: Ne damo vam našu djecu! Ne damo vam naše kotlove! Ne damo vam našu zemlju!

Potom će se održati kongres Kongres nastavnika crtanja drvenim bojicama, sa sloganom: Ne damo vam našu djecu! Ne damo vam naše bojice! Ne damo vam našu zemlju!

Slijedi Kongres nastavnika muzičkog odgoja s udaraljka, čija će deviza biti: Ne damo vam našu djecu! Ne damo vam naše udaraljke! Ne damo vam našu zemlju!

Nakon ovoga najavljen je i Kongres školskih računovođa izlaznih faktura, sa sloganom: Ne damo vam našu djecu! Ne damo vam naše KIF-ove! Ne damo vam našu zemlju!

Kongres bibliotekara bosanske književnosti održaće se pod devizom: Ne damo vam našu djecu! Ne damo vam naše kobise! Ne damo vam našu zemlju!

Sa sličnim sloganom – Ne damo vam našu djecu! Ne damo vam naše globuse! Ne damo vam našu grudu! – održaće se i Kongres nastavnika grudopisa.

Najzad, Kongres učitelja engleskog jezika na ćirilici održaće se pod sloganom: We donotgive our children! We donotgive our kirilik leter! We donotgive our land!

Početak ljeta očekuje se velika manifestacija "Učiteljsko proljeće", pod nešto dužim sloganom: Prosvjetari svih predmeta, razjedinite se! Svoje ne damo, tuđu djecu nećemo!

Apendix:

Redakcija Školegijuma se izvinjava organizatorima i delegatima kongresa koji ovdje nisu pomenuti, i poziva ih da dostave osnovne podatke kako bi se gornja informacija proširila pripadajućim anexima.

Anex 1

Kongres čistačica prvog sprata s devizom: Ne damo našu djecu! Ne damo naše zogere! Ne damo naš teraco! ●

Egzorcizam

DJED VRAŽIČNJAK

Jasmina Bajramović

Formula za izračunavanje užasa

Nekoliko posljednjih godina Djed Mraz više nije dobrodošao u sarajevske vrtiće. Prošle je (2011.) godine pokrenuta inicijativa da dječijim prazničnim priredbama ponovo predsjedava upravo on, ali je, s druge strane, došlo do zanimljive reakcije roditelja koji ne žele da njihova djeca prisustvuju takvom događaju. Pismo grupe roditelja čija djeca koriste usluge JU *Djeca Sarajeva* upućeno je na web-adresu Rijaseta IZ, a kasnije je predstavljeno i na drugim portalima kao jedna od glavnih vijesti. Međutim, dva suparnička tima (kako ih ovo pismo predstavlja): djeca, s jedne strane, i Djed Mraz, s druge, opet su iskorišteni kao pijuni u političko-vjerskoj igrici, koja ne jenjava od 2008. godine.

Kako je počeo rat u mom vrtiću

“Naime, jedan dio roditelja ne želi učestvovati u ovakvoj zabavi za djecu, prvenstveno jer su muslimani i ne žele da Djed Mraz dijeli njihovoj djeci njihove poklone. Iskazali su svoju zabrinutost jer će njihova djeca morati sjediti u čošku i gledati kako se druga djeca naslađuju u društvu Djeda Božičnjaka, koji se zanimljivo jedino kod nas zove Djeda Mraz.” Roditelji očito žele skrenuti pažnju kako se, ispod aliasa *Djed Mraz* krije njegovo pravo ime *Djed Božičnjak*, a prikrivanje imena može jedino značiti nešto krajnje zloćudno. Korijen pre-

Foto: Omnibus

zimena (Božić) ukazuje na katolički praznik, pa se, valjda, želi reći kako se figura iz *tuđih nam* vjerskih običaja želi progurati u *ovdje kod nas*. Da li Djed Mraz nastupa, u ovom tipu svečanosti, kao religijska figura, da li dijeli *propagandni materijal*, da li je zabilježen slučaj konvertiranja djece zbog njega? Da li Djed Mraz plaši djecu ili ih raduje? S čim je, u BiH, povezana pojava Djeda Mraza – prije njegovog nasilnog ukidanja? O tome roditelji ne govore, jer taj dio priče nikog ne interesuje.

U pismu se dalje govori o mogućem pomjeranju svečanosti, kako bi nastupila u momentu kada muslimanska djeca (kako su u pismu djeca nazvana) odu iz vrtića: “(...) pa neka se onda, oni koji to žele, poistovjećuju s Djedom Mrazom koliko im je volja”. Niti u jednoj najavi predškolskih novogodišnjih proslava nije zabilježeno: “Poistovjećivanje s Djedom Mrazom biće upriličeno tada i tada.” Ko se, dakle, želi poistovjećivati s Djedom Mrazom: roditelji – *oni drugi*, odgajatelji i odgajateljice, uprava vrtića, djeca? Još je jednom prešućena glavna uloga Djeda Mraza: da podijeli poklone i bude predvodnikom svečanosti, te da ne dijeli djecu prema religiji kojoj im roditelji i ona pripadaju. Također, po ovoj logici, isto bi pismo mogli uputiti roditelji ateisti, koji ne žele da njihova djeca imaju veze s onim groznim Djedom Mrazom, jer podsjećaju na omraženu religiju.

Međutim, najvećom manipulacijom mogu se smatrati sljedeće riječi: “Nakon strašnog zločina – ge-

nocida, silovanja i neizmjernog razaranja s punim pravom pišemo ovo pismo kako muslimanska djeca ne bi više doživljavala poniženja i kući uplakana dolazila. Stoga na svaku traumu, a posebno na traumu naše djece, trebamo itekako biti osjetljivi. Uzbudeni nedavnim dešavanjima po sarajevskim vrtićima, gdje muslimanska djeca uplakana i s traumom kući dolaze, postavljamo sebi i drugima pitanje da li nam se to vraća vrijeme kad su muslimani bili građani drugog reda u svom Sarajevu." Predstavimo i ovdje novu formulu za izračunavanje užasa:

Genocid + silovanje + razaranje = TRAUMA

Djed Mraz = TRAUMA

ERGO:

Genocid, silovanje, razaranje = Djed Mraz

Nije poklon za svakoga

Ovakvim olako donesenim zaključcima politizira se, po ko zna koji put, dolazak Djeda Mraza koji, do 2008. godine, nije predstavljao neki strašni problem roditeljima. Niti su se zbog toga smatrali građanima drugog reda, niti su na silu pokušavali Djeda Mraza ukalupiti u strahoviti simbol diskriminacije. Još je jedna stvar itekako nejasna: zbog čega su djeca dolazila kući uplakana? Ko je djecu pitao šta žele? Da li u ovom pismu ima ičega od dječije volje ili su roditelji ti koji će, umjesto svoje djece, odlučiti šta je za njih najbolje? Sudeći prema pismu, jedino je prihvatljiv stav *svakom svoje*, a Djed Mraz neka se krišom pojavljuje tamo gdje smije. ●

Profesionalna teorijentacija

TILTOVANJE, LUDOM RADOVANJE

Nenad Veličković

Forenzički priručnik za rukovanje
čitankama. Skraćeno izdanje

1. Indoktrinacija i književnost

Školovanje je jedan od mogućih načina obrazovanja, zakonom uređen i obavezan. Pojedinaac nije slobodan odbiti ili promijeniti kurikulum; obavezan je u procesu ispitivanja dokazati da je razumio i usvojio sadržaje propisane nastavnim planovima i programima. Pravo države u vezi sa školstvom ograničava prava roditelja i, posebno treba naglasiti, prava učenika izražena Deklaracijom o pravima djeteta.

Škola je **državni ideološki aparat**. To znači da vladajuća ideologija koristi školu za afirmaciju vlastitih vrijednosti. Onaj ko *vлада*, taj odlučuje o standardima i ciljevima obrazovanja, o programima i udžbenicima, o kadrovima koji će provoditi njegove interese. Interesi ideologije u prosvjeti nadređeni su prosvjetiteljskom razumu i naučnoj objektivnosti, čak i kada ih deklarativno prisvajaju.

Metodu kojom vladajuća ideologija afirmiše vlastite vrijednosti bez rasprave, neobjektivno i silom imenovaću ovdje *indoktrinacijom*.⁽¹⁾

Ideološki aparat mobilise i prisiljava svoje uposlenike na lojalnost. Motivacija se postiže nagradama i olakšicama, a prisila administrativno-birokratskim sredstvima.

pliocama, kozi i kostima. Po naredbi prvog halife Ebu-Bekra, Kur'an je sabran i zapisan u jednu zbirku koja se čuvala kod njega. Poslije njegove smrti zbirku je čuvao drugi halifa Omer, a nakon njegove smrti taj zadatak je povjeren Poslanikovoј ženi Hafsi. Za vrijeme trećeg halife Osmana iz čuvane zbirke umnoženo je više primjeraka i poslano u razne krajeve prostrane islamske države: Mekku, Basru, Kufu, Šam, Jemen i Bahrein. Jedan primjerak je halifa zadržao za sebe u Medini, pored onoga što je bio na čuvanju kod Hafse. Kur'an je temeljni izvor islama kao vjere i načina življenja svakog muslimana. On je uputa i Božiji Zakon dat ljudima. Sadrži kazivanja o drevnim narodima čija je povijest pouka za sve naraštaje. U njemu se govori o ranijim poslanicima i vjeronajavjestiteljima. Uzakonjuju se propisi koji štite život, pravdu, društveno-pravni poredak i moralni interes svakog naroda i svih pojedinaca. Iz njega pouku i uputu uzima neizmerno mnogo ljudi u svim generacijama do danas. A uz to njegov stiski izraz predstavlja vrhunsko ostvarenje poezije.

Kur'an, deta

Ideologija koja vlada u zemljama nastalim raspadom SFRJ, pa tako i u Srbiji, jeste **nacionalizam**. Za njega karakteristične vrijednosti koje afirmiše jesu: ljubav prema kolektivu (rodu) i teritoriji (nacionalnoj državi), a osim toga pobožnost i patrijarhalnost. To ne znači da on isključuje univerzalna humanistička načela, ali im pridaje manju važnost, posvećuje im manje prostora, i ne razmatra odnos partikularnih i univerzalnih vrijednosti.

Za nacionalizam kao vladajuću ideologiju važna je tzv. **nacionalna grupa predmeta**. To su istorija, geografija, maternji jezik, književnost i vjeronauka. U okviru ovih predmeta puna pažnja posvećuje se jeziku (i pismu), tradiciji (i vjeri), teritoriji, istoriji, mitovima i simbolima. Sve su to ključni faktori nacionalnog identiteta.

Književnost u okviru nacionalne grupe predmeta, po broju časova predviđenih nastavnim planovima, zauzima povlašteno/istaknuto mjesto. To ne čudi, jer jedina među svima u sebe uključuje sve navedene faktore: postoji u jeziku, tematizuje tradiciju, vjeru, istoriju i teritoriju, pamti mitove i simbole, ili ih čak i sama proizvodi. Istovremeno, za razliku od lingvistike, istorije i geografije ona

(1) *Indoktrinacija*, "promoviranje jedne određene doktrine, ideologije, nazora ili pogleda na svijet kao apsolutne istine pri čemu se ne respectira nikakva kritička diskusija valjanosti dokaza" (Harber, Clive, International Contexts for Political Education, Educational Review, (43)3: 245-256, 199, prema Berto Šalaj: *Političko obrazovanje i politička indoktrinacija*).

odbija *sveođenje* na nauku. Fikcija, mašta, proizvoljnost, koje su za nauku problem, za književnost su kvalitet.

Nabrojano dozvoljava da se formuliše sljedeće pitanje: **Kako nacionalizam danas u školskim sistemima postjugoslavenskih država koristi književnost kao sredstvo indoktrinacije?**

Da se na njega odgovori, potrebno je prethodno u školskoj praksi, vezanoj za književnost, prepoznati sljedeće nivoe odgovornosti: **zakonodavac** (koji određuje ciljeve, standarde i sl.), **kreatori nastavnih planova i programa** (koji obrazovne ciljeve apliciraju na polje književnosti), **sastavljači čitanke** (koji ciljeve i književna djela prilagođavaju učenicima, i nastavnicima), **recenzenti udžbenika** (koji isključuju vladajućoj ideologiji neprihvatljive čitanke) i **nastavnici** (koji osiguravaju da učenici postignu postavljene ciljeve).

Odgovornost nije apstraktna i ne rastvara se u hijerarhiji sistema. Na svakom nivou moguće je utvrditi ko šta čini. Jednom kad se imenuje i opiše ideologija koja upravlja sistemom nije teško pratiti kako ona te vrijednosti aplicira u nastavi i ko i kako pristaje da joj služi. Iza svakog izbora, bilo da se radi o izboru autora, djela, teksta, odlomka, likovne opreme ili interpretacije, stoji nečija odluka, i tu je odluku moguće razumjeti u odnosu prema vrijednostima koje se izborom zastupaju. U tom smislu **čitanke** se nameću kao primarna građa. (Oko čitanke se skupljaju svi učesnici u obrazovnom procesu, uključujući i same učenike.)

Drugim riječima, analizom sadržaja čitanke, s ciljem da se razumije ko sve iza tog sadržaja stoji, moguće je prepoznati indoktrinaciju kao *navođenje drugoga na nekritičko prihvatanje ideja, stavova i vrijednosti*. Interes za takvu analizu mogu imati roditelji ukoliko se protive indoktrinaciji njihove djece, građansko društvo ukoliko se protivi tome da jedna ideologija dominira njegovim školstvom, nastavnici ukoliko se žele osloboditi *diktature birokratijata*, tj. ako se protive zloupotrebi književnosti i ne žele u njoj učestvovati. Ali prije svih korist od napora da se indoktrinacija u nastavi književnosti prepozna i da se iz nje potom odstrani imaće učenici, kao uživaoci ljudskih prava proklamovanih u deklaraciji UN-a iz 1948. godine.

2. Pojam i tipovi indoktrinacije

U čitankama, ideologija prisvaja književni tekst (kao virus ćeliju) zamjenjujući komunikaciju (dvosmjernost) indoktrinacijom (jednosmjernost). Tu akciju ideologije, koja se odvija uvijek na konkretnom tekstu, i može se, kao i svaki događaj, opisati odgovorima na pitanja ko, kako, zašto, kada i gdje, nazivam ovdje **indoktrinacija**.⁽²⁾ Budući da lirska pjesma doziva jedno iskustvo a epska drugo; da su neka djela skromna i jednostavna u svojim postupcima i dostignućima, druga složena i bogata; da je o nekim djelima kritika rekla dovoljno i potrebno, a druge je prečutala i *progrešno* razumjela, ideologija u obrazovanju (u nastavi književnosti!) mora fleksibilno i dinamično koristiti raspoloživi materijal. Otuda je moguće razlikovati (za sada, na osnovu istražene građe) sedam *tipova indoktrinacije u literarnom tekstu (tiltova)*.

1. Prvi tip indoktrinacije, devijacija

(sporedno umjesto bitnog / odstupanje, **d-tilt**)

U primjerima ovog tipa najčešće se pažnja učenika (čitaoca) skreće sa bitnog na nebitno, sa sadržaja na formu, sa etike na estetiku, sa ideje djela i vrijednosti koja se zastupa na književne postupke, sa socijalnog na nacionalno, ili se univerzalne vrijednosti zanemaruju za račun partikularnih. Previđa se ironija u stavu. Naprimjer:

&

U *hrvatskoj* čitanci za prvi razred gimnazije,⁽³⁾ u jedinici koja je posvećena Bibliji (*Bog kuša Abrahama*), između ostalog, u prevodu Silvija Grubišića, stoji i ovaj dijalog: "Pruži sad Abraham ruku i uzme nož da zakolje svog sina. Uto ga zovne s neba anđeo Jahvin i poviče: "Abrahame! Abrahame!" "Evo me!" – od-

(2) U analizi 21 čitanke odobrene za upotrebu u školama u BiH, u sva tri školska nacionalna područja (srpski, hrvatski i federalni/bošnjački) svaka peta jedinica (tekst, interpretacija, bilješka o autoru, dodaci, oprema i ilustracije) sadržavala je najmanje jedan tip indoktrinacije. Ukupno, u 1334 analizirane jedinice 240 ih je trpilo pritisak ideologije. Vidi: Nenad Veličković, *Ideološka instrumentalizacija književnosti u bosanskohercegovačkim udžbenicima bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika i književnosti (na primjerima iz čitanke od petog razreda osnovne škole do četvrtog razreda srednje škole)*, doktorska disertacija odbranjena na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 16. maja 2010. godine.

(3) Grupa autora (Dinka Juričić, Majda Bekić-Vejzović, Josip Bratulić, Nevenka Košutić-Brozović, Lidija Farkaš, Šimun Musa, Darko Novaković, Milivoj Solar, Andreja Zlatar-Viočić, Mirjana Živny), *Čitanka 1*, Mostar 2005.

govori on. "Ne spuštaj ruku na dječaka – reče – niti mu što čini! Sad, evo, znam da se Boga bojiš, jer nisi uskratio ni sina svog, jedinca svog."

Junak priče je fanatik spreman i odlučan da zakolje dijete. Priča afirmiše poslušnost, pobožnost, i spremnost da se ubija i žrtvuje sebe i drugog za vrijednosti kolektiva, u ovom slučaju za vjeru i u ime vjere. Odanost bogu je iznad prava na život. (Zbog ovog poremećaja vrijednosti, u kojem je parcijalno i posebno važnije od opšteg i čovječanskog, religija jeste temeljna odlika kolektivnog identiteta, a ponegdje, kao na Balkanu, ona je presudujuća u razgraničenju.)

U interpretaciji autori ne osvješćuju ovaj problem, nego ističu vjeru kao kvalitet sam po sebi: "Abraham je u cijelom Starom zavjetu simbol potpune i predane vjere u Boga. Veličina njegove vjere iskazana je u ovoj epizodi pričom o kušnji. Promotri kako je oblikovana priča. Uoči dramatičnosti događaja. Zaključi na temelju znanja o Abrahamovu životu zašto je ova žrtva višestruko tragična. Što zapanjuje u opisima Abrahamova ponašanja, njegovim postupcima i razgovoru sa sinom? Obrati pozornost na jednostavnost izražavanja. Koja se jednostavna i velika vjerska istina krije iza simboličkim smislom bogatih rečenica?"

Ocjenom opisa kao zapanjujućih autori sugerišu učenicima vlastiti utisak, koji međutim ne razjasne. Zaista, što zapanjuje? Hladnoća kojom Abraham laže? Ili fanatična pouzdanost u pravo i potrebu da se zakolje sin, tajeći tu maloumnu odluku dječakovoj majci?

Književno djelo, pa bila to i Biblija (bio to bilo koji sveti tekst), razumijevati se i tumačiti u školi može samo na jedan i uvijek isti način: ako priča priču, i u nju uvodi likove, o postupcima i motivaciji tih likova postavljaju se pitanja, i oni se razumiju prema doprinosu konačnom smislu djela. Nema opravdanja da se Abraham poštedi takvih pitanja, osim u sistemu vrijednosti u kojem je laž opravdana višim ciljem, a taj viši cilj je vjera kao temelj nacionalnog identiteta.

&

Još jedan primjer skretanja pažnje na nebitno nuđi srpska čitanka za prvi razred gimnazije(4); u komentaru na odlomak iz Teodosijevog *Žitija sv. Save*, kaže se da je Teodosije "preradio Domentijanovu biografiju o sv. Savi. On je to učinio vjerovatno po nalogu viših crkvenih vlasti zbog toga što su se u njoj nalazili podaci o papinome krunisanju Stefana za kralja i miroljubiv stav prema katoličkoj crkvi, a koje pravosla-

ona crkva nije mogla prihvatiti poslije propasti latin-skog carstva 1261. god."

U interpretaciji se na ovu važnu i tačnu primjedbdu, koja je objektivna činjenica prošlosti (i kao takva predmet istorijske nauke) sastavljači više ne vraćaju. Umjesto toga, učenici se pozivaju da "potkrijepi činjenicama da je Teodosije najbolji srpski biograf i stilista".

Dakle, najbolji je biograf onaj koji ispunjava zahtjeve viših crkvenih vlasti i prerađuje tuđe biografije prema njihovim interesima.(5)

Ovo svakako nije način da se razvije kritičko mišljenje, ali jeste način da se književnost upotrijebi kao instrument ideologije. Učenici ne mogu odgovoriti na poziv sastavljača, jer nemaju kompetencije; raspravljati o Teodosiju kao najboljem biografu i stilisti može samo onaj ko poznaje sve biografe i stiliste, a učenici to nisu. Poziv njima upućen nije iskren, njegova je namjera da potvrdi, bez provjere i dokaza, vrijednost izabranog autora.

&

U hrvatskoj čitanci za treći razred(6) predstavlja se učenicima roman Ksavera Šandora Gjalskog *U noći*. U odlomku iz romana daje se scena s pravnog fakulteta, u kojoj studenti vode političku raspravu. Kad studenti Srbi zbog neslaganja napuste skup, jedan od hrvatskih patriota izjavljuje: "Jedino stoga se događa da nam se usuđuje svatko koji se ovamo doklati vrijeđati hrvatsko ime, hrvatski narod, kako danas doživjeste od onoga ciganceta. Smijali ste se, a morali ste ga na mjestu prošibati za drzovitost i opakost što se usuđuje, nahranjen kruhom niklim na hrvatskoj grudi i boraveći u srcu Hrvatske, ipak vrijeđati Hrvate. (...) Dakle, i vas to boli? Ma molim vas, kaže da nema s Hrvatima ništa solidarno, a što je on nego Hrvat? – Kad su mu djedovi pobjegli ovamo, a Hrvati jedini dali im utočišta, onda smo bili dobri! Drago mi je da ste istoga mnijenja."

U obradi djela učenici se pozivaju: "Izaberi tvrdnju koja ti se čini točnom i potkrijepi je primjerima iz romana."

Sastavljači se ne ograđuju od izjava u odlomku njihovim izborom uvrštenom u čitanku. Naprotiv,

(4) 153/ Teodosije, *Žitije sv. Save*

(5) O tim interesima više u: *Čivot i djelo*, u knjizi *Dijagnoza – patriotizam*, Fabrika knjiga, Beograd, 2010, str. 79-111.

(6) Dinka Juričić, Majda Đekić-Vejzović, Lidija Farkaš, Nevenka Košutić-Brozović, Šimun Musa, Joža Skok, Miroslav Šicel, Andrea Zlatar, Mirjana Živny, *Čitanka 3*, Zagreb 2001.

učenike navode na zaključak da na hrvatskom tlu niče hrvatski kruh, da se vrijeđati Hrvati na tom tlu ne mogu, a da se vrijeđati drugi (Srbi, Cigani) smiju, da postoji nekakvo tlo koje je *hrvatsko*, a na koje su drugi (Srbi) pribjegli.

Umjesto da se o ovim stavovima, jasno izdvojenim iz teksta, postave jasna pitanja, i dovede ih se u kontekst nastave koja ima jasne stavove prema ljudskim pravima i univerzalnim vrijednostima, kao potvrda valjanosti svega izrečenog prilaže se Krležina tvrdnja da je Gjalški "*podigao zavjesu nad bezizlaznom bijedom besperspektivne hrvatske stvarnosti.*"

Ovaj Krležin sud nije ni na kakav način vezan s pravaškim smislom odabranog odlomka. Sastavljači su na ovaj način zloupotrijebili Krležin autoritet da bi cijeloj konstrukciji dali veću težinu.

&

U *federalnoj/bošnjačkoj* čitanci za prvi razred(7), opisujući svetu knjigu muslimana *Kur'an*, sastavljač kaže: "*Uzakonjuju se propisi koji štite život, pravdu, društveno-pravni poredak i moralni interes svakog naroda i svih pojedinaca. Iz njega pouku i uputu uzima neizmjereno mnogo ljudi u svim generacijama do danas. A uz to njegov stilski izraz predstavlja vrhunsko ostvarenje poezije.*"

Stilski izraz *Kur'ana* nije *vrhunsko* ostvarenje poezije u dijelovima koji *uzakonjuju propise*. (Upravo bi ideološko pregnuće bilo pokušati povezati pravo i poeziju, spjevati ustav.) Pod pretpostavkom da je Korkutov prevod *Kur'ana* sačuvao poetičnost originala, nije jasno zašto bi sura LXXV – Kad se pogled od straha ukoči

i Mjesec pomrači

i Sunce i Mjesec spoje –

– "*sa književnog stanovišta posjedovala visoku mjeru univerzalne poezije*". Čime se određuje visina mjere univerzalne poezije?

Velika slova upućuju učenike da (prema važećem pravopisu) Sunce i Mjesec dožive kao nebeska tijela, a ne kao metafore dana i noći. Šta se to sa Zemljinim satelitom dešava, zbog čega je bilo neophodno u dva uzastopna stiha dva puta ga pomenuti? Da li je i zašto to bolje od, recimo: *Kad se pogled od straha ukoči i Mjesec pomrači, i spoji sa Suncem?* Sastavljač podrazumijeva ono što rodne studije osporavaju: da svete knjige, a među njima sveta knjiga muslimana, štite pravdu i moralni interes svakog pojedinca *jednako*. Spolna diskriminacija *uzakonjena* u svetim knjigama teško se može

prikazati kao pravedna, ali se uopšte rasprava o tome ovdje izbjegava.

2. drugi tip indoktrinacije, insinucija

(sugestija umjesto stava, *podmetanje, i-tilt*)

U obradi tekstova izriču se nejasni stavovi, ne razjašnjava se metod, činjenice se tumače i povezuju proizvoljno, logika se ne primjenjuje, završava se u nedorečenosti. Stav zamjenjuje aluzija. Potiču se osjećanja umjesto da se angažuje razum. Ideologiji se pribavlja saglasnost o vrijednostima a bez propitivanja, argumentacije, kritike.

&

U *bošnjačkoj* čitanci za četvrti razred gimnazije(8), nakon nekoliko pjevanja iz poeme *Jama* Ivana Gorana Kovačića, interpretacija se vodi ka raspravi o jeziku i umjetnosti. Potom se poenta pjesme problematizuje: "*Neki kritičari tvrde da glorifikacija novog života, osvete i slobode u posljednjem pjevanju predstavlja programski danak historijskoj situaciji i ideologiji te da donekle odudara od univerzalnih simbola datih kroz opreke svjetla i tame, dobra i zla, zločinačkog sadizma i patnje nevinih žrtava, straha i herojstva, očaja i vjere, smrti i života u prethodnim pjevanjima. Kakav je tvoj stav o tome?*"

Koji kritičari? Kojoj ideologiji posljednje pjevanje predstavlja danak? Kako učenik može imati stav o nečemu što mu nije predstavljeno jasno? Kakva je to historijska situacija? Jesu li sadistički zločini opisani u poemi univerzalni simboli ili su historijske činjenice? Jesu li nevine žrtve izmišljene, ili su neki ljudi u 2. svjetskom ratu zaista ubijani i bacani u jame? Umjesto da istakne književni angažman kao kvalitet, kao način da se iskaže i etički a ne samo estetički stav, sastavljač čitanke ovako postavljenim pitanjem prikriveno polemizuje s jugoslavenstvom i komunizmom. Međutim, pozicija s koje ulazi u tu polemiku također nije pozicija zastupanja univerzalnih vrijednosti, kao što želi predstaviti, jer etičnost nije u deklarativnosti nego u konkretnosti. Svrha moralnog odgoja upravo i jeste u tome da se prema ideologijama ne određuje papagajski, nakon što se dovoljno mnogo puta za njih reklo da jesu ili nisu *dobre*, nego prosuđivanjem njihovog djelovanja ili posljedica njihovog djelovanja.

(7) Zdenko Lešić, *Čitanka 1*, za prvi razred gimnazije, Sarajevo 2005.

(8) Vedad Spahić, *Čitanka za četvrti razred gimnazije*, Sarajevo 2004.

Narod hrvatski imade u svojoj zemlji toliko rijeka. Kad bi se te rijeke uredile onim novcima hrvatskim koje tudinac troši za se, koliki bi se prejeftini putevi trgovini otvorili!

Narod hrvatski imade more! More Jadransko, tako reći na vratima Istoka. More je vez i put trgovine sa cijelim svijetom. Kako cvatjahu Mletci, kako Dubrovnik, slobodu imajući i brodeći i trgujući!

U naroda hrvatskog, što je drugdje prerijetko, vjenčalo se junaštvo s umom. Srce jako, um bistar. Čini Hrvata u prošlosti prejasno pokazuju tu istinu."

Kao pravaški ideolog u predgovoru svojih *Pisama Madžarolacah* zalaze se za realizam u književnosti. JOSIP EUGEN TOMIĆ (1843. – 1906.), javio se u književnosti zbirkom pjesama *Lejlinke* (1865.). Mnogo je važniji kao pripovjedač i dramski pisac u osamdesetim godinama. Tada piše svoje povijesne romane *Zmaj od Bosne* (1879.), *Kapetanova kći* (1884.), i *Emin-agina ljubav* (1888.). Najvrjednije Tomićevo djelo je društveni roman *Melita* (1899.). Dovršio je i Šenoin roman „Kletva“.

ŠENOINA POJAVA

Cijelom je tom razdoblju pečat dao August Šenoa, u čijoj su sjeni doslovno ostali svi njegovi suvremenici: i pjesnici, i prozaiisti, i kritičari.

Žurnalist, feljtonist, urednik, pripovjedač, romanopisac, dramski pisac i iznad svega gloriifikator Zagreba, August Šenoa (1838. – 1881.) otvara u punom smislu te riječi novu eru u hrvatskoj književnosti; kao što je bez ilirizma nezamisliv početak zajedničkog i jedinstvenog puta hrvatske literature, jer nam je ostavio temeljni preduvjet za daljnji razvoj – zajednički književni jezik i pravopis – tako je i pojava Šenoae označila potpuni prodor hrvatske umjetnosti riječi u široke čitalačke mase kao i oformljenje prvoga estetskog književnog kanona u hrvatskoj literaturi.

Raspešje, Hrvovjev misal

Razmisli

- Koja temeljna pitanja ljudske egzistencije čine poetski sadržaj pjesme?
- Istraži i protumači pjesnikovu viziju čovjekova mučnog hoda kroz prošla tisućljeća.
- Kakva su pjesnikova viđenja budućnosti prema kojoj kroči ljudstvo? Kamo čovjek, prema pjesnikovom mišljenju, neće nikada stići? Što neće nikada doseći? Čime pjesnik potvrđuje svoj pesimizam?
- Protumači pjesnikovu kritičnost prema čovjekovim zabludama i pokaži na primjerima raspon ljudskih grijeha koje Kranjčević podržava kritici.
- Kakva je pjesnikova vizija Kristove žrtve? Koje mučne dvojbe i tjeskobe proživjaju njegovo viđenje čovjekova odnosa prema golgotskoj patnji?
- Pronađi poetske slike u kojima osobito dolazi do izražaja pjesnikov humanizam.
- Kakvim se značenjima obogaćuje naslov u kontekstu pjesme? U što se, prema pjesničkoj viziji, simbolički preobražava Kristova muka i patnja?

Pokušaj

➤ Nađi i protumači temu: Nisam razumio žrtvu svojih

JEROTLJE: Otvorio, naravno.

ANĐA: Bolje da nisi; bolje, bogami, nego ovako što mi prisjede; I kako ću joj reći da si joj otvorio pismo?

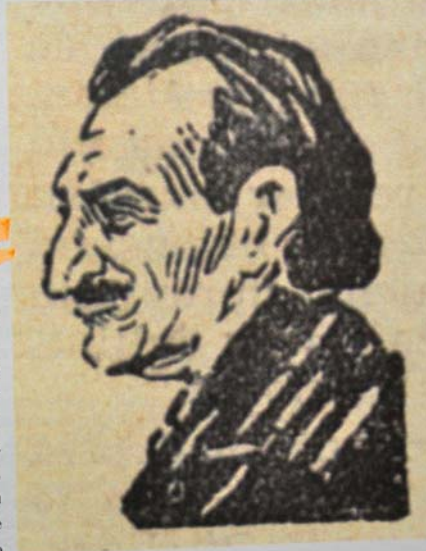
JEROTLJE: Eto ti sad! Čudo božje! Otvorao sam ja pisma malo veće gospode, pa neću Đokino.

ANĐA: Otvorao si, al' si zbog toga i službu izgubio.

JEROTLJE: Izgubio, pa šta? Posjedio malo, toliko da se zaboravi, pa poslije opet dobij službu.

ANĐA: Pa jeste, al' nemoj sad opet otvarati pisma.

JEROTLJE: Moram! Nije što hoću, nego moram. Znaš kako je to, ostane čovjeku u krvi. Ima ljudi koji vole tude pile, ima koji vole tudu ženu, a ja volim tuda pisma. U mojim je rukama, gledam ga, a ne znam što u njemu piše. Ne mogu izdržati, to ti je. Slade je meni pročitati tude pismo nego

Karikatura Branislava Nušića

Prisudi

- Izaberi tvrdnju koja ti se čini točnom i potkrijepi je primjerima iz romana.
- Likovi romana *U noći* uvjerljivi su i životni.
- Likovi romana *U noći* samo su personificirane ideje pravaštva i narodnjaštva.

Za samostalno istraživanje

- Tema: Gjalski – hrvatski Turgenjev
- (Miroslav Kiteža: Naivan kao realist, kroničar i kompozitor, još u početku teške borbe s raznovrsnim smetnjama dilantizma, Gjalski je Turgenjeva prozvao svojim svakidašnjim pratiocem u duhu, kraljem novele, koji je divinatorno, savršeno i majstorski umio da oživi ruske domove i rusku gospodu grofove i veleposjednike. U turgenjevskoj poetizaciji hrvatskog feudalnog života, Gjalski je otkrio svoj uzor. Uvjeran da piše varijacije na turgenjevske teme, on je samoga sebe smatrao idiličnim piscem, a zapravo je podigao zavjesu nad bezizlaznom bijedom besperspektivne hrvatske stvarnosti.)

MATOŠ

Zaključci

- Zašto je, prema Matošu, svaka prava umjetnost nacionalna?
- Kakav je, prema njegovu viđenju, odnos sadržaja i forme u književnom djelu? Što je bitno?

Protumači

- Kakvog umjetnika naziva Matoš velikim umjetnikom?
- Što Matoš smatra nužnim za stvaranje slobodne, nacionalne umjetnosti?

Teme za eseje

1. Boja i zvuk u Matoševom stvaralaštvu – način doživljavanja pojave stvarnosti
2. Simbolika cvijeta u Matoševoj poeziji i prozi
3. Krajolik kao samostalna literarna tema u Matoševu djelu
4. Krajolik – stanje duše (o Matoševoj poeziji i prozi)
5. Matoš – Baudelaire, veze i utjecaji
6. Moj Matoš
7. Od Baudelairea do Matoša.

KRITIČARI O MATOŠU:

Riječ koja ogoljena do svoje pjesničke srži ne poznaje diobe na rodove, koja ili pokreće svijetove ili je simulirana fraza. Upravo zato beletristika se u Matoševu opusu po diktatu njegova književnog temperamenta prelijeva, prividno hirovito, čas u čistu liriku, čas u kritičku opservaciju, čas u polemičku kletvu: čitav njegov opus, koji sadrži dvadesetak omašnih knjiga, svojevrsni je uzbudljiv esej čija originalnost, pa i značajnost za našu književnost, ne leži toliko u njegovim poglavljima, ma kako ona efektna bila, koliko u cjelini.

Marijan Matković (Antun Gustav Matoš, PSHK, knj. 64, 1967.)

Naturalizam svoje nauke... Kosor, Ogrizović).

POVIJESNE, GOSPODARSKE I POLITIČKE PRILIKE

Društvene i političke prilike od osamdesetih godina do kraja stoljeća osobito su složene i zaoštre...

Na razvoj hrvatske književnosti u tima politički složena osamdesetih godinama, na njezino usmjerenje prema realizmu, presudnu je i izravnu ulogu imala Stranka prava s Antom Starčevićem na čelu.

Janковић Стојан и Смиљанић Илија су ускоци. Живјели су у Равним Котарима. Одатле су упадали на простор који су држали Турци и нападали Турке.

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

- 1) Који је догађај обрађен у pjesми Ропство Јанковић Стојана?
2) Како се путајући мотив у савјетској књижевности муж на свадби своје супруге укљопио у структуру те pjesме?
3) Исти је мотив и у Хомеровој Одисеји. Али тамо Одисеј, главни јунак епа, убија просце, а у овој pjesми Стојан даје своју сестру просцима. Шта у томе чини Стојана племенитијим од античког јунака Одисеја?
4) У Одисеји Пенелопа не препознаје Одисеја и поред очигледних доказа, а Стојана препознаје његова љуба чак само по алузији. Шта то показује кад је у питању љубав између Стојана и његове љубе?

194

Светом Сави припадају посебне заслуге као организатору Српске цркве, духовног живота српског народа и његове коначне хришћанизације, иако су Срби знатно раније примили хришћанство.

Убрзо после рукоположења за архиепископа Свети Сава је започео да ради на једном великом правном и канонском зборнику који се зове „Номоканон“ (на грчком: номос - светован закон, канон - црквени закон) који је у народу познат као „Крмчија“ (од крманити - управљати).

У том „Номоканону“ или „Крмчији“ он говори о такозваној симфонији између духовне и световне власти. Он је на духовном плану увео српски народ и српску културу на прави начин у источноправославну византијску вишенационалну заједницу.

Ђорђе Трифуновић

Свети Сава је започео да ради на савјетском правном зборнику који се зове „Номоканон“ (на грчком: номос - светован закон, канон - црквени закон) који је у народу познат као „Крмчија“ (од крманити - управљати).

НАРОДНА (УСМЕНА) КЊИЖЕВНОСТ

Филип Витезић - СЛАСИТИ ПЈЕВАЧ КОЈИ ЈЕ СВЕ ВИДИО

KSAVER ŠANDOR GALSKI

rodoljubi. Do vraga, vi našinci! Ne zaslužujete ni da nosite ime hrvatsko, za koje su djedovi naši more krvi protili, koje bijaše časno i uvaženo pred stolicom papinom, pred prijestoljem najmoćnijega kralja francuskoga i na divanu sultana turskih!

Smjeli govornik bio bi zacijelo zlo prošao da nije Hojkić u posljednji čas sve sile svoga moćnoga grla i nezatajivog ugleda napeo da zapriječi svaku sablazan.

Dovani Bokačo

DEKAMERON

Dovani Bokačo je napisao Dekameron između 1348. i 1353. god. Zbirka sadrži st prozних priča uzetih iz različitih izvora.

Dekameron ima okvirnu priču. U njoj se opisuje kuga u Firenci 1348. Da bi se spa sedam dama i tri mladića povlače se na svoja imanja u okolini grada i tu svako od njih pr priču svakog dana. Tako je za deset dana (tj. dekameron) nastalo stotinu priča.

Predmet je Dekameraona slobodna ljubav u okviru strogih moralnih normi.

SIMONA I PASKVINO*

U Firenci je, dakle, živjela jedna veoma lepa i prema svome staležu veoc devojka, Simona po imenu, kći siromašnog oca. Premda je ona nasušni zaradivati svojim rukama kao prelja, ipak nije bila toliko bedna duha da se usuditi da u svoje srce primi Amora, koji je, služeći se ljupkim ophođenjem rečima čilog mladića, nimalo boljeg stanja nego što je bilo njeno, dugo vrel iao da dobije pristup u njega i koji je od svoqa majstora, tkača, donosio v

&

U hrvatskoj čitanci za treći razred(9), upoznavajući *trećake* s periodom romantizma, sastavljači vele: "Ljudevit Gaj – glavni ideolog ilirskog pokreta – nije imao nikakvih književnih pretenzija. On je neprestano imao na umu isključivo političke ciljeve, na samom početku s naivnom i iluzionističkom idejom o mogućnosti južnoslavenskog političkog zajedništva, što je bilo i razlogom da sam pokret nazove "neutralnim" imenom – ilirskim (uvjeren da su Hrvati izravni potomci Ilira!) kako bi njime obuhvatio i ostale južnoslovenske narode. Ubrzo će, međutim, i sam uvidjeti nerealnost svoje ideje: (...) Početak silazne putanje Gajeve političke i društvene karijere upravo zbog njegove upornosti u obrani južnoslavenskog koncepta i podvrgavanja svega, pa i literature..."

Sastavljači insinuiraju: učenicima ne može biti jasno zašto bi bila naivna i iluzionistička ideja o političkom zajedništvu južnih Slovena. (Iluzionistička ideja praktično je trajala 70 godina!) Kako je uostalom Gaj ubrzo uvidio nerealnost svoje ideje a istovremeno ostao uporan u njejoj obrani?

Sastavljači nastoje bez objašnjenja i argumenata (bez kritičke rasprave) odbaciti politički koncept neprihvatljiv hrvatskom nacionalizmu. Ideja ilirskog pokreta i jugoslovenstva kompleksnija je od paušalnih ocjena iznesenih u čitanci.

&

U srpskoj čitanci za prvi razred(10) na početku poglavlja posvećenog baroknoj književnosti kao primjer baroknog stila u slikarstvu navodi se Mikelandelov *Strašni sud*, a u čitanci se daje reprodukcija ilustracije iz pravoslavnog spisa, uz napomenu: *Prizrensko jevanđelje na pergamentu (izgorjelo 1941)*. Kako je i zašto izgorjelo? Kakve veze to ima s barokom? Motivi sastavljača postaju jasniji kad se ilustracija poveže s pitanjem učenicima, a u vezi s interpretacijom osmog pjevanja Gundulićevog *Osmana*: "Pročitajte cijelo osmo pjevanje *Osmana* i utvrdite kakvo je gledanje I. Gundulića na sudbinu srpskog naroda."

3. treći tip indoktrinacije, redukcija

posebno umjesto opšteg / svođenje, r-tilt

Zaključuje se na malom i pogodnom uzorku, i iz tog uzorka se proizvoljno uopštava. Namjerno se ne sagledava cjelina, ne ispituju se svi mogući aspekti, ne angažuje se kritička svijest. Ističu se vlastite vrijednosti. Objektivna i stručna analiza posuđuje svoj legitimitet zaključcima koji su izvedeni na selektivnom uzorku.

&

Dekameron je zbirka priča koja podriva srednjovjekovnu dominaciju religije u mnogim aspektima javnog života. Veći dio od stotinu priča slobodno govori o seksualnosti, ismijava licemjernost kaluđera, oslobađa jezik, uvodi narodni govor u književnost. Čime je motivisana odluka sastavljača da u srpsku čitanku za prvi razred gimnazije(11) uvrste jednu od onih koje se završavaju tragično, i koja nema sve pomenute renesansne odlike? Mogući razlog je nespremnost da se problematizuju teme dvoletnosti klera i trijumf seksualnosti.

&

Interpretacija *Ropstvo Janković Stojana*, u srpskoj čitanci za prvi razred(12) se završava pitanjima: "3. Isti je motiv u Homerovoj Odiseji. Ali tamo Odisej, glavni junak, ubija prosce, a u ovoj pjesmi Stojan daje svoju sestru proscima. Šta u tome čini Stojana plemenitijim od antičkog junaka Odiseja. 4. U Odiseji Penelopa ne prepoznaje Odiseja i pored očiglednih dokaza, a Stojana prepoznaje njegova ljuba čak samo po aluziji. Šta to pokazuje kad je u pitanju ljubav između Stojana i njegove ljube?"

Jedino što se na ovako postavljeno pitanje može odgovoriti jeste da Stojanova ljuba više voli Stojana nego Penelopa Odiseja. Iz cjelokupne helenske književnosti u čitanku je uvršten samo jedan odlomak iz *Ilijade*; iz srpskog usmenog pjesništva tri-deset tekstova; iz srednjovjekovnog šest. (sic!)

Učenici ne znaju zašto Penelopa ne prepoznaje Odiseja. Ne znaju ni da ga služavka prepoznaje, bez ikakve aluzije. Znači li to da je ljubav služavke veća od ljubavi Jankovičke?

Penelopini prosoci ponašaju se osiono, divljaju po Odisejevom domu, i Odisejeva je osveta time dobro motivisana. Prosci Stojanove ljube ne daju povoda za osvetu. Radi se o istom književnom motivu, ali u drugim fabulama. Stojanova Ljuba je isprošena, i Stojanova porodica je na svadbu pristala, jer se Stojanu više ne nada. Penelopina ljubav je u tom smislu postojanija od Jankovičkine.

Sastavljači prepoznaju istovjetnost motiva, ali ne koriste to *otkriće* da bi učenicima objasnili kako i

(9) Dinka Juričić, Majda Đekić-Vejzović, Lidija Farkaš, Nevenka Košutić-Brozović, Šimun Musa, Joža Skok, Miroslav Šicel, Andrea Zlatar, Mirjana Živny, Čitanka 3, Zagreb 2001.

(10) Vuk Milatović, Branko Savić, Čitanka za prvi razred gimnazije, Istočno Sarajevo, 2005.

(11) Isto.

(12) isto.

zašto motivi *putuju* kroz prostor i vrijeme, kako se uvezuju i mijenjaju prema okolnostima. Umjesto toga, oni primjer koriste da hrišćansku, pravoslavnu, srpsku etiku, oličenu u njenom epskom junaku, predstave kao superiornu nad antičkom i paganskom. Izborom drugih odlomaka, npr. Hektorovog oproštaja od Andromahe i scene u kojoj Marko Kraljević sestri Leke kapetana odsijeca ruku i vadi oči, ova se teza o plemenitosti srpskih junaka ne bi dala lako izvesti.

Prikazati *srpsku* epsku patrijarhalnu prošlost moralno superiornom interes je i jedan od obrazovnih ciljeva srpskog nacionalizma u obrazovanju. Dozvoljeno je, opravdano i razumljivo to činiti ružeći i umanjujući druge.

&

U *hrvatskoj* čitanci za treći razred gimnazije(13) iz opusa A.G. Matoša daje se odlomak iz teksta *Umjetnost i nacionalizam*: “Baš zbog toga što *svaka prvoklasna umjetnina, produkt uvijek narodan, može postati međunarodnim dobrom, nacionalizam umjetnički (nasuprot nacionalizmu političkom) nije negacija tuđih vrijednosti. Naprotiv. Baš bogatstvo i raznolikost narodnih posebnih kultura je pogodba za veliku simfoniju sveopćeg međunarodnog napretka. Danas je Evropa kulturnija no u doba kad joj se nametaše po jedan jezik i jedan stil. Kako je svaki narod žica na glasnoj liri humaniteta, svaki predstavnik posebne narodne duše je već time ujedno reprezentant čovječanstva. (Moliere, Dante, Goethe, veliki pjesnici i umjetnici su nosioci genija svoje rase i samo kao takvi narodni kristalizovani duhovi mogahu postati sojetionici humaniteta. (...) Naš narod umjetničkim darom jedan od prvih u Evropi, nadaren je u najvećoj mjeri talentom pjesničkim, muzikalnim i plastičnim, u umjetnosti kunatori i kuburi, jer mu je u životnoj opasnosti sam njegov jezik i narodni život. U takvim užasnim prilikama treba da je svaki Hrvat, dakle i svaki umjetnik, branilac časti i sudbine svoje domovine, jer samo oslobođena otadžbina može biti pogodba za slobodnu narodnu umjetnost. Interes slobodne umjetnosti hrvatske nameće dakle svakom našem umjetniku patriotizam kao prvu i najsvetiju dužnost, a opominje li naša kritika umjetnike na tu dužnost nad dužnostima, ne griješi proti načelima slobodne umjetnosti, već ih – naprotiv – brani.”*

Matoš razdvaja nacionalizam politički i umjetnički, što je mistifikacija. Nacionalizam je ideologija, i kao takva skup određenih vrijednosti. Te su vrijednosti konstante, bile one izrečene u političkom govoru ili u literarnom eseju. Politički nacionali-

zam i umjetnički nacionalizam su ništa više i ništa manje nego – nacionalizam. Matošu je dozvoljeno da podrazumijeva (ali čitanci nije) da je prvoklasna umjetnina *produkt uvijek narodni*. Čiji je produkt pjesma kojoj ne znamo autora, a pjeva se u više naroda i na više jezika?(14) Čija je Hasanaginica?

Matoš ovdje jasno izjednačava narod i naciju. Čije su umjetnine nastale u prednacionalnoj historiji? Kome pripadaju crteži u Altamiri? Čije su slike Van Gogove? Matoš pojedinca ne vidi izvan pripadanja naciji, pa je logično da ni na umjetničko djelo ne gleda drugačije; i ono pripada naciji, jer pripada umjetniku koji također pripada naciji. Međutim, o prirodi tog pripadanja Matoš ne kaže ništa, jer se o tome ne može govoriti racionalno. Kako se i čemu pripada, nacionalizam ne objavljuje.

Matoš poziva umjetnike na patriotizam, on traži da vole ili osjećaju Hrvatsvo “*jer samo oslobođena otadžbina može biti pogodba za slobodnu narodnu umjetnost*”. Drugim riječima, Hrvatska koja nije oslobođena nije pogodna za slobodnu umjetnost. Iz perspektive sastavljača čitanki koji ne spore Matoševo uvjerenje, NDH je bila pogodnija od SFRJ, čak i kad se zna da je Miroslav Krleža u prvij bio u nekoj vrsti kućnog pritvora, Ivan Meštrović u zatvoru, Antun Barac i Grga Novak u koncentracionom logoru. Cesarec, Keršovani, Prica strijeljani, a napustili je da bi otišli u partizane Goran, Nazor, Kaštelan. Ništa od onog što se pisalo u okviru Austro-Ugarske, pa ništa ni od onog što je pisao Matoš, nije dobro, jer je stvarano u *nacionalnoj neslobodi*?

Ili NDH nije bila slobodna? Ovakvim pitanjima, kakva implicira Matoševa ideja o patriotizmu kao preduslovu za umjetnost, čitanka se ne bavi.

Sastavljači ne sumnjaju u Matoševe stavove, nego pitaju učenike: “*Zašto je, prema Matošu, svaka prava umjetnost nacionalna? Kakvog umjetnika Matoš naziva velikim umjetnikom? Što Matoš smatra nužnim za stvaranje slobodne, nacionalne umjetnosti?*”

(13) Dinka Juričić, Majda Đekić-Vejzović, Lidija Farkaš, Nevenka Košutić-Brozović, Šimun Musa, Joža Skok, Miroslav Šicel, Andrea Zlatar, Mirjana Živny, Čitanka 3, Zagreb 2001.

(14) O tome govori film *Cia e tazi pesen?* Adelee Peeve. Nastojeći da sazna porijeklo jedne narodne pjesme, autorica obilazi balkanske zemlje – Grčku, Makedoniju, Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Bugarsku i Tursku, i svugdje nalazi *čvrste* dokaze da je pjesma *domaća*.

Na ovaj način nacionalizam, pronalazeći u opusima svojih pisaca odgovarajuće iskaze, utvrđuje svoje vrijednosti.

4. Četvrti tip indoktrinacije, mistifikacija

izmišljeno umjesto stvarnog / obmanjivanje, **m-tilt** Književnost umjesto istorije. Stvarnost se prikazuje pogrešno, i laž se proizvodi u istinu. Tlapnja postaje opipljiva. Subjektivnost se prerađuje u objektivnost!! Predmet je ono čega nema, ali što se stvorilo i što se treba održati. Književnost se konstituiše kao alternativna (etnička) istorija. Retorika zamjenjuje logiku; korisne su fraze i dvosmislenosti. Umjesto termina metafore. (Ovaj mehanizam u tom smislu je instrument ideologije infiltrirane u nauku. Teorija koja ne objašnjava pojave nego ih imenuje, terminološki uređuje umjesto da ih razumije, primjer je mistifikacije.)

&

U srpsku čitanku za treći razred uvrštena je pjesma *Plava grobnica* Milutina Bojića. U interpretaciji stoji, između ostalog, sljedeće: "Koji je tragični istorijski čin bio pjesnikova inspiracija? Koja osjećanja pjesnik izražava? Kako ih izražava? Ko su vaskrsl svjedoci ovog neviđenog čina, što su na carskim galijama doplovili da prisustvuju opelu? Šta je ove starinske junake probudilo iz vječnog mira? Kako se prema mrtvim četaima palim na morsko dno odnose: more, podvodni svijet i cijela priroda? Kakvo značenje za buduća pokoljenja pjesnik pridaje ovom groblju bez imena i oznaka, bez raka i vijenuca? Kakav smisao njihovoj obezvrijeđenoj smrti daju nove generacije čiji borbeni duh dopire do njihovog sluha kroz muklu tišinu svečanog opela? (...) Razmislite, pored potresnog istorijskog događaja (od januara do marta 1916. preko 5000 srpskih vojnika, iznemoglih i oboljelih od tifusa, koji su odstupali preko Albanije, zbog kamenitog zemljišta nije sahranjivano, nego je potapano u Krfski zaliv), koliko je Bojićeva pjesma *Plava grobnica* doprinijela da i danas kroz Krfski kanal, u znak pijeteta, svi brodovi plove usporeno, a naši i sa spuštenom zastavom i piskom sirene?"

Intepretacija sugerise, velikim brojem riječi čije je značenje u vezi s crkvenim obredom, religioznu i mističnu atmosferu. Istovremeno ne razjašnjava nejasnoće kojih je u pjesmi nekoliko: šta znači pjesnikov zahtjev da carske galije sputaju krme? Kako se krma sputava? (Vjerovatno misli na motore, koji bi se trebali ugasiti, da *gaze mirnim hodom*, ali galije nemaju motor. Na kakve rake se misli ("I doći će nova i velika smena da dom sjaja stvara na gomili

raka") kad raka pod morem nema? Kako se opelo može služiti bez riječi?

Sastavljači umjesto da racionalno analiziraju pjesmu padaju u zanos, pa postavljaju pitanje "Kakav smisao njihovoj obezvrijeđenoj smrti daju nove generacije čiji borbeni duh dopire do njihovog sluha kroz muklu tišinu svečanog opela?" Kako, međutim, duh dopire do sluha?

Iz zaključnog pitanja nije jasno zašto se odstupa, u kakvoj vezi je Albanija s Krfskim zalivom, gdje je tačno to *kamenito zemljište*? To sastavljačima nije ni važno, jer je interpretacija usmjerena na drugu stranu; na čitanje poezije kao *oduhovljene* istorije. Ta bi istorija bila neka suštastvena istorija, oslobođena činjenica, istorija u kojoj se mistično spajaju pokoljenja po nekoj logici koja je dublja od prirodnih i društvenih zakonitosti.

&

U srpskoj čitanci za prvi razred u okviru srednjovjekovne književnosti predstavlja se učenicima Siluan, *Slovom o Savi*. Uz tekst, a nakon *interpretacije*, daje se zadatak: "Obavijestite se o zaslugama Svetog Save za vjeru i kulturu." Dalje se u dužem odlomku citira Đorđe Trifunović: "Sveti Sava (1175-1235), u stvari Rastko Nemanjić, najmlađi sin velikog župana Stefana Nemanje. Kao mladić..." (...) "Sveti Sava postaje oličenje nacionalnog bića srpskog naroda" (...) "U tom 'nomokanonu' ili 'Krmčiji' on govori o takozvanoj simfoniji između duhovne i svetovne vlasti. On je na duhovnom planu uveo srpski narod i srpsku kulturu na pravi način u istočnopravoslavnu vizantijsku višenacionalnu zajednicu."

Interpretacija, zajedno s izabranim citatom, ignoriše političke motive Savinog djelovanja. (Šta bi to bio *pravi način* uvođenja jednog naroda i kulture u višenacionalnu zajednicu? Da li su i Vukov i Dosi-tejev način bili podjednako *pravi*?) Ponovo se iz književnosti rekonstruiše istorija, da bi se književniku (ovdje Savi) u takvoj izmišljenoj istoriji odredilo počasno mjesto. Ovaj očigledan *sukob interesa* – književnici pomoću književnosti određuju zasluge književnika u istoriji nacije – neće u čitanci i u obrazovanju, u vezi sa zahtjevom o razvijanju kritičkog mišljenja, biti razobličen, jer je upravo on i upravo takav poželjan za nacionalizam. Proizvođenjem književnika u svece posvećuju se njihove riječi, one same po sebi postaju istina. Književnost ne nailazeći na otpor razuma preuzima od istorije pravo na predstavljanje prošlosti.

&

U hrvatskoj čitanci za treći razred(15) u okviru jedinice s naslovom *Povijesne, gospodarske i političke prilike*, opisujući Hedervarijevu vladu, sastavljači koriste epitete: Hedervari je *prepreden*, njegova (za pravo rimska) krilatica je *lukava*, dok je Stranka prava imala presudnu ulogu (u usmjeravanju književnosti ka realizmu). U predstavljajnu književne istorije naglašavaju se stranačke borbe i politički programi, pri čemu se jedna stranka i jedna politička opcija ističe.

Čitanka je zahvalan prostor za ovu strategiju, jer se od autora ne očekuje argumentacija. To je razlog da uvodne napomene o hrvatskom realizmu dobijaju sedam stranica, a o evropskom realizmu i naturalizmu, skupa, tri. (sic!)

&

U bošnjačkoj čitanci za prvi razred gimnazije(16), u jedinici koja učenicima razjašnjava pojam intertekstualnosti, daju se Dizdareva pjesma *Zapis o odlasku* i epitafi sa stećaka, koje je također Dizdar uveo u književnost.

Pjesma iskazuje svijest o zaludnosti gomilanja materijanih vrijednosti. Lirski subjekt progovara s one strane života, iz jednog dovršenog iskustva; saopštava svoje *otkriće* – da su gomilanje bogatstva i nebriga za druge (*“namjernika ne častih, gosta ne pogostih”*) pogrešan životni izbor. Blago ostaje *pusto*, u smislu veliko, ali i samo, bez ikoga; lirski subjekt umire bez nasljednika, bez porodice i bez prijatelja. Pjesma afirmiše altruizam. U Dizdarevom opusu, i u kontekstu njegove zbirke *Kameni spavač*, ona se (po takvom iskazanom odnosu prema materijanim dobrima) može vezati i za bogumilstvo.

U interpretaciji se veli: *“Ukažite na starinske riječi (arhaizme) kojim pjesnik evocira jedno davno vrijeme kad su te riječi bile u upotrebi. Ukažite na vezu između tih starinskih riječi i onoga životnog iskustva koje je njima izraženo. Da li i iskustvo pripada nekom davno prošlom vremenu? Ili je to autentično povijesno iskustvo bosanskog čovjeka koje svoj smisao ima i za modernog čovjeka. Ukažite na vezu Dizdarove pjesničke zbirke “Kameni spavač” i srednjovjekovnih natpisa na nadgrobnim spomenicima bosanskih bogumila (stećcima).”* (...) Sastavljač prvo naglašava univerzalnost iskustva, i upućuje učenike na poentu, koja afirmiše univerzalnu vrijednost, ali potom iskustvo (a s njim i poruku i vrijednost) svode na *autentično iskustvo bosanskog čovjeka*. Zašto?

Mak Dizdar zbirkom *Kameni spavač* (koja je svojevrsan *ekstrakt* cjelokupnog njegovog angažmana na afirmaciji kulturnog naslijeđa) kreira u književnosti sliku o prošlosti, o *zlatnom srednjem vijeku* (kao što to čini Kašanin u vezi sa srpskom srednjovjekovnom književnošću). Bosanski *zlatni srednji vijek*, kao književna rekonstrukcija istorije, u prvi plan dovodi bogumile, pripadnike Crkve bosanske, njihovo manihejsko preziranje moći i bogatstva. Bosna je u toj slici teritorija markirana stećcima, stećci su nadgrobni spomenici, zemlja je baština mrtvih koji leže u njoj, koji žive i poslije smrti, prisutni u svojoj u kamenu objavljenoj ideji. Kamen je u tom smislu pouzdaniji od pergamenta, epitaf direktniji (iskreniji, jednostavniji, skromniji) od povelje.

Poistovjećenje s tim mrtvim, a u kamenu još uvijek duhovno živim(!) baštinicima teritorije moguće je kao poistovjećenje duhovno (ideološko); kao prepoznavanje u vrijednostima: skromnost (socijalno potčinjenog sloja), miroljubivost, nevinost (koja trpi od moćnih), pobožnost (koja je iskrena i nekorumpirana materijalnim).

Međutim, čitanka ne dozvoljava da to poistovjećenje ostane individualno, ono ovdje nije poistovjećenje lirskog subjekta s kamenim spavačem, nego je to poistovjećenje bosanskog čovjeka, dakle kolektiva sa starosjediocima koje želi za pretke.

Dizdarev estetski poduhvat shvata se kao izraz zajednice koja sebe želi vidjeti duhovnim potomstvom (genetika je ovdje, za sada, nemoćna) dobrih (Bošnjana), ali zbog dobrote kroz istoriju tlačenih bogumila. On je zbog toga i ideološki konstrukt, kao što je ideološki konstrukt svako ukorjenjivanje moderne nacije u maglovitu prošlost.

A prošlost je, ovdje, maglovita, jer istorijska nauka na mnoga pitanja još nije odgovorila. Ko su bosanski krstjani, šta su bili prije nego što su to postali, i šta su postali prije nego što su kao bosanski krstjani nestali. Šta su u jeziku i pismu naslijedili, i kome su i kako i zašto to naslijeđe predali? Jesu li u svojoj ideologiji bili jasno okupljeni, ili razučeni na frakcije?

Pristajanje da književnost na ova i slična pitanja odgovori umjesto istorije, a s ciljem da se odgovo-

(15) Dinka Juričić, Majda Đekić-Vejzović, Lidija Farkaš, Nevenka Košutić-Brozović, Šimun Musa, Joža Skok, Miroslav Šibel, Andrea Zlatar, Mirjana Živny, Čitanka 3, Zagreb 2001.

(16) Zdenko Lešić, Čitanka 1, za prvi razred gimnazije, Sarajevo 2005.

Приче Соломунове	121	
Пјесма над пјесмама	124	
Нови завет. Бесједа на гори	126	
Страдање и васкрсење Христово	128	
Хеленска књижевност	130	
Homer, <i>Ilijada</i> . VI пјевање	134	
СРЕДЊОВЈЕКОВНА КЊИЖЕВНОСТ		
Почеци словенске писмености		
Црноризац Храбар, <i>Слово о писмвенима</i>	141	
Климент Охридски, <i>Стварање словенског писма</i>	142	
(Из Ланонских легенди)		
Почеци српске писмености – Јован Деретић		144
Мирслављево јеванђеље. Запис Глигорија дијака		146
Главне врсте средњовјековне књижевности		148
Свети Сава, <i>Житије Св. Симеона</i> (одломци)	148	
Доментијан, <i>Житије Св. Саве</i> (одломак)	152	
Теодосије, <i>Житије Св. Саве</i> (одломак)	153	
Константин Филозов, <i>Житије деспота Стефана Лазаревића</i> (одломци)	156	
Јефимија, <i>Похвала кнезу Лазару</i>	158	
Деспот Стефан Лазаревић, <i>Слово љубве</i>	160	
Силуан, <i>Слово о Сави</i>	162	
НАРОДНА (УСМЕНА) КЊИЖЕВНОСТ		165
Лирске пјесме		165
Путовање сунца	166	
На Ђурђевдан	167	
Шта ћемо даровати коледу	168	
Селњани и варошани	169	
Јабланова моба	170	
Кад полази девојка	171	
Славај, злато	172	

“Преinačiti стварност тако из основа, тако потпуно, да се од злочина и од праведне жудње за осветом, да се од искасплених лешева и од пламена мржње према джелатима, створе мирни редови правилно сликованих стихова кроз које се кристализује једна прозрачна, бистра, концентрисана, стаљожена, језгровита нарација, преобразити стварност тако интегрално, тако суштствено да се привидно тај израз више не може довести у везу са стварношћу – ево да то значи, кад се то преиначење врши хемимјом поезије, остварити ту исту стварност на плану poetskog iskaza, не изневјерити је, него напротив, одразити је верно, убедљиво и ефикасно...” (M. Ristić)

• Неки критичари тврде да глорификација новог живота, освете и слободу у последњем пјевању представља програматски данак историјској ситуацији и идеологији те да donekle одudara од универзалних simbola датих кроз опреке свјетла и таме, добра и зла, злочиначког садизма и патње невиних жртва, страха и heroјства, оцаја и вјере, смрти и живота у претходним пјевањима. Какав је твој став о томе?

• Прочитај Ковачећеву пјесму *Мoj гроб* из 1937. и есеј *Страх и умјетности*. Садржај ових текстова повежи са догађањима која ће услједити – ратним страдањима и пјесниковом погибјом.

Поема, теоријско одређење

Поема је обимнија пјесма у којој се преплићу елементи лирске поезије са елементима епске поезије. Композиција поеме заснована је на развијању fabule, али се неки елементи повезују и асоцијативним путем и непосредним лирским iskazима. (Из *Рјечника књижевних термина*)

naš jezik 8

85

- Како значење за будућа покољења пјесник придаје овом гробљу без имена и ознака, без рака и вијенаца?
- Какав смисао њиховој обезвријеђеној смрти дају нове генерације чији борбени дух допире до њиховог слуша кроз муклу тишину свечаног опела?
- Пјесму карактеришу статичност, ноћна тмина и свечана тишина. Којим се језичко–стилским средством то постиже?
- Како умјетничко значење има понављање строфе са почетним стихом: „*Стијојте, џалије царске!*“ Чиме је поситигнут химнички тон пјесме? Шта је химна?
- Процијените идејну и умјетничку вриједност Бојићеве пјесме *Плава гробница*.
- Размислите, поред потресног историјског догађаја (од јануара до марта 1916. преко 5000 српских војника, изнемоглих и обољелих од тифуса, који су одступали преко Албаније, због каменитог земљишта није сахрањивано, него је потапано у крфски залив), колико је Бојићева песма *Плава гробница* допринијела да и данас кроз крфски канал, у знак пијетета, сви бродови плове успорено, а наши и са спуштеном заставом и писком бродске сирене?

* За време истраге, Верскојс је тврдоглаво порицао да је оног кобног дана, приком raporta, došapнуо команданту баталјона да шифроване поруке доспевају у Москву; он тада још није могао знати да је пред истражитељем стајо извештај заменика команданта у којем су Верскојсове речи, које су садржавале опасну и светогрдну сумњу “да совјетска тајна полиција настоји дограбити командне положаје у Републиканској армији”, биле поновљене dosloво. Један кратак susret са самим помоћником команданта – Ђелустниковим – на транзитној станици у Караганди, rasvјетлиће му у тајну: команданат је саопштио свом помоћнику Верскојсову повјерљиву изјаву као да је рећ о неком добром vicu.

За интерпретацију

• Ова прича, као и све остале у збирци, говори о страдањима жртва сталјинистичког terora. Шта опćenito знаш о сталјинизму као моделу власти и његовим трагичним послједицама? На који је начин контекстуализирао шпански грађански рат? О каквом је рату ријеч и које су стране у њему судјеловале?

• Како разумијеваш наслов приче? Јесу ли ти познати примјери из bosanskohercegovačke и екsjugoslovensке повјести да је “revolucija појела своју djecu”?

• За разумијевање Кишове књиге neophodna је једна претходна информација везана за тематску граду којом се писач користи:

“Књига logoraša Karla Štajnera *7000 дана у Сибиру* може се сматрати имaгинативним полaзиштем, документарном архивом и fabулативним мајданом већине прича из *Grobнице за Borisa Davidovića*. Киш се према нефикционалним текстовима који претходе његовом писању односи као према гради нарочите врсте: док пише он на извештан начин жељи да одржи suggestibilност документа, да ефекат сурове истинитости стварно одиграног догађаја не изневери већ да га имaгинативно оснажи тако што га, у књижевној форми, уздиже до универзалног значајског нивоа.” (Mihajlo Pantić)

И прича *Крмача* која прождире свој okot захвата граду из Štajnerове књиге. Поткрије пиријерима из *Крмача*.

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

- Којим је осјећањем и мислима обузет пјесник?
- Како сте доживјели његову снажну ријеч и покретачку мисао? У име кога он говори? У чије се редове сврстава?
- Прочитајте основну поруку пјесникову изречену у првој строфи. Има ли слобода цијене? Чиме се она плаћа?
- Објасните метафоре и симболе: **јарам, планинска ријека, лијек у смрти, богочовјек, оштри кам, Голгота, мушки животи**.
- У стиху: „*Гробови наши бориће се с вама*“, објасните метонимију ријечи **гробови**.
- Снажно патриотско осјећање, његошевског патоса и мисаоности, којим је пјесник испјевао сонет *Ми знамо судбу*, захтијева одговарајућа стилска средства као што су компарације, градиција, хипербола. Извојте их и објасните њихову функцију.
- Прочитајте овај текст:

Поводом издања Шантићевих пјесама 1911. године Јован Скерлић, професор Београдског универзитета, најугледнији књижевни критичар и историчар књижевности је писао:

Sada u končini
Odlazim

Sa sobom ništa ja ništi ne poneseh
Pusto iza mene sve blago osta

За интерпретацију

- Укажите на старинске ријечи (*arhaizme*) којим пјесник evocira једно давно vrijeme кад су те ријечи биле у употреби. Укажите на везу између тих старинских ријечи и оног животног iskustva које је њима изражено. Да ли је iskustvo припада тамо неком давном prošлом vremenu? Или је то аутентично *poјијено* iskustvo bosanskog čovjeka које свој смисао има и за modernог čovjeka?

- Укажите на везу Dizdareve пјесничке збирке “Kameni спавач” и srednjovjekovnih natpisa на nadgробним spomenicima bosanskih bogumila (*stećcima*). За илустрацију те везе могу послужити slјedeћи EPITAFI:

Mlad sa ovoga svijeta odoh – a jedan
bijah u majke.
(Sa stečka u Kotorcu kod Sarajeva)

Bože, davno ti sam legao, i vele ti mi je
ležati.
(Sa stečka iz Premilova polja)

U toj doba umrijev. Ni se bjev omrazil
zlu ni dobru. Kto me znaše svak me
žaljaše. Dobar hotjev junak biti, ali mi
smrt prekrati.
(Sa stečka iz jedne nekropole u Bosni)

Stećak

ri iskoriste u oblikovanju kolektivnog identiteta, jeste primjer indoktrinacije. To je razlog da se upravo ova kombinacija Dizdareve pjesme i epitafa, kao ilustracija za intertekstualnost, pojavi u *bošnjačkoj* čitanci. Jer, intertekstualnost ne bi ništa izgubila i da se neka od pjesama iz *Modre rijeke* dovela u vezu s odlomcima iz *Odiseje*.

5. Peti tip indoktrinacije: evokacija

dalje umjesto bližeg / *prizivanje* (duhova), **e-tilt** Jednim tekstom se priziva drugi. Tekst u čitanci se ne interpretira, nego se u vezi s njim pokreće rasprava o temama koje su za ideologiju važnije od tema koje nudi tekst. Asocijacije razaraju usredsređenost na predmet. Mehanizam je koristan kada ponuđeni tekst ne pruža dovoljno prostora/mogućnosti ideologiji da afirmiše svoje vrijednosti. Nastava književnosti je u ovom smislu blagorodna, jer raznovrsnost tema multiplicira mogućnosti da se asocijacijama pažnja presumeri na istoriju, kulturu, politiku, tradiciju, religiju...

&

U *srpskoj* čitanci za prvi razred(17) u uvodnom tekstu poglavlja *Književnost baroka* daje se sažeto i informativno objašnjenje pojma iz pera Dragiše Živkovića, koji navodi niz evropskih baroknih pisaca i njihovih djela, uz dodatak: "*Kod nas je najznačajniji predstavnik baroka dubrovački pesnik Ivan Gundulić (...)*".

Potom se od svih nabrojanih kao reprezentativan za stilsku formaciju učenicima predstavlja, u odlomcima – *Osman*.

Zadacima se od učenika traži da pročitaju cijelo osmo pjevanje i utvrde "*kakvo je gledanje I. Gundulića na sudbinu srpskog naroda*". Jedan komad izdvađa se iz cjeline zbog teme za koju je ideologija zainteresovana.

&

U komentaru odlomka iz romana *Derviš i smrt*, u *bošnjačkoj* čitanci za četvrti razred gimnazije(18), naslovljenom kao *10 tema za istraživački pristup romanu*, u desetoj tački, (*Povijesna sudbina bošnjačkog naroda*) traži se od učenika sljedeće: "*Povedite diskusiju o Hasanovim monolozima i povijesnoj sudbini bošnjačkog naroda. Kao antiteza i poticaj za dijalog neka vam posluži sljedeće razmišljanje:*

Bošnjački identitet ne da nije sporan za Bošnjake, već to nije više ni za one koji su ga osporavali. Njegovi temelji – vjera, tradicija i kultura dijahronijski su i sinhro-

njski diferencirani u odnosu na druge južnoslovenske, balkanske, evropske i muslimanske narode. Identitet su gubili samo oni poljuljani asimilatorskim tendencijama – tim dugotrajnim presingom da se opredjeljuju kao Srbi, Hrvati ili Jugoslaveni. U hijatus Hasanove dileme urušavala se omanja skupina kojoj najvjernije pristaje karakterizacija: '...gubimo svoje lice, a tuđe ne možemo da primimo. Otkinuti a neprihvaćeni, strani svakome, i onima čiji smo rod i onima koji nas u rod ne primaju'. Obični bošnjački čovjek nikad nije gubio svoje lice, baš suprotno – samopoznato i ljubomorno čuvano lice ga je održavalo u ovoj 'mrtvaji' ili đul-bašti, kako je ko već doživljava, a za koju je antejski vezan. Povijest jeste napravila 'šalu' sa Bošnjacima, ali ne zato što "do juče su bili ono što danas žele da zaborave", već što nisu učili na sopstvenim povijesnim iskustvima. Ako je posrijedi aluzija na prihvatanje islama kao prevjeru i otpadništvo onda smo na terenu krajnjeg relativizma po kome bi se cijela povijest čovječanstva mogla interpretirati kao povijest stalnih prevjeravanja. E da bi se na koncu došlo do prapočetka, do časa stvaranja/postanka čovjeka."

Nije jasno čiji je ovaj citat – nema potpisa. Odlomak iz romana koristi se za ideološki traktat u kome se kolektivni identitet brani... Od koga? Zašto u čitanci? Zašto se brani samo taj identitet, a ne i ostali koji čine bosanskohercegovačku tradiciju? Kako se od Hasanove izjave – "Džemail je naša prava slika, bosanska" – došlo do povijesne sudbine bošnjačkog naroda? Jesu li bosansko i bošnjačko sinonimi?

Roman Meše Selimovića nije roman o bošnjačkom identitetu. On je roman o pojedincu koji osvajajuć vlast i privilegije izdaje svoje prvobitno visoke etičke principe.

Nepoznati autor ideju o *prevjeravanju* kroz istoriju naziva *krajnjim relativizmom*. Da li to znači da *prevjeravanja* nije bilo? Uostalom, šta je *prevjeravanje*? Po čemu su, recimo, jugoslavenske asimilatorske tendencije drugačije od osmanskih? Zašto bi prihvatanje jugoslavenskih bilo *poljuljivanje*, a prihvatanje osmanskih ne bi? Ko presuđuje o motivima: da li je svejedno *prevjeravati* iz straha, ili iz kristoljublja, iz radoznalosti, ili iz prkosa, ili nečeg petog, ili desetog?

(17) Vuk Milatović, Branko Savić, *Čitanka za prvi razred gimnazije*, Istočno Sarajevo, 2005.

(18) Vedad Spahić, *Čitanka za četvrti razred gimnazije*, Sarajevo 2004.

Drugačije rečeno, pravo je svakog čovjeka na izbor i ispoljavanje vjere. Prisiljavati čovjeka da promijeni vjeru ili da je zadrži povreda je tih prava. Međutim, nacionalna ideologija, koja u vjeri vidi svoj temelj, ne libi se takvog prisiljavanja. Iskaz u navedenom citatu, da su identitete određene vjerom gubili samo oni poljuljani asimilatorskim tendencijama osuđuje prisiljavanje, ali istovremeno i sam prisiljava, jer podrazumijeva da je identitet čvrst stav i da je moralno problematično dovoditi ga u pitanje *prevjeravanjem*.

&

U čitanci za prvi razred gimnazije(19), u poglavlju *Domoljubna lirika*, u napomeni o pjesmi *Moj dom* kaže se: "Pjesma je napisana u vrijeme kad je u Hrvatskoj banovao Khuen Hedervary koji je provodio snažnu mađarizaciju nastojeći zatrći hrvatsko ime i jezik."

Izraz *zatrći* netačno opisuje Hedervarijevo banovanje. Ovako proizvoljan odnos prema historiji moguć je u čitanci, jer se daje kao usput, nepretenciozno, na margini bavljena literaturom. Uistinu je ovdje literatura na margini.

6. Šesti tip indoktrinacije, apsorpcija

vlastito umjesto tuđeg / usisavanje, **a-tilt**

Namjerno pogrešno ili nepotpuno tumačenje, s ciljem da se u tuđi smisao ubaci (usadi, umetne, podmetne) vlastiti, da se tuđe vrijednosti zamijene svojim. Mehanizam je koristan kada su vrijednosti u tekstu takve da podrivaju autoritet ideologije. Tumačenja će previdati satiru, mane će pretvarati u vrline (i obratno), iz korpusa književnih djela biraće se oni tekstovi ili odlomci koji će na određenu temu gledati iz perspektive bliske ideologiji.

&

U hrvatsku čitanku za treći razred gimnazije(20) uvrštena je pjesma Silvija Strahimira Kranjčevića *Eli! Eli! Lama azavtani?!*

Pjesma ogorčeno protestuje protiv napuštanja hrišćanskih principa bratstva i jednakosti svih ljudi, optužujući za to podjednako i vlade i crkvu (*kruna i tijara*). Crkva je meta sarkazma: ona je *ukrala čavle s raspeća*. (Jedan, pretopljen u krunu čuva se u katedrali u Monci, primjer je crkvenog *gazdovanja* relikvijama.) Crkva je naslijedila Rim, ali nije promijenila arenu, ona je samo naslijedila moć; u ime Boga, uz povik *hosana* (kojim se klicalo Isusu pri ulasku u Jeruzalem) ona ubija...

Sastavljači ignorišu ovaj smisao, i vode razumijevanje u drugom smjeru: "Istraži i protumači pjesnikovu viziju mučnog hoda kroz prošla stoljeća. Kakva su pjesnikova viđenja budućnosti prema kojoj kroči ljudstvo? Kamo čovjek nikada ne će stići? Protumači pjesnikovu kritičnost prema čovjekovim zabludama i pokaži na primjerima raspon ljudskih grijeha koje Kranjčević podvrgava kritici. (...) Kakvim se značenjima obogaćuje naslov u kontekstu pjesme? U šta se, prema pjesničkoj viziji, simbolički preobražava Kristova muka i patnja?" Odgovornost crkve zbog iznevjeravanja kršćanskih principa, na koju pjesnik ukazuje, rasplinjuje se u tumačenju nejasne odgovornosti svih ljudi, ljudstva, čovjeka uopšte. Crkva kao temeljna vrijednost nacionalizma se štiti, a smisao pjesme mijenja.

&

U srpskoj čitanci za treći razred gimnazije(21) na početku interpretacije od učenika se traži da "iznesu svoje utiske poslije čitanja poeme *Jama*", da izdvoje slike i da citiraju stihove koji u njima "izazivaju osjećanja užasa, groze i gnušanja". Zatim sastavljači pitaju: "Koji je tragični događaj iz ratne stvarnosti u središtu poeme? Odredite osnovnu temu i motive poeme."

U drugom dijelu interpretacije istorijska pozadina se rasvjetljava: "Pročitajte sjećanja Dušana Baraća na susret sa Goranom Kovačićem u vrijeme nastajanja *Jame*. Ovakva svjedočenja, dnevni i zapisi često su značajni za utvrđivanje istorije nastanka djela, kao predumjetničke realnosti." Slijedi odlomak iz Baraćevog svjedočenja: "U tri *jame* Livanjskog polja bačeno je na početku rata preko 2000 Srba. Samo nekoliko njih uspjelo je da se spase i iziđe živo. Pričali su mi da se Goran sastajao s njima. Bilo je dana kada je nestajao i vraćao se tek kasno u noć... Dobro se sjećam kako je jedne mračne noći otišao s nekim jedinicom u pravcu Livna i Prozora. Bio je ispijen, ali sjaj njegovih očiju nije bio izbljedio. Kasnije smo saznali da je ovdje, među nama, pred ovim pećinama i u njima izvršio glavni dio svoje *Jame*."

(19) Grupa autora (Dinka Juričić, Majda Bekić-Vejzović, Josip Bratulić, Nevenka Košutić-Brozović, Lidija Farkaš, Šimun Musa, Darko Novaković, Milivoj Solar, Andreja Zlatar-Violić, Mirjana Živny), *Čitanka 1*, Mostar 2005.

(20) Dinka Juričić, Majda Đekić-Vejzović, Lidija Farkaš, Nevenka Košutić-Brozović, Šimun Musa, Joža Skok, Miroslav Šicel, Andrea Zlatar, Mirjana Živny, *Čitanka 3*, Zagreb 2001.

(21) Ljiljana Nikolić, Bosiljka Milić, *Čitanka za treći razred gimnazije i stručnih škola*, Istočno Sarajevo, 2005.

Svjedočenje je nepouzđano: svjedok je nešto vidio, a nešto čuo i saznao kasnije. Međutim, kao *predumjetnička realnost*, ono ispunjava svoju funkciju. Povezuje umjetnost (književnost) s historijom, tako da se uz veličanje umjetničkih kvaliteta poeme plasira i informacija o zločinima (ustaškim?) nad Srbima. Istovremeno, u bilješci o autoru kaže se da je ubijen za vrijeme bitke na Sutjesci. Ne i ko ga je ubio (četnici), iako i o tome postoje slična svjedočanstva.

Ovakvom selekcijom historijske građe, u sprezi sa selekcijom književnih djela, sastavljači nastavnih planova i programa i sastavljači čitanki mijenjaju sliku o jednom historijskom periodu. Zločini drugih se bilježe (*opjevavaju*) i ugrađuju u pamćenje kolektiva, dok se istovremeno zločini pojedinaca iz tog kolektiva ili zločini u ime tog kolektiva prećutkuju. Konkretno, prećutkuje se ideološki angažman Goranov (antifašistički) i četnički (profašistički), a naglašavaju ustaški zločini.

&

U *bošnjačkoj* čitanci za četvrti razred gimnazije(22) interpretira se pjesma *Mehmedalije* Maka Dizdara, *Modra rijeka*. Interpretacija usmjerava razumijevanje pjesma ka islamu, a za taj cilj koristi se tumačenje kritičara Vlatka Pavletića: "*Pjesnik neomanihejskog i bogumilskog dualizma, Mak Dizdar je pjesmom Modra rijeka ušao također u bit islamskog dualizma jer "Sirat-čuprija" je most koji spaja obale ali ujedno razdvaja Dobro od Zla.*"

Sirat-čuprija ne spaja nikakve obale. Ona je most preko pakla, koji će Alah postaviti na sudnji dan, da pravovjerni po njemu pređu u raj, a grešnici s njega padnu u vatru. Sirat-čuprija također ne razdvaja Dobro od Zla, nego vjernike od nevjernika, što nije isto.

Analogija s *Modrom rijekom* proizvoljna je; stihovi "*iza uma, iza boga / ima jedna modra rijeka*" ne izražavaju islamsko shvatanje svijeta, u kojem je nešto *iza boga* nezamislivo.

Modra rijeka prva je pjesma u istoimenoj i posljednjoj Dizdarevoj zbirci pjesama iz 1971. Ona otvara zbirku i najavljuje sadržaj, koji je ujedinen oko motiva Odiseje. Veliki broj motiva u pjesmama iz zbirke preuzet iz mita o Odisejevom putovanju: *klan, nedoklan, od tri zuba trozuba* (Posejdon), *Poli-fem, Kirka, sirene, splav, Zevs, Tiresija...* Zašto se modra rijeka ne bi mogla povezati s običnim, *modrim* – morem? Zašto se *valja nama preko rijeke morati čitati i razumjeti kao prelazak preko Sirat-čupri-*

je, tj. kao putovanje u smrt, a ne kao povratak sebi, porodici, životu, miru?

Iako se *Modra rijeka* s mnogo više argumenata može povezati s antičkom mitologijom, sastavljač to ne čini, osim uzgred, u jednoj rečenici: "*Pokušajte Dizdarevu modru rijeku povezati sa mitskim rijekama Aheront i Stiks te s bošnjačkom usmenom predajom o Sirat-čupriji.*"

Osim što je pripisivanje bošnjačkoj predaji priče o Sirat-čupriji (koja se spominje u *Noćnom putovanju poslanika Muhammeda*(23)) proizvoljno, ideološki je zahtjev zanemariti u tumačenju antiku za račun islama.

7. sedmi tip indoktrinacije, ignorancija

ignorisanje umjesto rasprave / *neviđenje, i-tilt*

Izbjegavanje rasprave, namjerno ne-viđenje drugog i drugačijeg. Ignorišu se rodne studije, drugi i drugost... Umjesto rasprave o drugom ili polemike s drugim pojačava se intonacija, egzaltacija se pretpostavlja argumentaciji. Ne podstiče se kritičko mišljenje. Ohrabruje se povjerenje u stereotipe.

Arogancija se prepoznaje u izostavljanju interpretacije, ali i u tumačenjima koja odbijaju uvesti opoziciju u raspravu; u vezi s religioznim tekstovima u pravilu se ne daju naučna saznanja o istorijatu zapisa, učenici se ne obavještavaju o lingvističkim sudovima o svetim tekstovima.

&

Srpskim nastavnim planom i programom za prvi razred gimnazije ne predviđa se obrada djela koja bi pripadala nekoj nesrpskoj tradiciji. Propisani su: *Domentijan: Žitije sv. Save, Teodosije: Žitije sv. Save, Konstantin Filozof: Žitije despota Stefana Lazarevića, Jefimija: Pohvala knezu Lazaru, Despot Stefan Lazarević: Slovo ljubve, Siluan: Slovo o Savi*; ukupno osam tekstova. Taj broj je u čitanci(24) proširen, na ukupno dvanaest. Osim navedenih, dodani su: *Crnorizac Hrabar: Slovo o pismenima, Kliment: Stvaranje slovenskog pisma, Počeci srpske pismenosti, Mirosavljevo jevanđelje.*

Ni kreatori programa ni sastavljači čitanke ne misle da je potrebno staviti navedena djela u širi, evropski kontekst. Ignorisanje ima dva razloga;

(22) Vedad Spahić, *Čitanka za četvrti razred gimnazije*, Sarajevo 2004.

(23) *Noćno putovanje Poslanika Muhammeda*, preveo Sinan Guđević, VBZ, 2007.

(24) Vuk Milatović, Branko Savić, *Čitanka za prvi razred gimnazije*, Istočno Sarajevo, 2005.

književnosti susjeda ne predstavljaju se jer se tako stvara utisak o izuzetnosti i superiornosti srpske kulture pismenosti; evropska književnost izostavlja se jer bi u poređenju s njom, u pogledu brojnosti i raznovrsnosti žanrova *domaća*, izvan vizantijske, ispala marginalna i skromna.

&

U hrvatskoj čitanci za treći razred(25) odlomak iz *Sumnjivoog lica* Branislava Nušića je kroatiziran: "U mojim je rukama, gledam ga, a ne znam što u njemu piše. (...) *Slade je meni pročitati tuđe pismo, nego pojesti tri tanjura sutlijaša s cimetom. (...) Eto, došlo je jutro puno pisama: iz ministarstva, iz okruga, iz općine: (...) Uzmem ovo pismo, pogledam, kad... "Gospodičnoj Marici Pantić".*

Vjernost hrvatskom standardu (jeziku koji je jedno od najjačih oružja hrvatskog nacionalizma u samoodređenju i razgraničenju s drugima) zahtijeva prevođenje sa srpskog na hrvatski. Iako s velikom pažnjom afirmišu vlastite dijalekte, i ne pada im na pamet da ijekaviziraju kajkavštinu, prema srpskoj ekavici sastavljači hrvatskih čitanke su nemilosrdni. Surovost je najjača na izmišljenim granicama.

&

Poglavlje *Jezik, povijesne i kulturne osobitosti u Hrvata Bosne i Hercegovine* dodano je naknadno sadržaju čitanke(26) uvezene iz Hrvatske. U vezi s pismenošću naglašeno se izbjegava pominjanje ćirilice, koja se u pravilu naziva bosančica, ili hrvatska ćirilica. Sve slike koje su pisane ćirilicom štampane su male tako da slova nisu jasna, dok se stranica iz Hrvojevog misala daje tako da je svako slovo razgovijetno.

&

U istoj čitanci *Solomonova pjesma nad pjesmama* ostaje bez interpretacije. Autori ignorišu erotizam u metaforama. Stihovi u kojima je tjelesnost naglašena izostavljeni su. (sic!) Selekcija i tumačenje tabuiziraju seksualnost.

Zašto tipovi indoktrinacije?

Termin *indoktrinacija*, tačnije razlikovanje *tipova indoktrinacije u literarnom tekstu* (tilt) funkcioniše kao oruđe koje:

- podrazumijeva, prije svega, svijest o mogućnosti da se književnošću može ideološki manipulirati, da je ona jedno od oruđa sistema obrazovanja kao aparata indoktrinacije.
- detektuje indoktrinaciju, jer fokusira pažnju na metode kojima se ona služi.

Sedam opisanih *tipova indoktrinacije* dovoljno je da se brzo i precizno indoktrinacija otkrije, i da se jasno i lako ukaže gdje se javlja i čime se koristi.

U zavisnosti od toga na šta se obrati pažnja (na tekst, na interpretaciju, na bilješku) u jednoj jedinici može se prepoznati i više različitih tipova. (Naprimjer, podmetanju, *insinuaciji*, da Krleža visoko cijeni nacionalističke stavove Gjalskog pretходила je *redukcija*: Gjalski je predstavljen tekstom čija je ideja poželjan vrijednost hrvatskog nacionalizma, a potom iz Krležinog kritičarskog opusa onaj dio koji o Gjalskom govori afirmativno. A sve to rezultiralo je *devijacijom* – hvaljenjem Gjalskog, umjesto kritikom šovinizima.)

Može se očekivati da će sastavljači sadržaja NPP-a davati prednost redukciji i ignoraciji, sastavljači čitanki mistifikaciji i relativizaciji, nastavnici insinuaciji i indukciji. Svaka etapa u osmišljavanju i izvođenju nastave književnosti podložna je volji i interesu vladajuće ideologije, i podatna indoktrinaciji, ali su i sve odluke koje se u tom procesu donose podložne kritici. Svaki naslov i svako ime u sadržajima nastavnih planova i programa neko je, s nekim ciljem i s nekim razlozima, odabrao. Ti ciljevi i ti razlozi nisu uvijek, pa čak nisu ni često, jasno izrečeni, ali uprkos tome, i upravo zbog toga, potrebno ih je prepoznati i imenovati tamo gdje ih više nije bilo moguće prikrivati: u njihovoj realizaciji, u trenutku u kojem ružno pače ideologije postaje *bijeli labud* neznanja: u udžbenicima.

Izbjegavanje rasprave, omalovažavanje neistomišljenika, krivotvorenje i podmetanje vrijednosti, oblici su prakse jasno i snažno prisutne u udžbenicima književnosti, a po svemu sudeći i u sistemu bosanskohercegovačkog obrazovanja, pa i šire, u srpskom i hrvatskom obrazovnom prostoru, jer su analizirani bosanskohercegovački udžbenici klonovi *matičnih originala*.

Suzbijanje te prakse izazov je za cijelu zajednicu, prije svega za nastavnike, koje ovim pokušajem *da tipove indoktrinacije otkrijem i zabilježim*, želim ohrabriti na prihvatanje tog izazova. ●

(25) Dinka, Juričić, Majda Đekić-Vejzović, Lidija Farkaš, Nevenka Košutić-Brozović, Šimun Musa, Joža Skok, Miroslav Šicel, Andrea Zlatar, Mirjana Živny, Čitanka 3, Zagreb 2001.

(26) Grupa autora (Dinka Juričić, Majda Bekić-Vejzović, Josip Bratulić, Nevenka Košutić-Brozović, Lidija Farkaš, Šimun Musa, Darko Novaković, Milivoj Solar, Andreja Zlatar-Violić, Mirjana Živny, Čitanka 1, Mostar 2005.

STRESS-CLIPPING

NASILJE MEĐU MLADIMA Uvažavanje metode prevencije

U okviru projekta "Suradnja u prevenciji nasilja u školama" u zgradi Uprave policije Mostar održano stručno predavanje. Na predavanju prisustvovali učenci i roditelji

ŠOKANTNO: Učenik incident u Deset osnovnoj školi Kandidat za direktora čistačicu vrijedan posao poslao u komu!

Ljekari su mi rekli da je imala moždani udar zbog stresa, kaže Hodžić • Verbalni napad i psovke

Zaposlenica Deset osnovne škole na Blatu, koja je higijenski čistačica, Suada Lavić, kandidat za direktora te ustanove, za vrijeme praznične uzbudila je napad u hodniku škole, zbog čega se ona pala u komu! Ovo je za "Dnevni avaz" izvor potvrdio i njen muž Salim Hodžić, koji nam je kazao da je njegova supruga zbog stresa koji je doživjela bila u komi duže od 70 sati.

Izgubila svijest

Kako nam je kazao ovaj izvor, događaj se nakon što se njegova supruga Suada, koja je bila zadubljena na hodniku na hodniku, krenula za ne-

Novi skandal u konkursu Treće osnovne škole

Direktorica bi da bude pedagog

U konkursu zatraženo upošljavanje pedagošica do 14. avgusta 2012. Nakon pucnjave u Srednjoj školi

Školski odbor Treće osnovne škole pripremio je konkurs, te ga uputio na razmatranje Ministarstvu nauke i obrazovanja KS-a i nadležnoj komisiji, a u kojem se traži popunjavanje mjesta pedagoga, nakon penzionisanja uposlenika.

Dva učenika izbačena

Danas zasjeda KO Sindikata osnovnog obrazovanja i Savjetnik ministra plaši djecu?!

Na današnjoj sjednici Kantonalnog odbora Sindikata osnovnog odgoja i obrazovanja načelo se i slučaj mobinga, u kojem je jedna učiteljica prijavila trika resornog ministra. - Ministar neće da o ovom slučaju, učenicima radu uvijek višestruki sada je od savjetnika ocjenu dobar, a još ni pravo da je ocjenjuje žalba u toku. Zajedno-pedagoški savjetnik će najvjerovatno da se taj slučaj izuzme od

1, osumnjičenom za ranjavanje dok se Aldin T, koji je sakupio (7), osumnjičenom kolege Ademira B, oružja i izazivanja stri, određen njegov poštanski adresni list, osumnjičenom kojim je Haris anio učenika škole metalno Sarajevu. učer su, prema i Šehovića, direktor škole metalno odlukom Nasta-Haris H. i Aldin T. de. višeće je zadužilo

Šta kažu u narodu
Školski sistem
- Naš obrazovni sistem je dlozan političkim utjecajima. Školski sistem ogledalo jednog društvo u prilično beznačajno smisla gajiti iluzije da ćemo o tetnije obrazovanje i bolju budućnost

Rašid Šehović
Vlađe Kantona potrebni rati jednu interesovanost

INCIDENTI Drama u Desetoj osnovnoj školi u Osijeku

Sastanak Vijeća roditelja pod budnim okom policije

Portir grubo izbacio novinara i fotoreportera, a pred vratima ostali i neki od pozvanih roditelja • Usvojen zaključak da še podrži Sudo Lavić kao kandidat za direktora

Školska klupe bi mogle opet biti prazne *ANITA VI*

Sindikata prosvjete je spreman na tužbe kao i opći štrajk

Nakon što je 30. lipnja istekao rok privremenom sporazumu, traje neodređeno i nedefinirano stanje

Ivan Kaleb
i@igvece.com

Bliži se kraj godine, a pregovori i odnosi između Vlade ZHŽ-a i školskih sindikata još nisu završeni i uređeni. Nakon što je 30. lipnja istekao rok privremenom sporazumu između dviju strana o isplati i visini plaća i drugih tekućih naknada prosvjetarima, traje neodređeno i nedefinirano stanje jer nikakav novi sporazum nije postignut. Od jesenas je održano nekoliko sastanaka predstavnika sindikata i hrvatske Vlade, obje strane su izjavljivale da se pre-

tako na duže staze urediti odnose. No, dogovaranje se otešlo i još nema ništa od toga što je najavljivano. Kako doznajemo iz sindikalnih redova vjerojatno će se danas ponovno održati sastanak.

Izmjene kolektivnog ugovora su usmeno dogovorene i na zadržjem sastanku rečeno je da to još treba pravno posložiti i urediti, ali do danas to još nije napravljeno. Zauzeli smo stav i poslali dopis - ukoliko se do kraja godine ne potpišu izmjene i dopune kolektivnog ugovora, sindikat smatra da se Vlada slaže da, nakon što je 30. lipnja istekao privremeni sporazum, od 1. srpnja ponovno stupa na snagu postojeći, stari, kolektivni ugovor ili ćemo pokrenuti sva zakonski predviđena

Statistika Manje učenika u Federaciji BiH

► Broj učenika u FBiH u ovoj školskoj godini manji je za 6,6 posto nego na početku prethodne, dok se broj osnovnih škola nije bitno mijenjao, saopćio je Federalni zavod za statistiku. Odnos broja nastavnika i učenika na kraju školske 2010/2011. godine iznosio je 1:14,2, dok je u obrazovanju za djecu s posebnim potrebama on iznosio 1:3. Nastavu drži 70 posto žena.

održavao sastanak, portir je grubo izbacio iz škole i zaključao ulazna vrata. Ne želeći objasniti ko-

členike kola

škole u Republici...
...za sve učeni...
...godine vođen...
...i razvoja učeni...
...svih razreda...
...Aktivna direktor...
...prosvjeti na po...
...njih unosu podaci...
...ihovo profesionaln...
...kulture RS novode...
...sadržaj i način

(folder) u kojoj su...
...a pomoćne učeni...
...toriji školovanja, in...
...)

li metalnih zanimanja

Učenika iz škole

anje kolege, određen
o pištolj, brani sa slobode

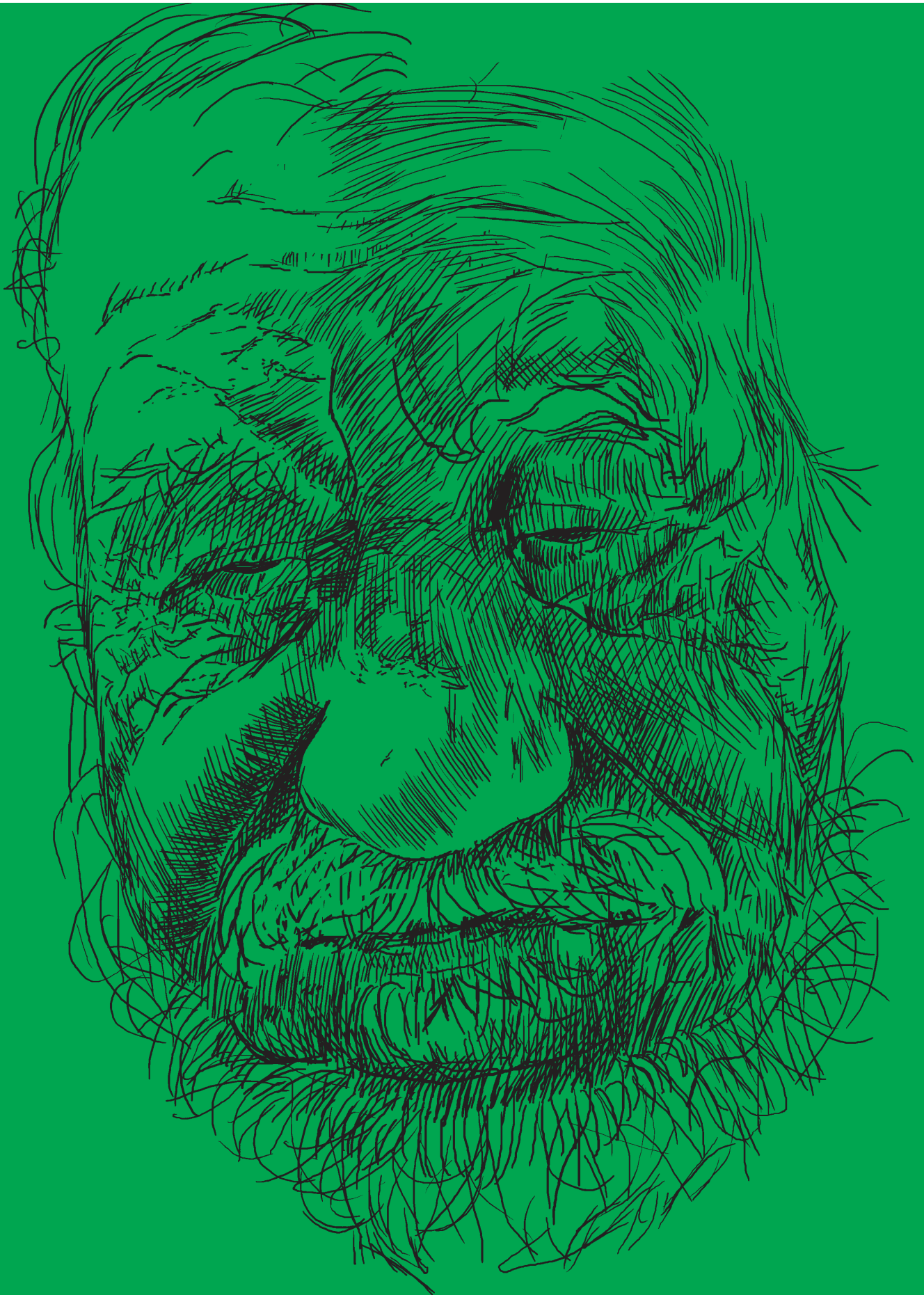
033/281-393
redakcija@avaz.ba

je neefikasan
popunio neefikasan i po...
...znamo da je upravo škol...
...štva, što govori da je naše...
...nom stanju. Ima li, onda...
...djeci uspijeti osigurati kvali...
...dučnost?

(Čitateljica H. J.)
e da bi u rad interre...
...trebali biti uključeni...
...ministarstava soci...
...dravstva, unutraš...
...obrazovanja.
...le obrazuju djecu...
...dijete završi ško...
...diplomu i možda...
...n, od škole se sa...

na pokušava tražiti da one pre...
...odgajaju djecu koja su odgojno...
...zapuštena, a to škole ne mogu...
...Prvo što nemaju kapacitete, a...
...drugo zbog druge djece koji...
...hoće više", kaže Šehović, doda...
...toći da škole imaju obavezu da

no farmi...
...radno

DOG MO LJUB LJE

**116 MAČ IDEOLOGIJE U KORICAMA NAUKE + 118 KADA
DIJALOG POSTANE MONOLOG + 119 IZOTOP JE BIO
VREO 120 FLAJERSKA POSLA + 124 DIJAGNOZA BIB-
LIOTEKAR + 128 KVIZ ZA PROŠLOST**

Cogito ergo dum

MAČ IDEOLOGIJE U KORICAMA NAUKE

Anela Hakalović

Univerzitet kao propovjedaonica:
samo je jedna istina i nemaj drugu
istinu osim moje.

Descartesova *Rasprava o metodi*, napisana u 17. stoljeću, u evropskoj misli predstavlja jednu od knjiga koja je strukturu mišljenja, znanja i istraživanja, bilo da se radi o prirodnim, društvenim ili pak humanističkim naukama, definisala pomoću metodskih pravila, za koja se može reći da i danas vrijede i mogu se pronaći u većini rječnika, uvoda ili pregleda metodologije naučnih istraživanja. Tako naprimjer Oxfordski rječnik nudi definiciju naučnog metoda kao prakse koja se sastoji od sistemskog posmatranja, mjerenja, eksperimenta, te formuliranja, ispitivanja i modificiranja hipoteze. Ova definicija nije daleko od Descartesova četiri pravila metode (pravilo očiglednosti ili jasnosti i razgovjetnosti, analize, sinteze, te konačnog revidiranja urađenog) kojima se danas može provjeriti znanstvenost znanstvenog djela. Pravila naučne metode podrazumijevaju i nepristrasnog i objektivnog naučnika, onoga koji mišljenje izvodi iz istraživanja, a ne istraživanje iz mišljenja.

U nastavku teksta, pokušat ćemo podvrgnuti metodskoj skepsi specijalno izdanje biltena *Univerzitet-skog informativnog glasnika* (juli 2011), objavljenog povodom 16. godišnjice obilježavanja genocida u Srebrenici. Spomenuto izdanje predstavlja, kako piše u biltenu, kontinuitet aktivnosti Senata Uni-

Foto: Omnibus

Šta je znanstveno u neselektivnom
pristupu raznovrsnoj građi u kojoj se
jednako čitaju i fikcija i faktografija?

verziteta u Sarajevu koje su započele 2009. godine. Autor publikacije je Smail Čekić, a publikacija nosi naslov *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu i genocid nad Bošnjacima*. Polazeći od pretpostavke da su u postojećoj naučnoj javnosti u Srbiji i Republici Srpskoj prisutna pogrešna mišljenja o karakteru rata iz devedesetih godina, cilj ove publikacije je da ponudi javnosti jasne dokaze o ideologiji i politici agresije na BiH i genocida nad Bošnjacima.

I sam autor knjige iskazuje svoju naklonost prema naučnoj metodi koja jedina može proizvesti istinu kao svoj konačni cilj, jer, kako ističe Čekić: "Opšte je poznato da postoji samo jedna istina, a da je cilj nauke naučna istina do koje se upravo dolazi primjenom naučnih metoda..." (Čekić, *Agresija na Republiku BiH i genocid nad Bošnjacima*, 2011). Na prvi pogled, ništa sporno. Međutim, koje su to naučne metode i kakva je to naučna istina do koje Čekić dolazi?

Knjiga se sastoji iz dva formalno različita dijela, pri čemu se prvi odnosi na propitivanje karaktera rata u Bosni i Hercegovini; isticanje njegovih uzroka. U ovom dijelu autor, oslanjajući se na kulturne, političke i druge aspekte srpske historije, pokušava ukazati na stalnu prisutnost *agresorske namjere* prema Bošnjacima u njima. S druge strane, ova publikacija donosi i niz upućivanja na različite dokumente, svjedočanstva, izjave, koji ukazuju na razmjere zločina nad Bošnjacima u BiH, što spada u drugi dio knjige.

Pokušavajući dokazati svoju hipotezu, Čekić se oslanja na različite izvore i pri tome koristi isti način njihovog vrednovanja. Projekt *velikosrpske agresije*, prema Čekićevim navodima, utemeljen je u tradiciji koja potječe još iz 19. vijeka, a podrazumijeva niz programsko-planskih i akcionih dokumenata koji su *genocidnog karaktera*. Tu Čekić, između ostalog, svrstava: ideologiju, politiku i praksu srbijanskih pobunjenika (početak 19. stoljeća), *Načertanije* (1884), Njegošev *Gorski vijenac*, politiku i praksu Kraljevine Srbije, *jezički nacionalizam* Vuka Karadžića, tajni elaborat dr. Ive Andrića o Albaniji (1939. napisan, objavljen 1977.) itd. Postavlja se pitanje: kako se u tekstu koji sebe proglašava naučnim na isti način tretira i *politika i praksa Kraljevine Srbije* i *Gorski vijenac* a bez primjene interdisciplinarnog metoda? Šta je *znanstveno* u neselektivnom pristupu raznovrsnoj građi u kojoj se jednako čitaju i fikcija i faktografija?

Na spisak akcionih dokumenata sa *genocidnim karakterom*, Čekić stavlja i programe *raznih srpskih društava i udruženja*. Koja su to *razna srpska društva i udruženja*? Kako to *razna* doprinosi obećanoj jasnoći argumentacije? Šta je to što u njima može biti označeno kao *genocidno*? I napose, šta je to uopšte *genocidni karakter*? Iz koje se naučne grane ili oblasti posuđuje ova sintagma, iz psihologije, sociologije, medicine?

Ovo su pitanja na koja odgovore nećemo pronaći u Čekićevoj knjizi. Ne saznajemo koji je to kriterij odabira analizirane građe, da li se radi o reprezentivnim primjercima ili nasumičnoj selekciji.

S druge strane, *znanstvena publikacija* ne pretpostavlja mogućnost da stereotipe ima svaka kultura, i da *agresorske namjere* mogu biti pripisane svakoj, u zavisnosti od političkog programa njene elite i od istorijskih okolnosti. Polazeći od hipoteze da je izvršena agresija na BiH i genocid nad Bošnjacima, Čekić dolazi do zaključka koji potvrđuje

tu hipotezu, uz dodatak da su agresija i genocid pojave koje se mogu smatrati permenetnom opasnošću koja je prisutna u srpskoj kulturi. Pri svemu tome, put od postavljene hipoteze do zaključka ne sadrži elemente poput istraživanja ili dokazivanja; ne dolazi do postupka preklapanja prikupljenih dokaza i pretpostavljenih stavki iz hipoteze. Kako se onda izvodi zaključak? Čekićev proces zaključivanja podrazumijeva samo proširivanje postavljene hipoteze. Ne ukazuje se na sistem u kojem su navedeni dokumenti poput *Gorskog vijenca* ili *Načertanija* proizveli agresiju i genocid. Nedostaje uspostavljanje kauzalnih odnosa između ova dva elementa. Stiče se dojam da svi navedeni elementi, zaključci i postavke postoje u jednom sinkronijskom sistemu, što onemogućava uspostavljanje kauzalnih odnosa odnosno dokazivanja hipoteze kako su to iz srpske kulture, historije i politike proistekli genocid i agresija na BiH.

“Opšte je poznato da postoji samo jedna istina, a da je cilj nauke naučna istina do koje se upravo dolazi primjenom naučnih metoda...”
(Čekić, *Agresija na Republiku BiH i genocid nad Bošnjacima*, 2011).

Pozivajući se na neupitnost nauke i mogućnosti naučnog metoda da ponudi istinu, knjiga *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovini i genocid nad Bošnjacima* ipak nije naučna. U njoj ne saznajemo koji tačno će naučni metod autor koristiti, ne saznajemo na koji i kakav korpus građe se oslanja, kojoj metodom je on selektovan, na kraju, a bogami ni na početku, ne saznajemo ni šta su to *agresija* i *genocid*. (Čekićev naučni metod prolazi i bez definisanja ključnih pojmova.)

Ukratko, pisana za istomišljenike, neobjektivna i dogmatska, ova knjiga ipak može biti zanimljiva naučnoj javnosti kao primjer ideološke zloupotrebe nauke i univerziteta. ●

Рат у нашим кабинетима

КАДА ДИЈАЛОГ ПОСТАНЕ МОНОЛОГ

Јасмина Бајрамовић

Јесмо ли имуни на политизацију образовања?

Под покровитељством Универзитета у Сарајеву сваких неколико мјесеци излази Универзитетски информативни гласник, који извјештава о дешавањима, промоцијама, догађајима, студентским размјенама... другим ријечима, о свему што би требало бити од важности за сам Универзитет као едукацијску установу. У јулу ове године, гласник излази у нешто другачијем (специјалном) издању, под називом *Адресија на Републику Босну и Херцеговину и џеношиг наг Бошњацима*, аутора др. Смаила Чекића. Ово је издање у истом мјесецу доживјело и промоцију, као *мала, ѿрансијаренијно комјонирана ѿубликашија*. Не улазећи у сам садржај, обратит ћемо пажњу на одређене проблематичне тачке.

Проблем приступа

У самом уводу стоји да је разлог издавања ове публикације, између осталог, и *ођромно инѿересовање најшире јавности, а ѿособно изразиѿно нађлашено инѿересовање сѿудентѿске ѿоулације*. Питамо се, која је то студентска популација? И кад је изражен интерес за ову публикацију, и то *изразиѿно нађлашен* интерес? Да ли је Универзитет једнако заинтересован за све теме које занимају студентску популацију, да ли је једнако транспарентан и обазрив? Надаље, стоји

да су овакве ѿубликације *једна од обавеза академске заједнице да на бази еђзакѿних доказа и биѿних чињеница едуцирају младе нарашѿаје, а сѿарије ѿодсјећају на ѿемељне вриједности ѿудског животиа*. Неоспорна је важност *еђзакѿних доказа и биѿних чињеница*, али је проблематичан начин на који Универзитет промовира ову публикацију; наиме, самим називом је јасно дефинисана етничка и конфесионална перспектива тумачења, а она је – једнострана. Универзитет је јавна установа која би требала чувати своје студенте од етничких и било каквих других подјела, а овим се видом презентирања одређених истраживања још деље исцртава линија разграничења која стоји између *нас, жрѿијава и њих, ађресора*. Такођер, аутор ове публикације претендује на универзалност и апсолутну истинитост изнесених података: *Оѿиѿије је ѿознаѿо да ѿостоји само једна истина, а да је циљ науке научна истина до које се уђраво долази ѿримјеном научних мѿога*. Која је то истина, и колико је осјетљиво говорити о истини када су ѿудске жртве у питању, аутор, пак, не спомиње. Нажалост, до сада су се сребреничке жртве користиле у многобројне политичке сврхе, злоупотријебљене су кроз медијска извјештавања, страначке игре и националистичка препуцавања. Да ли се размислило када се одлучило *ѿозабавиѿи* овом темом?

Бајка за нове генерације

Можемо се такођер запитати: како ова публикација помаже у едуцирању младих нарашѿаја? Жели ли се студенте упутити на опрез уколико се упознају с колегама из Србије? Жели ли се потицати мржња код ученика који се тек сусрећу, на предмету историје, са овим дешавањима? Жели ли се одгајати генерација задојена страхом, опрезом и негативним односом према Другима? ●

Ekskluzivno

IZOTOP JE BIO VREO

UNSA patentirao najnovije otkriće:

Molekularni etnotrlobab

Kojim je naučno utvrđeno da:

Osnov srpskog fašizma leži u srži (veliko)srpske (agresivne) nacionalne kulture, koja u biti svog mita, koja je dio srpske historijske svijesti, sadrži laž, ogromnu količinu mržnje i nasilja, permanentnu namjeru za izvršenje genocida.

Etnotrlobab, koji radi na fisiono-fuzionom principu (bos. rasprš-usprš) analizira molekule vode s prisustvom genetskog materijala naroda čiji se fašizam ispituje. (U konkretnom slučaju, iz Miljacke kod Rektorata usisana u vakuumski kurbulon (1) određena zapremina vode iz Paljanske Miljacke.) Molekularni uzorak je potom u trijažnom elektropiskatoru (2) centrifugalnom metodom razdvojen od etno-nečistoća. U sljedećoj fazi, u baznom etno-kreaktoru (3), izotop srpskog fašizma je bombardovan atomima radioaktivnog smajlijuma, s ciljem da se špektralnom analizom snopa emitovanih permanentnih masnoća izmjeri egzaktno ogromna količina mržnje i nasilja.

“Šta će nam NASA dok imamo UNSU”, izjavio je vođa naučnog tima, prof. dr. prim. emeritus. akuš. bab antifaš. Srpić, zadovoljan rezultatima istraživanja, dodajući: “Opće je poznato da postoji samo jedna istina, a da je cilj nauke ta naučna istina do koje se upravo dolazi primjenom naučnih metoda...” ●

Akademska menadžerija

FLAJERSKA POSLA

Nenad Veličković

Ruga li se neko brucošima kad im akademske vrijednosti predstavlja kao da su nepismeni

Cijelo ljeto suša je pila Miljacku dok se na kraju koritom nisu zibale samo smrdljiva zelena skrama i raznobojna mutna pjena. Betonske kaskade izbile su na vazduh kao korijenje zuba napadnutih paradentozom. Od zadaha iz gradskog debelog crijeva opadalo je prije vremena lišće s lipa na obalama rijeke. Iz dubine su na svjetlo dana izbili potonuli predmeti ko zna kakvom bujicom dovaljani i tu nasukani. Među njima i praktikabl-stepenište s tri drvena stepenika.

Istovremeno, prvog dana nove univerzitetske školske godine sarajevske brucoše je dočekaao na ulazima fakulteta informativni paket – mala fascikla sa sljedećim sadržajem flajera i brošura:

- Bolonjski način studiranja
- Informacioni sistem studentskih službi UNSA
- Univerzitetski tele-informatički centar
- Promocija akademskih vrijednosti UNSA
- www.student.ba
- Akademiški kalendar 2011/2012
- 60 godina UNSA (Pozdravna riječ Rektora)
- Studentski parlament SPUS – Godišnji kalendar 2012
- Blok-bilježničica Štamparije Fojnica.
- Džepni kalendarčić za 2012.

školegijum prvo polugodište 2011/12.

Foto: Omnibus

Cijeli info-paket otužno podsjeća na jadne novogodišnje paketiće za djecu siromašnih sindikata, punu jeftinih slatkiša i plastičnih kineskih igračka. Nema razumnog objašnjenja zašto je neko trošio vrijeme i novac na ovakave besmislene proizvode, osim ako ideja nije bila da se stvori privid papirno-galanterijskog blagostanja. Pola težine paketa odnosi se na promociju informatičkih resursa Univerziteta, mada bi u duhu vremena bilo jeftinije i efektnije da je svaki brucoš dobio na mobitel ili u *inbox* šifru za svoju novu studentsku web-adresu, i tamo sve potrebne podatke i linkove. Međutim, to nije urađeno jer bi populistički apetiti Rektorata ostali nezasićeni; briga za brucoše ostala bi samo efikasna, ali ne više i vidljiva. A nije tako urađeno jer je cijela ta opričana i nahvaljena informaciona mreža za veći dio Univerziteta, a pogotovo za profesore s jednom nogom u penziji Potemkinovo selo. Brucoši će vrlo brzo otkriti da će biti pokusni kunići za on-line prijavljivanje ispita, ali da su on-line predavanja ili polaganje ispita bliži znanstvenoj fantastici nego naučnoj praksi. Otkriće, takođe, da će ih, ako odu krajem septembra 2011. na preporučeni sajt www.student.ba dočekati svježija vijest iz 25. februara iste godine. (Dobro je, nije od 30. februara!)

Čija je pamet gurnula džepni kalendar u info-paket mladim ljudima kad je to već godinama osnovni paket opreme njihovih mobitela? Da se barem

neko duhovit u redakciji ove papirne dobrodošlice sjetio da taj nesretni kartončić učini zanimljivim (pa možda i korisnim) tako što bi ga započeo septembrom, i dalje bojama pratio akademsku godinu i važne datume u njoj.

Kome bi trebalo da posluži velika masnopapirna mapa Sarajeva sa označenim fakultetima? Hoće li orijentacioni kros postati disciplina brucošijade?

Kakvu korist brucoši mogu imati od fotografije Rektora (dvostruko veće nego sve četiri sličice zgrada muzičke i likovne akademije, pravnog i fakulteta islamskih nauka đtuture) u flajeru dobrodošlice?

Ruga li se neko brucošima kad im akademske vrijednosti predstavlja kao da su nepismeni, piktogramima na kojima su precrtani cigareta i boca? (Valjda alkohola? Ili se to odnosi i na mehkijevu BH20?) Da li to znači da je droga dozvoljena (nema piktograma s prekrštenom špricom)? Je li seks ispod katedre ok (nema nacrtanih pa precrtanih profesora/profesorica na/pod studentima/studenticama)? Smiju li se uvoditi psi, smije li se ulaziti na roľsuama i u kupaćem kostimu i sa sladoledom, k tom, da prostiš? Zašto bi jedan veliki University Mall pozdravio svoje mušterije s manje piktograma nego bilo koji drugi prosječni šoping-centrić?

Jer, kad se adrenalin od upisa malo slegne, brucoši će otkriti da je taj info-paket besplatan zato što ga plaćaju njihove kolege sa starijih godina, koji će prijavu i dalje plaćati 0,5 KM i uz nju za svaki ispit tzv. ispitne materijale. (A šta je to: formular-dvolisnica A4 formata, s manje-više istim sadržajem kao i mala prijava, i u dvolisnici par ovjerenih listova papira za pisanje odgovora na ispitna pitanja. To da kandidati ne bi prepisivali.)

Šta će spriječiti akademsku menadžeriju da nizom novih ispitnih pravila poveća profit eksploatacijom akademske sirovine – studenata, s perspektivom da dogodine brucoši u znak dobrodošlice dobiju sliku Rektora u prirodnoj veličini? Naime, zašto već ove godine uslov za izlazak na ispit ne bi bili:

1. Jastučić, sa znakom Univerziteta. Studenti ne mogu polagati ispit bez prijave, bez ispitnog materijala i bez jastučića za pod guzicu, sa znakom Univerziteta, kome je svrha sačuvati inventar od habanja.

2. Maramice, sa znakom Univerziteta. Studenti ne mogu polagati ispit bez prijave, bez ispitnog materijala, bez jastučića za pod guzicu i bez paketića maramica sa znakom Univerziteta, kojima je svrha da studenti/studentice ne posuđuju sredstva lične higijene i ne ometaju tako jedni druge.

3. Naliv-pero i tinta. Studenti ne mogu polagati ispit bez prijave, bez ispitnog materijala, bez jastučića za pod guzicu sa znakom Univerziteta, bez paketića maramica i bez nalivpera i tinte, kojima je svrha da studenti/studentice ne posuđuju pribor jedni od drugih i ne ometaju tako jedni druge. (Također, boja tinte može se mijenjati od termina do termina ispita.)

4. Providna kesa s patent-zatvaračem iz de-ema za zamrzivač, sa znakom Univerziteta. Studenti ne mogu polagati ispit bez prijave, bez ispitnog materijala, bez jastučića za pod guzicu sa znakom Univerziteta, bez paketića maramica i bez nalivpera i tinte, i bez providne kese s patent-zatvaračem iz *de-ema* za zamrzivač, u koju kandidat/kandidatkinja prije ispita odlaze mobitel, ključeve, cigarete (vidi piktogram!), boce (piktogram) kondome i sl. i ostavlja ih kod dežurnog asistenta na čuvanje.

5. Papirni podmetač (kao u expres-restoranima) sa znakom Univerziteta. Studenti ne mogu polagati ispit bez prijave, bez ispitnog materijala, bez jastučića za pod guzicu sa znakom Univerziteta, bez paketića maramica i bez nalivpera i tinte, bez providne kese s patent-zatvaračem iz *de-ema* za zamrzivač i bez papirnog podmetača čija je namjena da sačuva klupu od prljanja i šaranja.

Naravno, i grb Univerziteta trebalo bi redizajnirati. Ono stepenište nasukano usred Miljacke čini se kao dobro rješenje. Simbolično, brucoš izranja iz skrame jednog društva bez vizija, ideala i vrijednosti, prelazi tri stepenika akademskog obrazovanja, da bi na kraju zakoračio u prazno, i završio u istom glibu iz kog je izašao. ●

STRESS & CLIPPING

Komisija za obrazovanje, nauku, kulturu i sport
**Sudije obdule
s računa 4 miliona KM**

Komisija za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Skupštine Kantona Sarajevo jučer je zasjedala i na njoj je odlučeno da od 1. januara 2012. u trezorsko poslovanje uđe JU Djeca Sarajeva sa 288 uposlenih. Na budžetu KS-a će tako naredne godine biti oko 300 uposlenih više, ali će vrtići donijeti i vlastite prihode.

- Kako za Oslobođenje kaže predsjednik Sindikata osnovnog odgoja i obrazovanja Saudin Sivro, ovim će se uspostaviti potpuna kontrola novca roditelja, čija djeca pohađaju obdaništa.

- Rečeno nam je i da nema političke volje da se pod kontrolu stavi i nekih 80 do stotinu miliona maraka godišnjih prihoda visokoškolskih ustanova. Ured za reviziju institucija FBiH je u preporukama Vladi KS-a kazao da ne rađe dobro, te da u budžetu za narednu godinu moraju planirati pet posto ukupnih sredstava za izvršenje presuda po tužbama budžetskih korisnika. Četiri miliona maraka sudije su po osnovu tužbi već skinule sa računa KS-a, istakao je Sivro.

A u budžetu za narednu godinu, kada je riječ o školama,

Million KM za školu u... dva za školu
u Hadžićima • Pet po...
presude po tužbama

JU Djeca planira milion KM miliona Hadžići dograd - Upo de da m

Nakon tvrdnji da direktorica zabranjuje priredbu

Djed Mraz poželjan

Hafija Kudić, v. d. direktora u Osnovnoj školi "Hasno", demantirala je jučer optužbe roditelja koji su pozvali našu redakciju i kazali da, prema njenoj naredbi, na ovogodišnjoj školskoj priredbi koja će biti održana 31. decembra neće biti Djeda Mraza i podjele paketića.

- To je nedavno odučeno na sjednici Vijeća...

Hvatanje

Lista nastavnika progl...
• Ministarstvo dalo sa...

Iako se činilo da je u OS "Zajko Delić" došlo do namještanja konkursa prilikom izbora jednog nastavnika, na kraju se ispostavilo kako svi ostali nastavnici koji bi trebali isati prednost prilikom zapošljavanja za stalno, nije bilo na spisku Sindi...

Obavezna participacija u srednjim školama

Đačkih 50 KM koristi za hitne popravke škola

ALEKSANDRA SRDIĆ

Učenici srednjih škola dužni su da na početku svake školske godine uplate participaciju od 50 maraka. Taj novac se koristi uglavnom za osiguranje uče...

Neodgovornost druš...

Milic izostana

U srednjim školama broj je odlaska na ekskurziju i izl...

KOMISIJA ZA FINANSIJE I BUDŽET BIH PREDLOŽILA ZNAČAJNO SMANJENJE SRE

Kazna za rasipnike

Vrijeme da se stane u kraj nemoralnom trošenju novca svih poreskih obveznika u BiH, iz čijih su džepova samo u prošloj godini pojedinci izbili 10 miliona maraka samo za telefoniranje i 18 miliona za putovanja po svijetu, smatraju u Komisiji

Велике разлике у
У Бања
СКУПЉИ

Цијене у вртићима по општин од 30 до 120 марака за по...
ГОДИНЕ ДРАГАНА КЕЉИЧ

e za glavu ne pomaže

mašenih tehnološkim viškom nije bila ažurirana
glasnost za raspisivanje konkursa

NEUČINKOVITO RJEŠENJE Paradoks u obveznom osnovnom školstvu u BiH

SVAKE ŠKOLSKE GODINE

Okolo dvije i pol tisuće učenika uputi se da ponovi razred

PONAVLIJANJE GODINE uglavnom se pokazalo skupim i neučinkovitim rješenjem

Pero Zelenika
bil@viceraj.net

Ponavljajući, među kojima ima i prvaka, dio su paradoksa u obveznom školstvu, u kojem se dopuštaju milijuni sati izostanaka, ali i u kojem uoči upisa u srednje škole navršava poplava superodličaka. Ponavljanje školske godine u osnovnim školama uglavnom se pokazuje skupim i neučinkovitim rješenjem jer većina ponavljaca ne uspije sastići

ponavljanja, a tim da je uvijek praćeno određenim ograničenjima kako bi se što manje koristilo u praksi. Ponegdje je to odredba o automatskom prelasku u viši razred u nižim razredima osnovne škole ili o ograničenju broja ponavljanja.

Trećina osnovaca

U Bosni i Hercegovini u prosjeku svake godine oko dvije i pol tisuće učenika ponovi razred, od čega je je skoro trećina osnovaca, dakle učenika obuhvaćenih

Izostanci osnovaca i srednjoškolaca sa nastave

Epidemije, takmičenja, liječenja, sve utiče na broj izostanaka sa nastave

Uvjerjenja stižu i iz drugih općina

Vrijedaju ljeakarsku profesiju, poručuju iz JU Dom zdravlja
• Izlet za najvrednije odjeljenje, ističe Tinjak • Priznajemo uvjerenje doktora porodične medicine, kaže Tuzović

Nakon teksta o izostancima djece iz škola, našu redakciju pozvalo je nekoliko roditelja, nezadovoljnih što se za većinu problema okrivljuju upravo oni, dok se o manjama nastavnog osoblja i

lja u jednom polugodištu, dok za dodatne izostanke učenika treba odobrenje ljekara, Nastavnog vijeća ili direktora.

- Uveli smo i to da odjeljenje koje ima najmanji broj izostanaka dobije nagradu u vidu izleta, napominje Tinjak.

Direktorica Gimnazije Obala Azra Tuzović ističe kako se najviše ljuti na pojedine roditelje učenika, jer ih je veoma teško dovesti u školu.

Spisak ljekara

- Neki dan nam je roditelj rekao, kad je djetetu bilo loše, da zovemo Hlinu jer oni ne može doći. Počeli smo provjeravati i ljekarska uvjerenja, ona od privatnih doktora, izlata u drugim općinama i za svako na koje smo posumnjali da je izdata bez potrebe, bili smo u ozbilju. Čak smo

tva, roditelja, ljekara...

on i po ka osnovaca

e i veći, a razloga je mnogo • Zabrana
aska na maturu, predlaže Bešlić

cijenama u predškolskim ustanovama po opštinama u PC

lucci vrtiñ tri puta m nego u Srebrenici

ama u Srpskoj kreñu se od 50 do 165 maraka za cijelodnevni boravak, odnosno
udnevni boravak djece

ja Kan-
sja do-
ja pro-

obave-
e pred-
i častu
cijemo
a slati i
svdanje
varol JU

Narodno zdravlje

DIJAGNOZA: BIBLIOTEKAR

Saša Madacki

Novi prilozi za enciklopediju paraknjižničkih fenomena

Libropstipatio Academica

Sažetak

U ovom krajnje promućurnom radu iz kliničkog bibliotekarstva autor donosi opis i etiologiju ove vrlo raširene bolesti. *Libropstipatio academica* ili preterano zadržavanje knjiga od strane nastavnika i studenata sa vrlo malim pražnjenjem privatne biblioteke prema visokoškolskoj biblioteci (prosto rečeno: vraćanje na vrijeme posuđenih primjerala) su razmotreni, detaljno opisani, a preporučena je i terapija.

Ključne riječi: opstipacija, bibliotečka opstipacija, povrat otuđene imovine, bibliotekarov nemoćni gnjev, anksioznost, tvrdoglavost, bonton, lijepo ponašanje.

Uvodna razmatranja

Libropstipatio academica ili akademska knjigooptipacija je otežano pražnjenje privatne biblioteke nastavnika i studenata, sačinjene mahom od posuđenih knjiga iz visokoškolske biblioteke. Ovaj sindrom je u kliničkom bibliotekarstvu nedovoljno ispitan, jer se sve do sada smatrao tabu temom. Fenomen je sveprisutan, o njemu se tiho govori, a glasno u prostorijama u kojima se nalaze samo bibliotekari. Govor zamire kada se pojavi nastavnik. Tada se dešava Dr Džekil/Mr Hajd sindrom (engl. Dr. Jekyll and Mr. Hyde; srp. J...

školegijum prvo polugodište 2011/12.

Foto: Omnibus

lud zburjenog) te se bibliotekar pretvara u servilnog, nasmijanog i veselog poslužitelja s krilaticom "ma samo uzmite, vratite, jel da?". Ovdje potpuno ostaje nejasno zašto bibliotekar izgovara tu rečenicu kada je potpuno svjestan (i na kognitivnom i na emotivnom i na socijalnom nivou) da taj netom posuđeni primjerak nikada neće biti vraćen. Zapravo, tu nastaje spona između materijalno odgovornog bibliotekarstva i bibliopsihologije. No, da bismo u potpunosti mogli rastumačiti ovo patološko stanje, moramo krenuti od etiologije bolesti.

Libropstipatio academica je bolest koja se u Evropi počela javljati sa pojavom biblioteka s otvorenim pristupom građi. Bolest je skoro bila nepoznata u srednjem vijeku (u tzv. samostanskim bibliotekama) jer su knjige bile vezane lancima za police. Tu je i Vatikan odigrao ključnu prevenciju ove bolesti izdavanjem lijeka koji se zvao *Index Librorum Prohibitorum* (popis zabranjenih knjiga). Kad knjige nema – nema se šta ni zdupit' iz biblioteke bio je moto tadašnjih *bibliothecarius*a. Otvaranjem javnih biblioteka i labavljenjem vaticanskog indeksa, knjigooptipacijska bolest se počela širiti kao kuga. Od ove opake bolesti stradalo je jako puno biblioteka, koje se nikada nisu oporavile. U novije vrijeme (*Sozialismus und Postsozialismus Daytonius*) ovaj sindrom je u uskoj vezi s još jednom opakom bolešću, a to je *Egomania universitas studiorum* ili stvaranje paralelnih svjetova,

gdje korisnici otuđe toliki broj knjiga iz biblioteke da su skoro pa spremni otvoriti privatnu javnu biblioteku. U našem dijelu Evrope registrovani su slučajevi gdje pojedini korisnici imaju na zaduženju po tri-četiri hiljade knjiga na reversima, koje nisu spremni vratiti ni nakon odlaska u penziju ili nakon smrti (detaljnije vidi u: S. Madacki: Zagrobni život i biblioteke, Matica biblioteka, 1959; S. Madacki: Oziris, knjige mrtvih i scene iz svakodnevnog bibliotečkog života u grobnicama Starog i Srednjeg carstva, Institut za biblioeptologiju, 1972.).

Terapija je vrlo teška, a odluku za provođenje terapijskih postupaka bibliotekari vrlo rijetko, skoro nikada, ne donose. Iako je bolest vrlo izlječiva i u teoriji nisu identificirane zapreke za uspješno ozdravljenje, bibliotekari su prestrašeni iniciranjem procedure zbog straha od odmazde i gnjeva oboljelog (nuspojave). Naime, terapija zakonom pretpostavlja slanje opomene nemarnom korisniku (prve, druge i treće) i uspjeh u pročepljenju. No, u praksi se dešava da nakon prijema opomenicina oboljeli zgužva i podere datu terapiju, te razvija agresivno ponašanje i prijeti bibliotekaru otkazom iz službe (najdrastičnija nuspojava), ili ide u drugu krajnost – ignorisanje i melanholiju s ponekim zluradim osmijehom. Na Balkanu uspješni rezultati terapije nisu registrirani.

Povrat zadužene građe (pražnjenje privatne biblioteke) se i u kulturnom smislu smatra budalaštinom, odnosno to je jedini slučaj otuđenja državne imovine koji se ne smatra krađom. Zanimljivo...

Stockholmski sindrom u bibliotekama: prolegomena za biblioteku psihopatologiju

Pišu: prim. dr. Saša Madacki (Klinika za bibliotečko ludilo i bijes, Stockholm) i dr. Maja Kaljanac (Institut za prepariranje i kuhanje direktora bibliotekarskih institucija iz Amazonije i Alkwafuglawne) Sjedimo mi tako u našoj dragoj biblioteci i egle nišemo o raznoraznim stvarima, kad jedna naša kolegica ispriča slučaj od kojeg nam se digla kosa na glavi. Rekla nam je jednu strahotnu stvar od koje ja vjerujem neću više spavati mirno i mislit ću na nju (tu situaciju) do kraja života. Naime, u jednoj biblioteci u Norrmalmstorgu, Stockholm, bibliotekari vole svog direktora!

Ta nas je priča duboko potresla, pa smo o njoj nastavili diskutovati. Ali, uz literaturu i internet. Prvo

Iako je bolest vrlo izlječiva i u teoriji nisu identificirane zapreke za uspješno ozdravljenje, bibliotekari su prestrašeni iniciranjem procedure zbog straha od odmazde i gnjeva oboljelog (nuspojave).

smo potražili taj oksimoron u enciklopediji bibliotekarstva pod odrednicom Direktor biblioteke, ljubav usmjerena na, i našli smo samo kratko objašnjenje da se neprirodni i natprirodni fenomeni proučavaju u ufologiji i futuristici, a ne u nauci o bibliotekarstvu. Potpuno očajni, nastavili smo tražiti taj fenomen drugdje, jer smo smatrali da moramo naći bar još jednu eksperimentalnu potvrdu prije nego povjerujemo u tu skandinavsku priču. Tako smo, na primjer, našli slučaj u plemenu Alkwafuglawna, gdje su bibliotekari svog direktora skuhalo i poslužili sa sirovim rotkvicama. Taj slučaj, iako nismo opravdali, mogli smo u potpunosti shvatiti. Naredni slučaj koji smo našli se veže za pleme Anka Anka Hongwa Teneke iz Amazonije koje ima jednu čitavu nišu sa smanjenim prepariranim glavama svih direktora njihove biblioteke još od 1232. godine. Nakon poslatog upita e-mailom zašto to zaboga čuvaju, odgovorili su nam vrlo ljubaznim pismom u kojem su se požalili da nisu imali para za portrete u ulju, te da im je taj način bio rentabilniji. Surfanje webom potom nas je odvelo do jedne sektaške biblioteke u kojoj postoji posebna ođaja (održavaju je bibliotekari) pod imenom Mučilištorium Direktoris, u kojoj imaju litografije sa scenama mučenja direktora biblioteke. Rekli su nam da je Hieronimus Bosch tu dobio ideju za svoje čuvene triptihe. Elem, ljubavi ni traga. Tada smo se javili čuvenom psihijatru Nilsu Bejerotu iz Stockholma, koji nam je pojasnio da taj primjer iz njegovog rodnog grada predstavlja presedan i da je od početka uključen u praćenje tog nadasve čudnog i zanimljivog slučaja. Ludo zar ne?

Ludilo je tek uzelo maha kada nam je ljubazni doktor Bejerot poslao golemi mail, kad u attachmentu spakovani rukopisi za njegovu još neobjavlenu knjigu: "Smjernice za psihoterapijski rad sa bibliotekarima i bibliotekarkama", uz dozvolu da iz

Bibliotekari-smrtnici oči u oči s kliničkom slikom čudnovate bolesti.

nje, ekskluzivno u JB-u prenesemo, čuvenih 11 smjernica.

Smjernica 1

Psiholozi razumiju da bibliotekarenje (bavljenje bibliotekarstvom) nije indikacija mentalne bolesti.

Smjernica 2

Psiholozi se potiču da prepoznaju kako njihovi stavovi i znanja o bibliotečkim pitanjima mogu biti značajni za procjenu i tretman, te traže konsultacije ili na odgovarajući način šalju bibliotekara/ku specijalisti kada je to potrebno.

Smjernica 3

Psiholozi nastoje shvatiti načine na koje društvena stigmatizacija predstavlja rizik za mentalno zdravlje i dobrobit bibliotekara (primjer Stockholmskog sindroma).

Smjernica 4

Psiholozi nastoje shvatiti kako netačna stajališta o bibliotekarstvu, kao i stajališta koja se temelje na predrasudama mogu uticati na bibliotekarovu prezentaciju tokom tretmana i terapijskog procesa.

Smjernica 5

Psiholozi nastoje razumjeti posebne okolnosti i izazove s kojima se suočavaju roditelji bibliotekara.

Smjernica 6

Psiholozi prepoznaju da porodice bibliotekara mogu uključivati ljude koji nisu zakonski ili bibliotečki povezani.

Smjernica 7

Psiholozi nastoje razumjeti kako bibliotekarska orijentacija osobe može uticati na porodicu iz koje ta osoba potiče i na odnose s tom porodicom.

Smjernica 8

Psiholozi se potiču na prepoznavanje posebnih životnih pitanja ili izazova s kojima se suočavaju bibliotekari, uposlenici školskih, specijalnih, akademskih, javnih i nacionalnih biblioteka, a koji su povezani s brojnim i često proturječnim kulturnim normama, vrijednostima i uvjerenjima.

Smjernica 9

Psiholozi nastoje shvatiti posebne probleme i rizike koji postoje kod mladih bibliotekara.

Smjernica 10

Psiholozi uzimaju u obzir generacijske razlike unutar bibliotečke populacije, kao i posebne izazove s kojima se mogu suočavati bibliotekari starije odrasle dobi.

Smjernica 11

Psiholozi se potiču na prepoznavanje posebnih izazova s kojima se suočavaju bibliotekari s fizičkim, osjetilnim i/ili kognitivnim/emocionalnim nedostacima.

Guerilla, Guerilla & Tequilla: Gerilski ratovi u bibliotečkoj Yoknapatawphi

Dugo sam odlagao pisanje ovog teksta, sve dok mi se kockice nisu složile u glavi kada je Arijana rekla jednu veliku istinu: Bibliotekarstvo nije profesija, to je dijagnoza. To se savršeno uklopilo u moju tezu da svi živimo u bibliotečkoj Yoknapatawphi (rascijepjenoj zemlji). Posmotrimo neke paradokse koji vladaju u toj začudnoj zemlji:

Paradoks broj 1:

Gomila luđaka je završila studij bibliotekarstva misleći i nadajući se da to nikada neće raditi.

Paradoks broj 2:

Ti isti luđaci se zaposle u biblioteci nakon traženja sebe u raznoraznim institucijama i postanu vatreni zagovornici bibliotekarstva koje su prezirali.

Paradoks broj 3:

Tim istim luđacima diplomiranim bibliotekarima šef postane Bibliotekar Ovjekovječeni Neradnik Ignorant (BONI) koji prezire bibliotekarstvo možda više od njih samih.

Paradoks broj 4:

BONI tvrdi da za pravog bibliotekara trebaju godine i da je bibliotekarstvo pečaćenje i zavođenje knjiga (?!), a onda se vatreno bori da ode na kongres IFLA-e u Buenos Aires tvrdeći da je to zbog unapređenja struke.

Paradoks broj 5:

Svi počinju da misle da bibliotekar može biti svako.

Paradoks broj 6:

Bibliotekari počinju da misle da je privatluk svakako bolji od biti bibliotekar i da struka zapravo ne postoji.

Paradoks broj 7:

Bibliotekari odlaze da budu moleri.

Paradoks broj 8:

Moleri nadiru u biblioteku jer su im bibliotekari oteli posao.

Iz ovih osam bibliotečkih paradoksa bi jedino smislenu analizu izvela International Crisis Group, a nama bibliotekarima smrtnicima jedino ostaje da zaključimo iz gore predstavljene kliničke slike da se zaista radi o čudnovatoj bolesti. Klinička praksa je pokazala da se bolest može razvijati u nekoliko pravaca.

Pravac Prvi:

1. Pacijent se upisuje na Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo (svjestan, orijentisan, komunikativan, eupnoičan).
2. Pacijent osjeća averziju prema bibliotekarstvu u prve dvije-tri godine studija (mučnina, povraćanje, povišena tjelesna temperatura).
3. Pacijent na kraju četvrte godine osjeća da bi mu to mogao biti hljeb (lucida intervalla).
4. Pacijent potiskuje spoznaju iz faze 3; okušava se na raznim poljima (bijeg od realnosti, traženje identiteta).
5. Pacijent uviđa svijet oko sebe i shvata da je bibliotekarstvo jedini siguran pravac (vertigo, povišena sedimentacija, anksioznost, bibliofobija).
6. Pacijent na terapiji, osjeća se bolje. Odlazi na liječenje u biblioteku.
7. Pacijent prima prvu novčanu terapiju nakon mjesec dana i shvata da se od bibliotekarstva može živjeti – platiti režije (pacijent u remisiji).
8. Pacijent polaže stručni ispit. Dolazi euforičan, sa osjećajem bezrazložne sreće, pripadnosti struci. Naznake megalomanije.
9. Pacijent uviđa da na stručnom ispitu polaže iste stvari koje je već položio (kriza identiteta, strah od doživljenog de ja vu, nekontrolisani izljevi bijesa, anafilaktički šok).
10. Pacijent dobiva Kolegu bibliotekara (učahurenog bibliotekara koji godinama nije ništa ni vidio ni čuo vezano za napredovanje struke). Kolega se čudi da treba pratiti dešavanja u struci. Pacijent na ivici nervnog sloma. Fizički nasrće na Kolegu (u očaju).
11. Kolega se žali upravi.
12. Pacijent ima maniju proganjanja, osjećaj nehvaćenosti, gubitak samopouzdanja.
13. Pacijent radi prekovremeno da bi dokazao da je bolji.
14. Kolega ga gleda kao budalu.
15. Kolega pije kafu i hekla.

Foto: Omnibus

16. Pacijent bjesomučno katalogizira i citira standarde.
 17. Kolega ga gleda u nevjerici.
 18. Pacijent kolabira, odlazi na liječenje u Fojnicu.
 19. Vraća se preporođen i hekla s Kolegom.
 20. Kolegi drago što je Pacijent ozdravio.
- Pravac Drugi:** Ne postoje klinički podaci o ovom slučaju. U teoriji je moguća sljedeća slika: Pacijent ignoriše Kolegu i radi pošteno svoj posao. Svaki dan odlazi sretan kući što je unaprijedio struku. Pomaže Kolegi. Kolega priznaje da nije baš najbolje upoznat s inovacijama u struci i voljan je da uči. Pacijent je sve više svjestan, orijentisan, komunikativan, eupnoičan, afebrilan, uravnotežen. Dabogda. ●

STRESS- CLIPPING KVIZA ZA PROŠLOST

Ako ste pažljivo pročitali Školegijumov press-pregled prvog polugodišta, neće Vam biti teško odgovoriti na sljedeća pitanja. Ako Vam ipak bude, pročitajte posljednje pitanje.

Nakon 1. kongresa nastavnika vjeronauke: kakva su snaga vjeroučitelji?

- a) sirova
- b) bošnjačka
- c) neiskorištena
- d) udarna

Sarajevo: ko napada nastavnike?

- a) psi lutalice
- b) učenici
- c) novinari
- d) razbojnici

Devetogodišnje obrazovanje: za šta nam djeca ne uče?

- a) za klikere
- b) za život
- c) za dž.
- d) za ocjene

Srednjoškolci u RS: šta je nadohvat ruke đacima?

- a) teške lekcije
- b) teške zadaće
- c) teški udžbenici
- d) lake droge

Koliko će koštati besplatni udžbenici?

- a) skupo
- b) jeftino
- c) ko svetog Petra kajgana
- d) prava sitnica

Kako smanjiti pretilost đaka?

- a) smanjenim unošenjem kalorija
- b) povećanim unošenjem uglja
- c) povećanim vježbanjem
- d) smanjenim bubanjem

Posušje: čije potrebe ne zadovoljava školski objekat?

- a) vjerske
- b) vojne
- c) veterinarske
- d) školske

Kladanj: bez čega su škole tri mjeseca?

- a) bez vode
- b) bez muške vode
- c) bez đaka
- d) bez muških đaka

Pištaline: o čemu maštaju osnovci?

- a) o računalima
- b) o bubnjevima
- c) o bubnjarama
- d) o raspustu

Banjaluka: pod čim je profesor?

- a) pod utiskom
- b) pod lupom
- c) pod klupom
- d) pod istragom

Šta roditelji odbijaju?

- a) razmišljati o školi
- b) pomagati u školi
- c) slati djecu u školu
- d) pjevati na roditeljskom

Tomislavgrad: zašto Hrvati bojkotiraju učiteljicu?

- a) zato što nosi minjak
- b) zato što je Bošnjakinja
- c) zato što je Srpkinja
- d) zato što je Jugoslavenka

Ilidža: u šta je direktor poslao čistačicu?

- a) u ćošak
- b) u penziju
- c) u komu
- d) u smrt

Sindikati: šta radi savjetnik ministra?

- a) prodaje zjala
- b) savjetuje ministra
- c) prima mito
- d) plaši djecu

Osijek: pod čim je održan sastanak vijeća roditelja?

- a) pod gasom
- b) pod budnim okom policije
- c) pod reflektorima
- d) pod bijelim brijegom

Banjaluka: kako se đaci spašavaju od jedinica?

- a) bijegom
- b) molitvom
- c) trudnoćom
- d) skakanjem s mosta

Univerzitet: kako studenti dolaze do šestice?

- a) seksom
- b) bubicom
- c) mitom
- d) učenjem

Nakon ovog kviza: kome treba stručna pomoć?

- a) Školegijumu
- b) Medijima
- c) Školstvu
- d) Vama ●

ŠKOLEGIJUM 3

Poštovani čitaoci (nastavnici, roditelji, članovi uprave, prosvjetni savjetnici, inspektori, ministri...)!

Pred vama je štampano magazinsko izdanje onlista za školsku praksu www.skolegijum.ba.

Sačinjeno je od tekstova (dorađenih, proširenih, ispravljenih, skraćenih...) objavljenih na internetu od septembra 2011. do februara 2012. godine i od priloga koji se prvi put pojavuju u javnosti. I dalje su naši motivi nepromijenjeni, i još uvijek stojimo iza programa objavljenog prije 12 mjeseci.

U prvom broju objavljen je program Redakcije:

“Školegijum, pokrenut je s namjerom da se obrati s tako neočekivanog mjesta u namjeri da otvori prostor za dijalog o boljem školstvu. Postojeće je loše, korumpirano i pretvoreno u zloćudno sredstvo nacionalističke indoktrinacije. To ne vidi samo onaj ko to ne želi vidjeti.

S iskustvom nastavnika, roditelja, đaka, novinara, naučnika i građanina Bosne i Hercegovine namjeravamo pisati o temama vezanim za obrazovanje: o zakonima, diskriminaciji, neprohodnosti, o pozitivnim primjerima, o dobroj i lošoj praksi, o kolegama za uzor, ali i onima za sramotu, o stručnim ispitima, o udžbenicima i biznisu, o djeci taocima. Nećemo voditi računa o nacionalnoj korektnosti, ma šta to bilo. Napadaćemo pojave, ne ljude, tražiti odgovornost a ne senzaciju, pisati kratko, s jasnim pitanjem na početku i s jasnim odgovorom ili stavom na kraju, kritikovati ne zbog zabave nego zbog promjene. Potrebno je više svjesnih šta je u školstvu loše, zašto je loše i koliko je loše, šta može bolje, kako može bolje i zašto treba bolje. Pisaćemo poštujući jezik a ne norme. Okupljajući tekstove u korice ovog magazina želimo omogućiti svim sadašnjim i budućim sagovornicima da nadoknade propušteno, i da se pozvani iznesenim činjenicama i stavovima uključe u uvijek korisnu i dobrodošlu raspravu o školstvu i obrazovanju.” ●

Redakcija: **Namir Ibrahimović**, profesor književnosti, nastavnik u OŠ *Safvet-beg Bašagić* u Sarajevu. **Enes Kurtović**, diplomirani inženjer agronomije, radi u udruženju *Terra Sana* u Sanskom Mostu, autor tri zbirke poezije, bloger (sektorg.blogspot.ba). **Jasmina Bajramović**, studentica master studija na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Osman Zukić**, student master studija na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Asim Delilović**, docent na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, grafički urednik. **Srdan Arkoš**, profesor književnosti u penziji, lektor. **Boriša Gavrilović**, inženjer mašinstva, tehnički urednik. **Nenad Veličković**, književnik, docent na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, autor projekta i odgovorni urednik.

Saradnici: **Melisa Ismičić**, nastavnica b/h/s jezika i književnosti u JU *Prva osnovna škola* Maglaj. **Alisa Kadrić**, nastavnica u OŠ *Srednje* u Srednjem. **Saša Madacki**, direktor Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu. **Esmir Salihović**, pedagog, zaposlen u OŠ *Edhem Mulabdić* u Sarajevu. **Nihada Čolić**, studentica master studija na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. **Adna Uzunović**, profesorica književnosti naroda BiH i b/h/s jezika na birou. **Haris Imamović**, student Filozofskog fakulteta u Sarajevu. **Anela Hakalović**, magistar komparativne književnosti.

Fotografija i montaža na naslovnoj i zadnjoj strani Enes Kurtović; Fotografija na strani 6 preuzeta sa: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Walchenseewerk_Pelton_120.jpg; Fotografije na strani 8-14 Namir Ibrahimović i Osman Zukić; Fotografija na strani 16-17 Esmir Salihović; Montaža na strani 4, 16-17, 24, 61, 71 Omnibus; Fotografije na stranama 21, 23, 29, 55, 78-81, 84, 95, Enes Kurtović; Tekst na stranama 6, 49, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 117 Nenad Veličković; Fotografije na strani 70 Namir Ibrahimović; Montaža i fotografija na strani 30, 33, 35, 37, 39, 41, 43 Enes Kurtović; Crtež na strani 25 Animate Sir Ken Robinson, *Changing Education Paradigms*, preuzeto sa:

<http://hajos-kontrapunkte.blogspot.com/2011/06/q-do-we-need-another-education.html>; Fotografije na strani 26-27 screenshot www.ted.com; Fotografije na strani 28 Osman Zukić, Melisa Ismičić; Stressclipping na strani 2-3, 44-45, 64-65, 88-89, 112-113, 122-123 Nenad Veličković, Osman Zukić; Fotografija na strani 92 Jasmina Bajramović; Satira na strani 4, 127 Nenad Veličković; Fotografije na 18, 24, 49, 51, 53, 57, 59, 61, 63, 84-85, 93, 117-118 Omnibus; Foto-dokumentacija primjera iz čitanki na stranama 96, 100-101, 106-107 Nenad Veličković; Crteži i fotografije na stranama 46, 66, 90, 114, 129, 131 Asim Delilović.

Zahvaljujemo se Dženani Kalaš i Saši Madackom, urednicima zbornika *Primjeri dobre prakse "Škola koju volim"*, kao i Madi Stupac koja je pomogla u uređivanju izbora tekstova za *Školegijum*. Zahvaljujemo se MediaPlanu na urednom i redovnom praćenju onoga što mediji pišu o obrazovanju. Zahvaljujemo se Ministarstvu obrazovanja, nauke i mladih Kantona Sarajevo, koje je dalo podršku Analizi Nastavnog plana i programa za devetogodišnje osnovno obrazovanje u Kantonu Sarajevo.

Svi do sada objavljeni brojevi dostupni su na internetu, na adresi: www.skolegijum.ba/pdf
Slobodno kopiranje i printanje.

E-mail redakcije:

skolegijum@gmail.com

skolegijum@skolegijum.ba

Čitajte nas na: www.skolegijum.ba

Izdavač: Fond otvoreno društvo Bosne i Hercegovine

Tiraž: 5.000 primjeraka.

Štamparija: Unioninvestplastika dd Sarajevo

Sarajevo, 2012. ●

Dvolist za pravednije obrazovanje

